

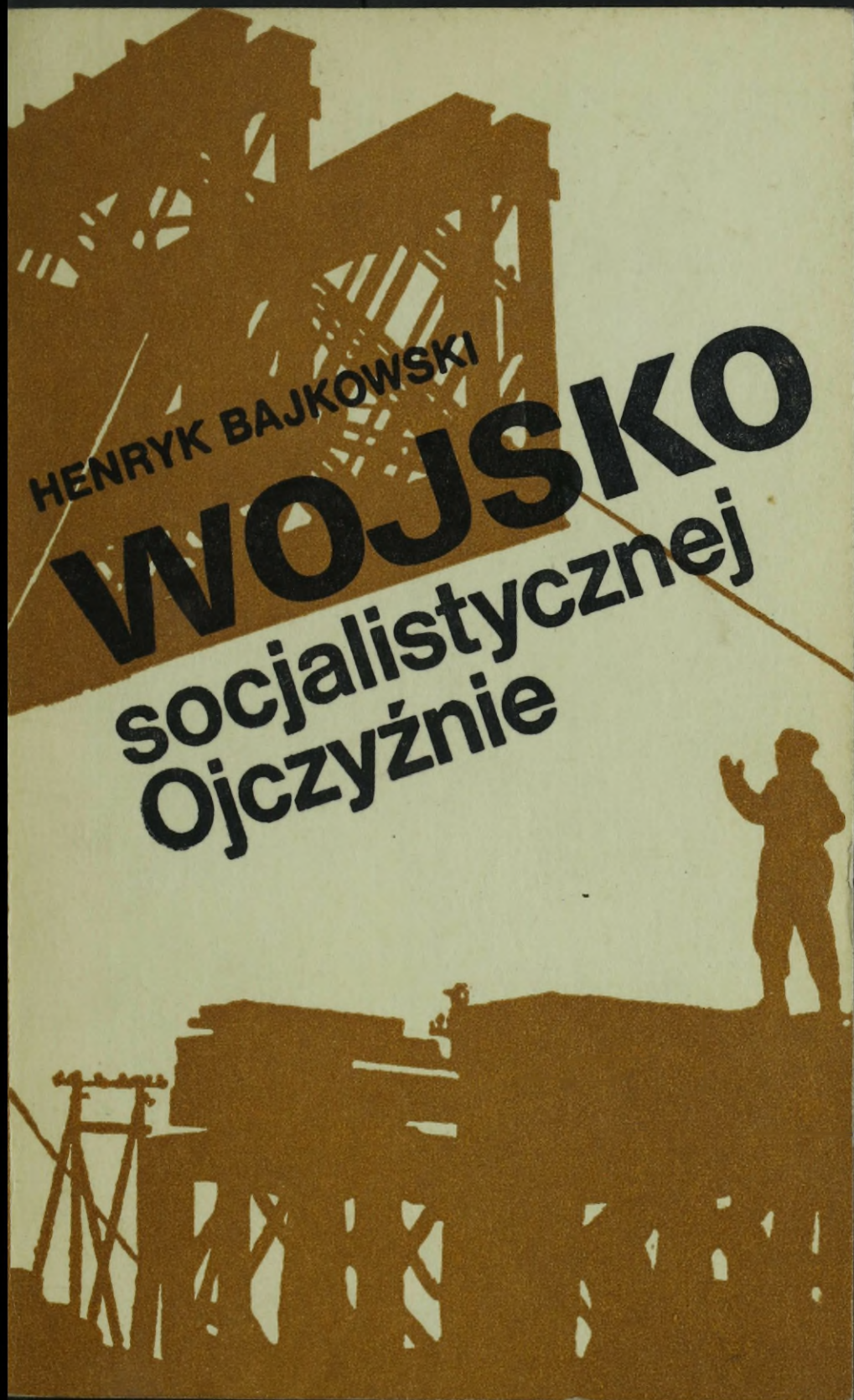

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

HENRYK BAJKOWSKI

WOJSKO

socjalistycznej
Ojczyźnie

HENRYK BAJKOWSKI

WOJSKO
socjalistycznej
Ojczyźnie

HENRYK BAJKOWSKI

WOJSKO

socjalistycznej
Ojczyźnie

WYDAWNICTWO
MINISTERSTWA
OBRONY
NARODOWEJ

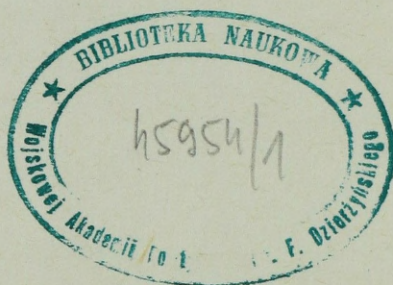
355.267.5

Okladkę i stronę tytułową projektował
WALDEMAR ZACZEK

Redaktor
WANDA DURACZYŃSKA

Redaktor techniczny
JOLANTA MICHAŁOWSKA

© Copyright by
Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
Warszawa 1978

Wstęp

Mówimy najczęściej „nasze ludowe” i w tych prostych słowach zawarta jest głęboka treść. „Nasze”, bo związane serdecznymi nićmi z całym narodem, „ludowe”, bo okrzepłe po latach wojny w nowych warunkach ustrojowych, stanowiące niezawodny instrument władzy w spełnianiu powierzonych mu trudnych, ale zaszczytnych zadań. Podstawową powinnością sił zbrojnych jest konstytucyjnie podniesiona do najwyższej rangi obrona Ojczyzny, jej granic i bezpieczeństwa wszystkich obywateli. Wysiłkiem całego narodu uczyniliśmy z wojska obrońcę o nowoczesnym kształcie organizacyjnym, dysponu-

jącym tym wszystkim, czego wymaga współczesna nauka wojenna. Siłę wojska pomnaża jego braterski sojusz z armiami państw Układu Warszawskiego, zwłaszcza z Armią Radziecką. Dzięki sojuszowi ze Związkiem Radzieckim, utrwalonemu na gruncie wspólnoty interesów politycznych i więzi ideowej, Polska Ludowa może w spokoju rozwijać ambitny program budownictwa socjalistycznego, otwierający szerokie perspektywy wzrostu jej zasobności i niezależnej pozycji w gronie zaprzyjaźnionych państw.

Znamy chlubny szlak bojowy ludowego wojska u boku Armii Radzieckiej w latach minionej wojny. Wiemy, że od tamtego, najtrudniejszego w naszych dziejach okresu przeszło ono drogę głębokich przeobrażeń, doskonaląc poziom wyszkolenia i gruntownie modernizując swój oręż oraz materiałowo-techniczne wyposażenie, w którym duży udział ma własny przemysł i liczne ośrodki naukowo-badawcze. Często słyszymy o wysokich ocenach, które uzyskują jednostki LWP na wspólnych ćwiczeniach wojsk sojuszniczych. Mielśmy okazję oglądać żołnierzy na defiladach, stanowiących imponujący pokaz siły i nowoczesności naszego wojska.

Obraz dokonań jest ogromny, lecz byłby niepełny, gdyby nie uwzględnić jeszcze jednego nurtu, który charakteryzuje ludowe siły zbrojne — szeroko zakrojonych działań na rzecz społeczeństwa i gospodarki narodowej.

Ten nurt ma już także swoją tradycję, jest nie tylko liczącym się składnikiem historii LWP, lecz również i nade wszystko wykładnikiem więzi wojska z narodem, wyrażającej się w stałej gotowości do przychodzenia mu z pomocą w warunkach pokoju. Tradycję zapoczątkowały jeszcze lata wojny, kiedy na zapleczu frontu przystępowano do odbudowy

zniszczonego kraju. Żołnierze przejęli wówczas na swe barki trudny obowiązek rozminowania miast, licznych obiektów przemysłowych i komunalnych, tysięcy hektarów ziemi ornej. Sami również zajęli się orką i siewem oraz uporządkowaniem porzuconych gospodarstw na ziemiach zachodnich i północnych, które w wyniku uchwał konferencji poczdamskiej zwrócone zostały Polsce. W żołnierzu z piastowskim orłem na rogatywce znajdował wtedy pomocnika i opiekuna repatriant, bezrolny chłop, tułacz rzucony przez wojnę poza granice kraju...

Pierwsze lata dzwigniania Ojczyzny z ruin to także ofiarny wysiłek wojska na różnych odcinkach odbudowy. Odgruzowywanie miast, naprawa dróg i linii kolejowych, budowa mostów i wiaduktów — oto kilka zaledwie przykładów pracy żołnierzy na rzecz gospodarki narodowej. Osobnym ich rozdziałem o szczególnym znaczeniu dla życia ludności i bezpieczeństwa jej mienia były prowadzone z dużym rozmachem i przy użyciu liczego sprzętu akcje przeciwpowodziowe i ratunkowe na obszarach dotkniętych wylewem wód. Łączyły się one zazwyczaj ze zwalczaniem groźnych zatorów lodowych, które zagrażały mostom.

W miarę rozszerzania frontu przebudowy i rozbudowy kraju wzrastał również zasięg pomocy wojska, przy czym stopniowo zaczął on przechodzić na wyższy poziom organizacyjny i techniczny. Ekipom żołnierskim powierzano coraz trudniejsze i odpowiedzialniejsze zadania, wymagające nie tylko nowoczesnego sprzętu, lecz także wysokich kwalifikacji, sprężystości działania i dyscypliny połączonej ze ścisłym przestrzeganiem przyjętych terminów wykonawczych. Praktyka dowiodła, że wojsko może podołać takim zadaniom, co więcej — dzięki spraw-

nej organizacji pracy i godnej naśladowania postawie obywatelskiej — może pozytywnie oddziaływać na załogi i brygady cywilne zatrudnione przy wznoszeniu kluczowych inwestycji.

Szczególnie cennym przejawem działalności na rzecz gospodarki narodowej są prace naukowo-badawcze prowadzone przez wojskowe instytuty i uczelnie. Wiele zrealizowanych tam tematów znalazło szerokie zastosowanie w różnych gałęziach przemysłu, np. motoryzacyjnego, elektronicznego, chemicznego, wyrobów precyzyjnych, a także w budownictwie i służbie zdrowia. Obok praktycznej sfery walorów użytkowych są one także istotnym wkładem wojska w ogólny rozwój polskiej nauki, techniki i medycyny.

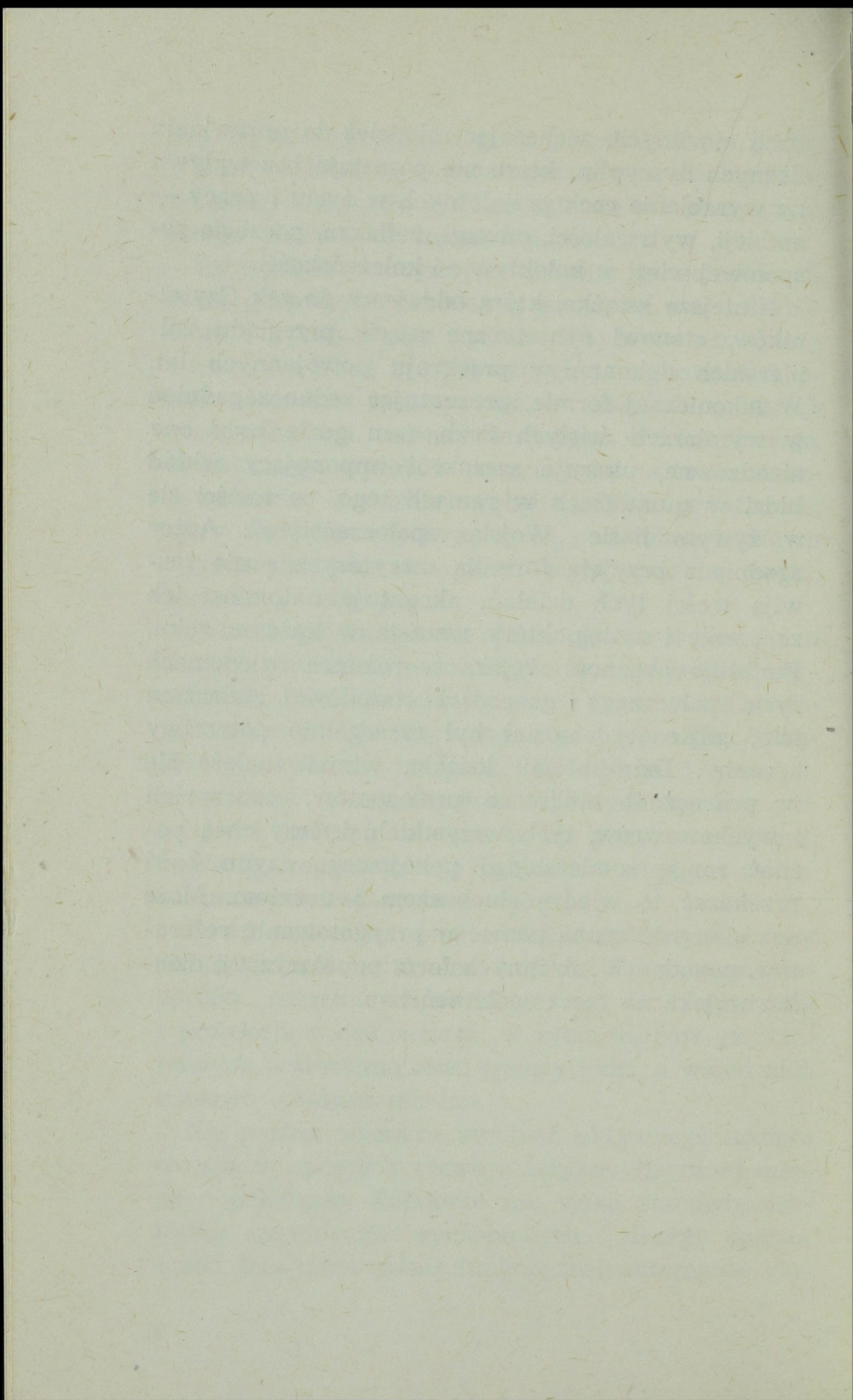
Szeroko pojęta ludowa obronność to również jeden z wycinków działalności wojska w środowiskach cywilnych. Obok fachowej pomocy i nadzoru nad tokiem szkolenia teoretycznego i praktycznego oddziałów samoobrony kadra LWP, czynna i rezerwy, uczestniczy w organizowaniu różnych kursów, pokazów i ćwiczeń, obejmujących głównie młodzież, która tą drogą uzyskuje duży zasób wiedzy z zakresu przysposobienia obronnego.

Powodzeniem w środowiskach cywilnych cieszy się działalność kulturalna wojska. W występach zespołów estradowych, orkiestr, w akcji odczytów i prelekcji, w festiwalach, w życiu klubów garnizonych uczestniczą setki tysięcy ludzi, a wśród nich masowo młodzież szkolna.

Nie można wreszcie pominąć aktywnego udziału wojska w sporcie i rozwoju tężyzny fizycznej młodego pokolenia. Żołnierze nie tylko stanowią czołówkę sportowców wyczynowych i drużyn sportowych, lecz także pełnią funkcję instruktorów w klu-

bach cywilnych, zachęcając młodzież do uprawiania licznych dyscyplin, które nie pozostają bez wpływu na wyrabianie cech przydatnych w życiu i pracy — ambicji, wytrwałości, odwagi, refleksu, poczucia zespołowej więzi w kolektywie i koleżeńskości.

Niniejsza książka, którą oddajemy do rąk Czytelników, stanowi syntetyczne ujęcie przeglądu żołnierskich dokonań w przekroju powojennych lat. W lakonicznej formie, prezentując sedno zagadnień w wymiarach ścisłych liczb, tam gdzie były one nieodzowne, ukazuje szeroki i imponujący wkład ludzi w mundurach w ramach tego, co mieści się w żywym haśle „Wojsko społeczeństwu”. Autor zgodnie z przyjętą formułą merytoryczną nie rozwija treści tych działań, akcentuje natomiast ich znaczenie i zasięg, który wzrasta w każdym roku. Punktuje obecność wojska w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarki narodowej, zwłaszcza tam, gdzie jego udział był szczególnie potrzebny i cenny. Dzięki temu książka winna znaleźć się w podręcznej bibliotece prelegentów, nauczycieli i wychowawców, tych wszystkich, którzy chcą poznać rangę żołnierskiego pokojowego czynu bądź przekazać tę wiedzę słuchaczom i uczniom. Może ona stanowić cenną pomoc w przygotowaniu referatów, pogadanek lub innych form popularyzacji działań wojska na rzecz społeczeństwa.

I. Pomoc wojska w odbudowie i rozbudowie kraju

„Klasowe oblicze naszego wojska i wysoka świadomość polityczna żołnierza najwyraźniej ujawniły się w pierwszych powojennych latach, kiedy rodzima reakcja, wspierana przez imperialistyczne siły zewnętrzne, usiłowała zagrozić podstawom istnienia władzy ludowej”.

PIOTR JAROSZEWICZ

1. Wojsko w walce o utrwalenie władzy ludowej

Trwała jeszcze wojna, gdy na wyzwolonym skrawku ziemi polskiej PKWN ogłosił Manifest lipcowy, zapowiadający drogę głębokich przeobrażeń polityczno-społecznych, które otworzyły przed narodem i Ojczyzną nowy etap w historii. Program przemian był ogromny, obejmował wszystkie bez wyjątku dziedziny życia w skali nie mającej precedensu w naszych dziejach. Większość kraju znajdowała się jeszcze pod okupacją, na jego wschodnich rubieżach wróg zdewastował gospodarkę, zniszczył nieliczne zakłady przemysłowe, linie komunikacyjne i łączności, mosty i drogi, wywiózł surowce i płody rolne,

ograbił wieś z bydła i trzody chlewnej, zdziesiątkował ludność, zmuszając tysiące rodaków, zwłaszcza młodzieży, do pracy w Rzeszy.

Nowe życie należało tworzyć od podstaw w warunkach piętrzących się trudności, kosztem wyrzeczeń i ofiarności społeczeństwa, które od pierwszych dni wolności stanęło do pracy na apel młodej, jeszcze niedoświadczonej, ale ambitnej w stawianiu celów władzy ludowej. Problemem podstawowym stawał się chleb, dach nad głową, opał, najniezbędniejsza odzież. Należało uruchomić produkcję w zniszczonych fabrykach, transport kolejowy, zorganizować szkolnictwo, służbę zdrowia, tworzyć zręby administracji, zapewnić ład i porządek na terenach, które znajdowały się na zapleczu frontu¹. Należało wreszcie podjąć wysiłek zmierzający do rozbudowy Wojska Polskiego, aby u boku Armii Radzieckiej wziąć czynny udział w wyzwoleniu reszty ziem polskich i przywróceniu granic na Odrze i Nysie.

Powszechnie znane są orężne tradycje żołnierzy ludowych sił zbrojnych, którzy zapisali w swej bojowej kronice chlubny szlak od Mierei do Łaby, walcząc także o wyzwolenie Czechosłowacji. W końcowym okresie wojny uczestniczyliśmy w zmaganiach z wrogiem w składzie dwóch armii ogólnowojskowych, korpusu pancernego, korpusu lotniczego i innych związków oraz oddziałów odwodu Naczelnego Dowództwa WP. W maju 1945 r. ludowe Wojsko Polskie liczyło 400 tys. ludzi, z tego 200 tys. walczyło na froncie.

Nie tylko jednak te tradycje legły u podstaw historii i współczesności odrodzonego na ziemi ra-

¹ Na podstawie tez Komitetu Centralnego PZPR na 30-lecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, uchwalonych na XIII Plenum KC PZPR w dniu 15 lutego 1974 r.

dzieckiej wojska. Od pamiętnych lipcowych dni 1944 r. włączyło się ono aktywnie do pracy na rzecz kraju, czynnie wspierając poczynania władzy ludowej. Rolę ludowego wojska w tym okresie trafnie określił artykuł zamieszczony na łamach gazety 1 AWP „Zwyciężymy”, w którym czytamy: „Na ostrzach bagnatów niesiemy narodowi nie tylko wyzwolenie od tyranii hitlerowskiej, lecz także dobrą nowinę o nowej, sprawiedliwej Polsce, która się rodzi. Jesteśmy wojskiem wolności. Każdy krok naprzód zaznaczymy zwycięstwem sprawiedliwości społecznej, której instytucje wyrastają tuż za linią frontu. Tam, gdzie ukazują się nasze sztandary, otrzymuje chłop polski ziemię, obejmuje władzę pracownik miast i wsi, rozpościera swoje władztwo rzeczywista demokracja”.

Żołnierze szerokim nurtem włączyli się do wielkiej pracy nad upowszechnianiem idei Manifestu PKWN, a bezpośrednio po zakończeniu wojny brali udział w różnych kampaniach społeczno-politycznych, podejmowanych w całym kraju przez władzę ludową. Uczestnicząc w toczącej się wówczas ostrej walce klasowej wykonywali jednocześnie najpilniejsze zadania związane z rozbrajaniem pól minowych i odbudową zniszczonego kraju.

„Nie pytaliśmy się, czy regulaminy i teorie wojskowe opracowane w akademiach przewidują, by żołnierz orał, siał i kosił dla chłopu, by walczył o ład i bezpieczeństwo i brał na siebie ochronę życia i mienia obywateli, by zamieniał karabin na książkę i gazetę — szedł do ludu ze słowami uświadomienia i prawdy, ale byliśmy i pójdziemy wszędzie tam, gdzie trzeba bronić Polski i nie tylko karabinem, lecz młotem, pługiem, słowem i przykładem osobistym”. Ten fragment rozkazu naczelnego dowódcy

Wojska Polskiego nr 181 z 17 lipca 1946 r. do dziś nie stracił na aktualności, bo żołnierze ludowego Wojska Polskiego żyją wspólnym rytmem myśli i pracy z socjalistyczną Ojczyzną.

Jesienią 1944 r. wojsko spiesząc z pomocą ludności cywilnej, bezrolnym i małorolnym chłopom wzięło udział w wielkiej akcji politycznej — reformie rolnej. Żołnierze wspólnie z robotnikami aktywnie pomagali biedocie wiejskiej realizować klasowe postulaty społeczne.

Wojskowe brygady parcelacyjne przeprowadziły szeroką akcję uświadamiającą. Żołnierze ochraniali przed bandami zbrojnymi przedstawicieli władzy dokonujących parcelacji. Artylerzyści i zwiadowcy, topografowie i saperzy, wszyscy ci, którzy znali się na pomiarach, pomagali władzom państwowym w określaniu działek ziemi przeznaczonej dla jej prawowitych gospodarzy.

„Współdokonanie reformy rolnej przez ludzi w mundurach niosło także polityczne ważne wartości. Rewolucyjne zdecydowanie władzy ludowej, konsekwentna realizacja zapowiedzi Manifestu lipcowego rodziły zaufanie do niej, do jej haseł i programu. Żołnierski mundur reprezentujący najszerzej pojęte interesy narodowe, niepodległy byt narodu i państwa, słowo żołnierza wzmacniało to zaufanie, wiązało obywatela z nową Polską Ludową”².

Żołnierze ludowego Wojska Polskiego ofiarnie włączyli się do pracy zabezpieczającej kampanię przed referendum w 1946 r. i wyborami do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r. Zorganizowano i wysła-

² Wł. Sawczuk, *Rola partii w tworzeniu i kształtowaniu ludowych Sił Zbrojnych. Na XXX-lecie ludowego Wojska Polskiego*, „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1973, nr 3, s. 23.

Szerokim udziałem w przygotowaniach do pierwszego po wojnie referendum dokumentowali żołnierze swą dojrzałość polityczną i wierność ludowemu ustrojowi. Za programem bloku demokratycznego opowiedział się cały naród, wkracając wraz z wojskiem na drogę historycznych przeobrażeń Ojczyzny.

no w teren setki grup ochronno-propagandowych, które dotarły prawie do każdego zakątka kraju, spełniając swój patriotyczny obowiązek. Wydział polityczny 12 dywizji piechoty oceniając pracę żołnierzy w czasie referendum stwierdzał:

„(...) Jeszcze nigdy, jak w obecnym miesiącu, teren zakwaterowania naszej dywizji nie został tak przeorany politycznie. Żołnierze, podoficerowie i oficerowie naszej dywizji dotarli do każdego miasteczka, do każdej gminy i do każdej wsi (...)”³

³ CAW, 12 DP, prot. 10/52/3474, raport za okres 14 maja — 1 czerwca 1946 r.

Referendum było pierwszym na tak szeroką skalę zakrojonym sprawdzianem politycznej gotowości wojska do działalności na rzecz władzy ludowej w warunkach pokoju. Ten trudny egzamin żołnierze zdali bez zarzutu, nie tylko poprzez bezpośredni udział w głosowaniu, lecz przede wszystkim poprzez okazaną pomoc w przygotowaniu i przeprowadzeniu referendum, w zabezpieczeniu lokali i ochronie głosujących, zwłaszcza na terenach, gdzie grasowały bandy. W wielu rejonach kraju wojsko dostarczyło komisjom niezbędne środki transportu i łączności, ułatwiło ludności dojazd do miejsc głosowania. Łączenie w tej wielkiej akcji brało udział blisko 45 tys. żołnierzy, współdziałając ściśle z funkcjonariuszami milicji, służby bezpieczeństwa i ormowcami.

W referendum reakcja poniosła sromotną klęskę. Ponad 85% głosujących wypowiedziało się „3 × tak”, a w województwie wrocławskim, gdzie szczególnie aktywnie działali żołnierze 10 i 11 dywizji piechoty, dano największą w Polsce liczbę pozytywnych odpowiedzi — 96%.

Rolę wojska w tej akcji podkreślał dobitnie rozkaz ministra obrony narodowej wydany w związku z zakończeniem referendum ludowego, w którym czytamy: „Wraz z całym narodem spełniliście i Wy, żołnierze, chlubnie swój obowiązek obywatelski w czasie głosowania ludowego. Wykazaliście ideową jedność i zwartość. Trzykrotne «tak» w Waszych szeregach było wspaniałym dowodem siły moralno-politycznej Wojska Polskiego. Byliście pierwszymi żołnierzami w Polsce, którzy nie tylko głosowali razem z narodem, ale którzy nieśli słowa uświadomienia i prawdy o Polsce do najdalszych i najbardziej zapadłych zakątków kraju”.

W okresie przed i w czasie wyborów do Sejmu

Ustawodawczego 2614 Wojskowych Grup Ochronno-Propagandowych liczących 56 510 żołnierzy dobrze wywiązało się ze swoich zadań. Przeprowadziły one 68 243 wiece i zebrania wyborcze, w których uczestniczyło ponad 6,5 mln obywateli.

Akcje i kampanie polityczne o ludowe oblicze Polski były przeprowadzone w warunkach ostrej walki klasowej, terroru i zbrojnego działania wrogów ludu.

Tylko w pierwszych miesiącach po zakończeniu wojny zbrojne podziemie działające samorzutnie z pobudek politycznych bądź inspirowane i kierowane przez różne ośrodki zagraniczne łącznie z nie uznawanym już przez mocarstwa zachodnie „rządem emigracyjnym” przeciwstawiając się wszelkim reformom społecznym i gospodarczym dokonało 12 764 napady terrorystyczne i rabunkowe, mordując 7372 osoby, w tym 303 żołnierzy Wojska Polskiego oraz 559 funkcjonariuszy MO i UB ⁴.

W tym czasie na terenie Polski aktywnie działało około 240 podziemnych oddziałów zbrojnych, liczących ponad 35 tys. ludzi ⁵. Na terenach południowo-wschodniej Polski działała również bardzo aktywnie nacjonalistyczna Ukraińska Powstańcza Armia (UPA), a na niektórych terenach przejawiało aktywność zbrojne podziemie niemieckie ⁶.

⁴ Dane za okres od 1 września 1944 r. do 31 grudnia 1945 r.

⁵ W skład polskiego reakcyjnego podziemia zbrojnego wchodziły następujące organizacje: Narodowe Siły Zbrojne (NSZ), Ruch Oporu Armii Krajowej (ROAK), Wolność i Niezawisłość (WiN), Obywatelska Armia Krajowa (OAK), Konspiracyjne Wojsko Polskie (KWP), Narodowe Zjednoczenie Wojskowe (NZW), Narodowa Organizacja Wojskowa (NOW) oraz inne samodzielne grupy.

⁶ Usiłowano zorganizować pohitlerowskie podziemie zbrojne na bazie powstałych organizacji: Werwolf, „Freies Deutschland”, „Green Cross” i innych.

Likwidacja reakcyjnego podziemia zbrojnego była sprawą szczególnie ważną z uwagi na konieczność zapewnienia pokojowych warunków odbudowującemu się krajowi. Od samego początku do walki z reakcyjnym podziemiem włączyli się żołnierze ludowego Wojska Polskiego.

W marcu 1946 r. powołany został Państwowy Komitet Bezpieczeństwa z zadaniem zlikwidowania bandytyzmu. Państwowemu Komitetowi Bezpieczeństwa, któremu przewodniczył minister obrony narodowej, marszałek Polski Michał Rola-Żymierski, podlegały wszystkie jednostki Wojska Polskiego, Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wojsk Ochrony Pogranicza, Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa skierowane do walki z bandami. Utworzono również wojewódzkie komitety bezpieczeństwa odpowiedzialne za stan bezpieczeństwa w województwach, m.in. na czele komitetu bezpieczeństwa województwa wrocławskiego stanął ówczesny dowódca Śląskiego Okręgu Wojskowego — generał broni Stanisław Popławski.

Polska Partia Robotnicza kierując zbrojną walką z podziemiem prowadziła jednocześnie szeroką akcję uświadamiającą wśród społeczeństwa.

W wytycznych KC PPR w sprawie walki z bandami czytamy: „W walce z bandami nie idzie o jakieś akty zemsty, idzie o to, by położyć kres plądze zbrodniczej działalności band, położyć kres wszelkiej anarchii. Akcja zbrojna wojska musi być połączona z szeroką akcją polityczną obozu demokratycznego na terenach objętych działaniem band reakcyjnych, gdyż warunkiem skuteczności akcji wojskowej jest całkowite izolowanie tych band od ludności, jest przeciwstawienie ludności tym bandom”.

W wyniku energicznych akcji grup operacyjnych

WP, KBW, WOP, MO i SB reakcyjne podziemie zbrojne zostało w zasadzie zlikwidowane w 1948 r.⁷ W walce tej zginęło 4300 żołnierzy, a ponad 3 tys. zostało rannych.

Szczególnie ważną rolę w okresie umacniania władzy ludowej odegrało wojsko również w ochronie granicy państwowej. Objęcie służby przez żołnierzy frontowych⁸ na zachodniej granicy państwa miało doniosłe znaczenie polityczne i historyczne.

Dowódca 2 armii Wojska Polskiego, generał broni Karol Świerczewski, w okolicznościowym rozkazie tak ocenił ten fakt:

„Druha armia Wojska Polskiego — walcząc wspólnie z bohaterską Armią Czerwoną, po wykazaniu swych wysokich walorów bojowych i bohaterstwa w walkach nad Nysą, po odniesieniu zwycięstwa nad wrogiem — wróciła do Ojczyzny, by trzymać straż na prastarych ziemiach polskich (...). Trzeba zachować gotowość bojową, podnieść poziom wyszkolenia, zdwoić czujność, aby wróg wiedział, że każda próba wtargnięcia w granice odrodzonej Ojczyzny skończy się jego zagładą”.

Żołnierze pełniący służbę na granicy państwowej w pierwszych latach powojennych (1945—1948)⁹:

— stoczyli z bandami reakcyjnego podziemia 172 walki i potyczki, a ponadto w 102 przypadkach udzielili pomocy innym jednostkom wojskowym

⁷ W latach 1945—1948 reakcyjne bandy dokonały blisko 30 tys. napadów, zamordowały ponad 12,5 tys. obywateli, wśród których było 4 tys. funkcjonariuszy bezpieczeństwa i prawie tysiąc działaczy politycznych.

⁸ Naczelny dowódca Wojska Polskiego rozkazem nr 0245 z dnia 13 września 1945 r. powołał do życia Wojska Ochrony Pogranicza. 11 listopada 1945 r. ochronę granicy państwowej przejęły nowo sformowane jednostki Wojsk Ochrony Pogranicza.

⁹ Por. *Tradycje Wojsk Ochrony Pogranicza*, Warszawa 1974, s. 102.

i służbie bezpieczeństwa w ściganiu i likwidowaniu osaczonych bądź rozbitych band;

— w rezultacie stoczonych walk całkowicie rozbili 14 band, zlikwidowali 288 i ujęli 533 członków zbrojnego podziemia;

— w ciągu tych trzech lat służby żołnierze zatrzymali 48 260 przestępców granicznych oraz udaremniili przemysł wartości kilkuset milionów złotych.

W walkach ze zbrojnym podziemiem oraz w służbie ochrony granicy państwa poległo 343 żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza, a 226 zostało rannych.

W walce została ugruntowana władza ludowa i wojsko jeszcze szerszym frontem włączyło się do ogólnonarodowej akcji odbudowy zniszczonej gospodarki narodowej, udzielając wszechstronnej pomocy społeczeństwu.

2. Wojsko w akcji rozminowania kraju

Ofiarności i bohaterstwu żołnierzy, ich poświęceniu i niezłomnej woli służenia narodowi zawdzięczamy szybki powrót do normalnych warunków życia i pracy.

Ważnym zadaniem w likwidacji skutków wojny było rozminowanie i zlikwidowanie składów materiałów wybuchowych, pocisków i min, w czym żołnierze odegrali szczególną rolę.

Jako pierwsi do przywracania życia naszej stolicy — Warszawy — przystąpili saperzy.

Jeszcze w czasie walk o wyzwolenie Warszawy żołnierze 1 brygady saperów w rejonie Pragi wykryli i zniszczyli 9915 min przeciwpiechotnych i przeciwpancernych oraz 9744 pociski artyleryjskie. W tym czasie żołnierze 2 brygady saperów przygotowywali się do rozminowania Warszawy.

Opracowany został „Plan rozminowania stołecznego miasta Warszawy”. Jego realizacja pozwoliła od 17 stycznia do 10 marca 1945 r. rozminować 67 km² powierzchni, sprawdzić 3349 domów, 460 ha dróg i ulic, 89 km przewodów kanalizacyjnych, 7 km² parków i sadów oraz 200 obiektów użyteczności publicznej.

Żołnierze usunęli z domów i placów Warszawy ponad 14 tys. min, 3 tys. bomb lotniczych, 750 tys. pocisków artyleryjskich i ponad 1 milion sztuk amunicji.

W tej trudnej i niebezpiecznej pracy brało udział 4500 saperów polskich i radzieckich. Żołnierze zadanie wykonali z honorem, niestety nie obyło się bez ofiar — 34 saperów poległo bądź zostało ciężko rannych.

Wojska inżynieryjno-saperskie do połowy listopada 1945 r. sprawdziły i rozminowały obszar o powierzchni 246 tys. km², unieszkodliwiły ponad 9 mln min i 19 mln sztuk amunicji. W tym okresie rozminowano 181 tys. km dróg i 5 tys. mostów.

W latach 1945—1948 saperzy zdjęli i unieszkodliwili ponad 15,5 mln min, około 34 mln sztuk amunicji artyleryjskiej, oczyścili ponad 250 tys km² terenu, w tym prawie 59 tys. miast i osiedli, 2 tys. obiektów państwowych, 2044 fabryki, 8,5 tys. mostów i 266 tys. km szlaków komunikacyjnych. Akcja ta kosztowała życie 424 saperów, a 587 odniosło rany.

Ogromny był wkład wojska w likwidację skutków wojny na ziemiach zachodnich i północnych. A oto kilka przykładów.

W pasie wybrzeża saperzy sprawdzili i rozminowali 3177 km² powierzchni, 162 miasta i osiedla, 40 ważnych obiektów gospodarczych, 1088 km dróg

kołowych i żelaznych, 70 mostów kolejowych i drogowych oraz 1285 bunkrów bojowych, wykryli i zniszczyli 16 pól minowych, 304 skupiska amunicji, ponad 1000 bomb lotniczych, 163 tys. pocisków artyleryjskich, 11 tys. granatów moździerzowych, setki tysięcy sztuk amunicji do broni strzeleckiej.

Marynarka Wojenna zajmowała się również likwidacją zagrożenia minowego na Bałtyku. W strefie jej działania znajdowało się 1450 km² morza, które zostało rozminowane przy dużej pomocy Radzieckiej Floty Wojennej.

We Wrocławiu zaminowane były całkowicie obiekty przemysłowe, dworce kolejowe, a nawet wiele większych budynków mieszkalnych. Po zdobyciu tego miasta jako pierwsi do akcji rozminowania ruszyli saperzy radzieccy. Terenem ich działania były przede wszystkim najbardziej newralgiczne punkty miasta. Do dalszego rozbrajania pól minowych skierowano 2 batalion 2 brygady saperów, który działał w rejonie Wrocławia do końca pierwszego zasadniczego okresu rozminowania miasta. Saperzy Śląskiego Okręgu Wojskowego wykryli i zniszczyli w latach 1945—1946 prawie 5 mln min i pocisków i do końca 1947 r. przy wydatnej pomocy saperów radzieckich rozminowali: 11 243 km dróg kołowych, 2262 km torów kolejowych, 778 mostów, 102 fabryki i wiele innych obiektów gospodarczych.

Na obszarze Dolnego Śląska zaminowanych było 1 342 tys. ha użytków rolnych i lasów. W niektórych powiatach stopień zaminowania użytków rolnych wahał się w granicach 50—80%.

W akcji rozminowania na ziemiach zachodnich i północnych zginęło 293 saperów, a 461 odniosło rany.

Mówiąc o pomocy wojska w odbudowie i rozbudo-

wie Polski należy stale pamiętać o ogromnej ofiarności saperów. „Jedną z najchlubniejszych kart naszej historii stanowi rozminowanie stolicy i kraju, które już po wojnie okupiliśmy bolesną stratą: 456 zabitych saperów i około tysiąca rannych. Unieszkodliwiliśmy ponad 15 mln min i 70 mln bomb, pocisków artyleryjskich, niewypałów i innych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych. Oficjalnie rozminowanie zostało zakończone w roku 1956, ale przecież zardzewiała śmierć tkwi jeszcze w naszej ziemi i jest nadal groźna. Stąd każdego dnia przemierza Polskę nieustannie od 40 do 60 saperskich patroli, w sumie 300—500 żołnierzy, którzy każdego roku niszczą 400—500 tys. bomb i innych niewypałów”¹⁰.

3. Rola wojska w odbudowie i rozbudowie gospodarki narodowej

Wojsko natychmiast i bardzo ofiarnie przystąpiło do ogólnonarodowej akcji odbudowy zniszczonej gospodarki narodowej¹¹.

Jeszcze w czasie wojny, w lipcu 1944 r. — powołano instytucję pełnomocnika Rady Wojennej 1 armii Wojska Polskiego w celu niesienia jak najskuteczniejszej pomocy przy organizacji nowego aparatu państwowego i uruchamianiu gospodarki narodowej.

¹⁰ Wywiad z szefem Wojsk Inżynieryjnych MON, generałem brygady Czesławem Piotrowskim, „Trybuna Ludu”, 14 lipca 1975.

¹¹ Utraciło życie 6 mln Polaków i obywateli polskich. Całkowitemu zniszczeniu uległo 12 700 zakładów, tj. 62% na ziemiach polskich sprzed 1939 r., a na ziemiach zachodnich i północnych 6700 (73%). Wiele miast zostało zniszczonych: Kołobrzeg — 80%, Warszawa — 75%, Wrocław — 65%, Grudziądz — 63%. Zniszczono 352 szpitale oraz 54 sanatoria i zakłady specjalne służby zdrowia.

Skierowano wówczas kilkuset oficerów, podoficerów i szeregowych do pomocy radom narodowym w Białymstoku, Lublinie i Rzeszowie. Przedterminowo zwolniono do rezerwy ponad 300 oficerów i podoficerów ze skierowaniem do pracy w administracji państwowej na terenach wyzwolonych.

Zwolniono też przed pierwszą demobilizacją 2 tys. żołnierzy-nauczycieli z zadaniem uruchomienia szkolnictwa na prastarych ziemiach piastowskich przywróconych Macierzy.

W marcu 1945 r. dowódca 1 armii Wojska Polskiego wydał rozkaz zobowiązujący dywizje, pułki i samodzielne bataliony do zagospodarowania większych majątków rolnych. Żołnierze wzięli udział w wiosennej kampanii siewnej na wyzwolonych ziemiach.

W przededniu operacji berlińskiej żołnierze polscy zasiali kilkadziesiąt tysięcy hektarów zbóż jarych. Ten symboliczny siew żołnierza-wyzwoliciele, jeszcze w trakcie działań wojennych, ma wielką wymowę historyczną, społeczną i polityczną.

W tym czasie powołano do życia specjalną dywizję rolno-gospodarczą w składzie sześciu pułków, liczących 7578 doświadczonych żołnierzy-rolników. Dywizja ta przejęła 255 majątków rolnych o powierzchni 111 352 ha ziemi oraz wszystkie młyny, tartaki, krochmalnie i cegielnie.

Dopalały się jeszcze ruiny Berlina, gdy na Górny i Dolny Śląsk, na Pomorze, ziemię lubuską, Mazury i do Wielkopolski zaczęły przybywać z frontu oddziały ludowego Wojska Polskiego.

Rozkazem Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego nr 117 z 3 czerwca 1945 r. utworzony został Generalny Inspektorat Osadnictwa Wojskowego, na którego czele stanęli ówczesny dowódca 2 armii

Wczoraj karabin, dzisiaj pług — pod tym hasłem osadnicy wojskowi przejmowali na ziemiach odzyskanych przyznane im reformą rolną gospodarstwa i grunty, dając później przykład ofiarnej pracy. Wielu z nich jeszcze w okresie wojny uczestniczyło w orkach i siewach na wyzwolonych terenach, przychodząc z pomocą repatriantom, którzy licznie zaczęli się tam osiedlać.

Wojska Polskiego — generał broni Karol Świerczewski, i pułkownik Piotr Jaroszewicz.

Oddziały wojskowe, a zwłaszcza wchodzące w skład Śląskiego i Pomorskiego Okręgu Wojskowego, udzieliły szerokiej pomocy osadnikom. W połowie 1945 r. żołnierze objęli blisko 17 tys. gospodarstw rolnych. Pod koniec tego roku zasiedlili już

56,2 tys. zagród i obiektów, w których zaczęło nowe życie ponad 200 tys. osób.

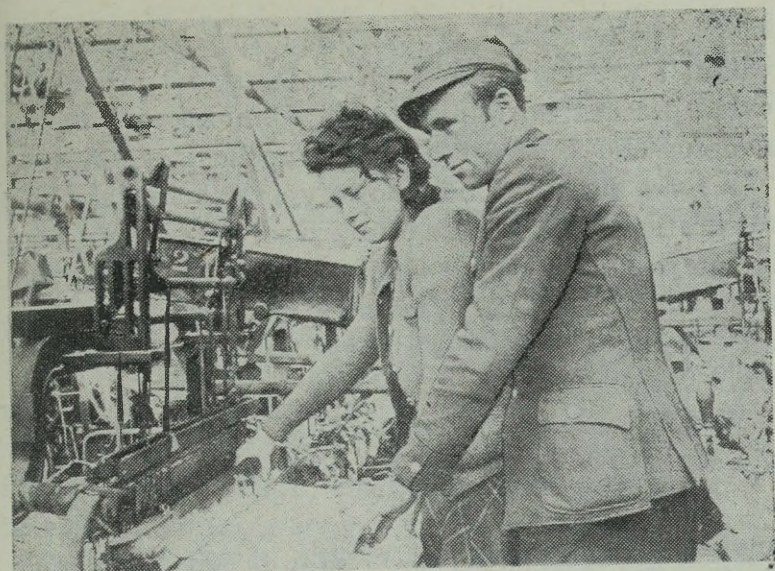
W roku 1946 w dwunastu wyznaczonych na osadnictwo wojskowe powiatach przygranicznych: Kamień Pomorski, Gryfino, Chojna, Sulęcín, Rzepin, Krosno nad Odrą, Gubin, Żary, Żagań, Zgorzelec, Lubań i Lwówek Śląski, wśród zamieszkałej tam ludności osadnicy wojskowi stanowili około 17⁰/₀. W 1947 r. wojskowe gospodarstwa rolne przekazały administracji cywilnej — oprócz tysięcy zagospodarowanych hektarów ziemi — 12 tys. wyremontowanych maszyn rolniczych, 1600 traktorów oraz 200 uruchomionych zakładów przemysłu spożywczego.

W sumie na ziemiach zachodnich i północnych osiedliło się ponad 170 tys. zdemobilizowanych żołnierzy, z których około 130 tys. objęło gospodarstwa rolne, a pozostali przeszli do pracy w innych działach gospodarki narodowej i państwowej administracji terenowej.

Wojsko również udzieliło pomocy w transporcie samochodowym, przewożąc około 1 300 tys. osadników do nowych miejsc zamieszkania.

Na Wiśle, Warcie i Odrze wybudowano 19 mostów pontonowych o łącznej długości 5662 m. W latach 1946—1949 wojska inżynieryjne wybudowały 2563 m oraz naprawiły 2057 m mostów stałych i 215 km dróg.

Głównie przy pomocy żołnierzy ludowego Wojska Polskiego (specjalne grupy kwatermistrzowskie) uruchomiono wiele zakładów włókienniczych w Łodzi, kopalń i hut na Śląsku i innych fabryk na terenie całego kraju. Wojsko w tym okresie także dostarczało żywność dla robotników, dowoziło węgiel i niektóre surowce do fabryk. W pierwszym

Wśród pierwszych, którzy stanęli do odbudowy zrujnowanego przemysłu, znaleźli się rezerwiści — weterani walk na długim szlaku bojowym ludowego Wojska Polskiego. Inicjatywa, poczucie dyscypliny, ofiarność towarzyszyły im stale na każdym posterunku pracy.

okresie odbudowy kraju wojsko przekazało znaczną część transportu na potrzeby gospodarki narodowej, m.in. 8890 samochodów.

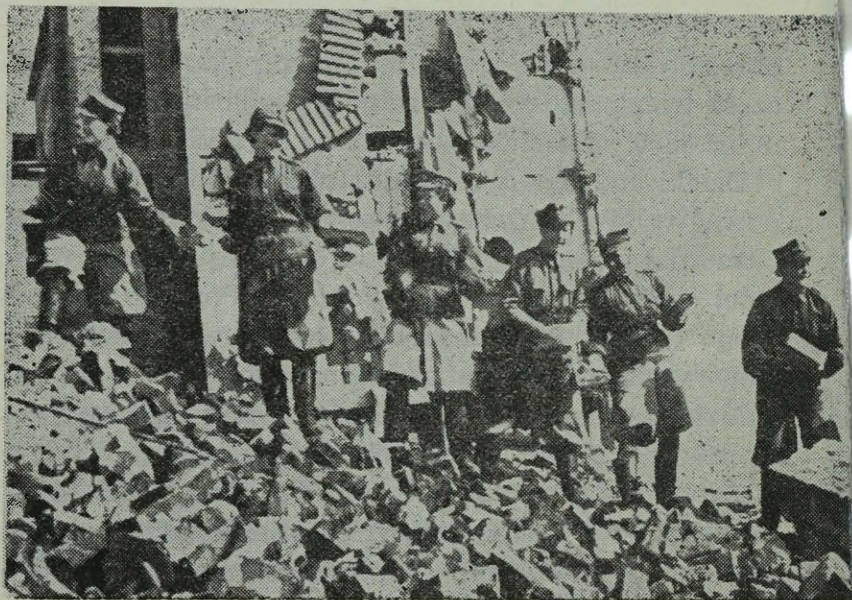
Dzięki ludziom w mundurach można było odbudować w krótkim czasie cywilny transport lotniczy. Otrzymał on od wojska różnego rodzaju sprzęt wartości dziesiątków milionów złotych. Ponadto dostarczono tej gałęzi gospodarki w 1945 r. 2081 specjalistów wojskowych, a powołany w marcu 1945 r. Oddział Lotnictwa Cywilnego przy Siłach Powietrznych WP zorganizował w tym trudnym okresie łączność lotniczą stolicy z miastami wojewódzkimi. Dowództwo Wojsk Lotniczych udzieliło wszechstronnej pomocy Polskim Liniom Lotniczym „LOT”

w przygotowaniu kadr, zakupie sprzętu, przejmowaniu i uruchamianiu lotnisk. Do celów szkoleniowych przekazano Ministerstwu Komunikacji 100 samolotów Po-2, delegując jednocześnie instruktorów.

Wojska łączności odbudowały i rozbudowały sieć telegraficzno-telefoniczną oraz radiofonizowały wiele miejscowości (rejon Opola, Olsztyna, Wrocławia, Szczecina i inne). W Warszawie pierwszymi środkami komunikacji miejskiej były samochody wojskowe.

Wojsko wzięło aktywny udział w odgruzowywaniu stolicy, a następnie przy jej odbudowie i roz-

Dziewczęta w rogatywkach — walczyły, strzegły mienia państwowego, opiekowały się rannymi, łączyły siecią przewodów i fal radiowych dowództwa i sztaby, regulowały ruchem wojskowych pojazdów, a po wojnie nie zabrakło ich przy usuwaniu gruzów. Warszawa pamięta „platerówki” z tamtych dni, pracowały na równi z mężczyznami, wnosząc do smutnego pejzażu ruin młodzieńczy uśmiech i werwę.

budowie. W latach 1945—1948 żołnierze odbudowali lub rozbudowali wiele budynków o łącznej kubaturze 2,2 mln m³. Z ważniejszych warto wymienić takie obiekty, jak: gmach Sejmu, Rady Państwa, Arsenal, Akademia Wychowania Fizycznego, Muzeum Narodowe, Teatr Narodowy, Hotel „Europejski” i inne.

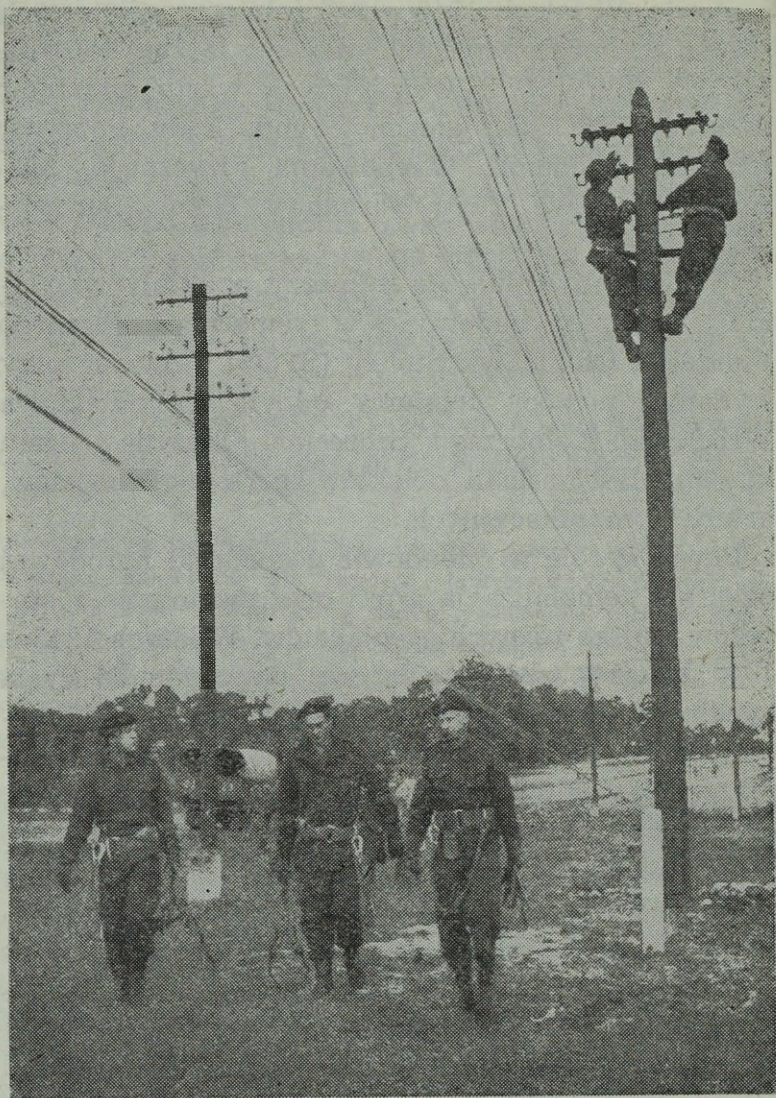
Przy czynnym udziale żołnierzy powstały wszystkie obiekty wybudowane w ramach Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy (SFOS). Również przy wydatnej pomocy żołnierzy odbyła się odbudowa Wrocławia, Kołobrzegu, Szczecina, Olsztyna i wielu innych miast i osiedli, obiektów sportowych, mostów, arterii komunikacyjnych.

Poważną rolę w odbudowie gospodarki narodowej odegrała demobilizacja armii oraz zwolnienie z szeregów wojska różnych specjalistów. W latach 1945—1946 kilkaset tysięcy żołnierzy powróciło do życia cywilnego, aby uczestniczyć w pokojowym budownictwie kraju. Przechodzili oni do przemysłu, komunikacji, żeglugi, do pracy w organach partyjnych, terenowej administracji państwowej i gospodarce oraz w szkolnictwie.

W 1947 r. kraj nasz nawiedziła katastrofalna powódź. Dniem i nocą żołnierze walczyli z rozszalałym żywiołem, trwali z poświęceniem na wyznaczonych posterunkach. W efekcie uratowali od niechybnej śmierci tysiące osób z 200 zalanych osiedli, ochronili przed zniszczeniem 304 mosty, setki domów i uratowali sporo dobytku obywateli.

Żołnierze brali czynny udział w rozwiniętej w całym kraju wielkiej inicjatywie społecznej, jaką była akcja budowy „1000 szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego”.

W ramach czynów społecznych żołnierzy:

Łącznościowcom zawdzięcza wieś i wiele odległych ośrodków miejskich sprawne linie telefoniczne. Budowano je często od nowa w trudnym terenie, remontowano i konserwowano istniejące, dzięki czemu wydłużyła się ich żywotność.

— wzniesiono 62 obiekty szkolne, w tym pięć szkół z internatami o 750 izbach lekcyjnych, z 410 gabinetami przedmiotowymi i 56 lekarskimi i dentystycznymi;

— oddano do użytku 270 izb mieszkalnych dla nauczycieli oraz 1045 miejsc w internatach dla młodzieży szkolnej;

— wykonano liczne prace ziemne, wybudowano wiele boisk sportowych, pomocy naukowych, urządzono setki izb pamięci narodowej i sale tradycji LWP.

Wojska inżynieryjne w latach 1945—1966 wykonały na rzecz gospodarki narodowej i społeczeństwa prace o wartości wielu milionów złotych, na które złożyły się:

— budowa mostów stałych	9500 mb
— naprawa lub odbudowa mostów	2060 mb
— rozbiórka zniszczonych mostów	1212 mb
— roboty wyburzeniowe (Warszawa, Szczecin, Wrocław)	256 tys. roboczodni
— usuwanie z dna rzek wraków i konstrukcji zniszczonych mostów	23 tys. ton
— rozbijanie skrzepów w hutach	9632 tony
— praca maszyn przy wykopach ziemnych	20 tys. motogodzin
— pomoc przy wielkich inwestycjach	148 tys. roboczodni
— pomoc w budowie szkół, urządzeń sportowych	385 tys. roboczodni.

Powodzie należą do ciężkich klęsk żywiołowych. Wezbrana woda atakuje nie tylko otwarte przestrzenie, lecz także wdziera się do miast. Szybka i sprawnie prowadzona pomoc wojska jest wówczas nieodzowna. Dzięki niej można ocalić życie zagrożonym ludziom i uratować ich mienie.

Jednostki kolejowe, drogowe i mostowe w latach 1951—1966 wykonały następujące ważniejsze prace:

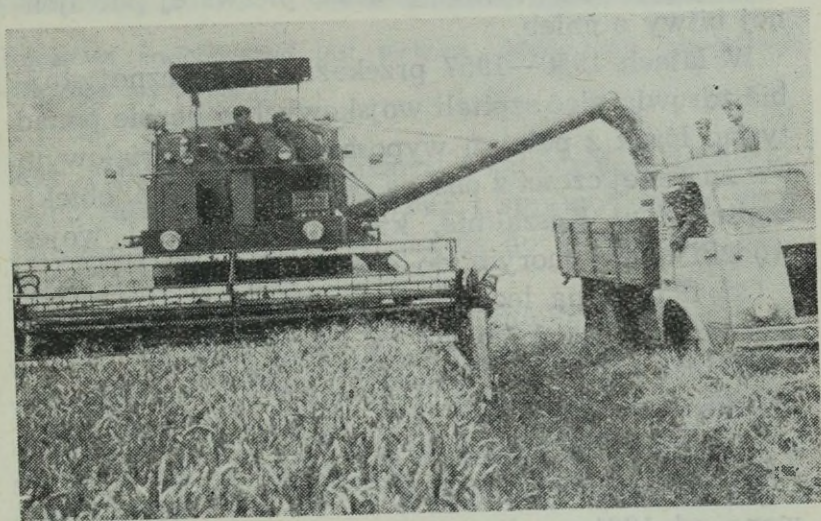
— budowa i remonty linii kolejowych	2332 km
— wymiana rozjazdów	627 kompletów
— roboty ziemne	615 555 m ³
— budowa przepustów i małych mostów	258 sztuk
— budowa i przebudowa dróg kołowych o nawierzchni twardej	123 km
— budowa i remont mostów drogowych	6 tys. mb.

Natomiast w latach 1966—1970 żołnierze tych jednostek wybudowali lub naprawili ponad 2600 km linii kolejowych, 140 km dróg kołowych i 200 średniej klasy mostów i przepustów.

W tym czasie żołnierze różnych rodzajów wojsk uczestnicząc w akcjach zniwnych i wykopkowych wykonali prace wartości blisko dwa i pół miliarda złotych.

W ramach czynów społecznych żołnierze udzielili również pomocy załogom wielu zakładów pracy. Na przykład w latach 1968—1969 żołnierze Śląskiego Okręgu Wojskowego pomagali załodze Fabryki Obrabiarek w Kuźni Raciborskiej, Wrocławskiej Fabryki Urządzeń Mechanicznych i innych.

Pomoc ta każdorazowo przynosiła wymierne efekty ekonomiczne w wartościach nie notowanych w dotychczasowej działalności gospodarczej i wzbudziła uznanie dla postawy żołnierzy, którzy wykazywali w pracy wzorowe zdyscyplinowanie, wysoką sprawność organizacyjną i poczucie odpowiedzialności za terminowe wykonanie powierzonych im zadań.

Każdego roku w akcji żniwnej i zbiorach okopowych biorą udział ekipy żołnierskie. Pomagają w remontach maszyn i urządzeń rolniczych, organizują transport samochodowy i pracują bezpośrednio na polach. W realizowanym obecnie kompleksie gospodarki żywnościowej wojsko ma niemały udział.

W sferze usługowej na szczególne podkreślenie zasługuje działalność wojskowej służby zdrowia, która w pierwszych latach powojennych zabezpieczała potrzeby ludności cywilnej oraz wszystkie akcje wojska związane z:

- rozminowaniem i oczyszczaniem terenów z bomb lotniczych, min, pocisków artyleryjskich, niewypałów i innych środków wybuchowych,

- ochroną ludności cywilnej i organów władzy ludowej w okresie walk ze zbrojnym podziemiem,

- odbudową zniszczeń wojennych kraju i zagospodarowaniem ziem zachodnich i północnych,

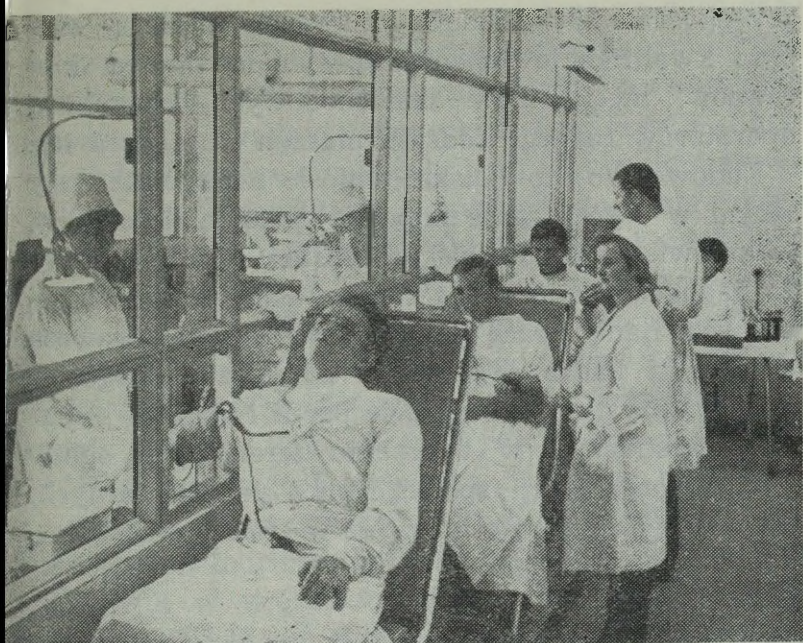
- akcją osiedleńczą na ziemiach zachodnich i północnych,

- zbieraniem plonów i prowadzeniem zasiewów na opuszczonych polach podczas pierwszej powojennej bitwy o chleb.

W latach 1950—1957 przekazano społecznej służbie zdrowia pięć szpitali wojskowych o liczbie ponad tysiąc łóżek z pełnym wyposażeniem materiałowym i w znacznej części z obsadą personalną, m.in. obiekt szpitalny w Koszalinie, który jako szpital wojewódzki służy chorym do chwili obecnej.

Od 1955 r. na leczenie w wojskowych zakładach leczniczych przyjmowane są osoby cywilne. W latach 1955—1970 skorzystało z leczenia w szpitalach wojskowych około 300 tys. pacjentów cywilnych, a w sanatoriach ponad 25 tys. osób.

Na szczególne podkreślenie zasługuje zapoczątkowana od 1961 r. akcja honorowego krwiodawstwa, która obejmuje coraz szersze kręgi żołnierzy z różnych jednostek. Do 1970 r. wojskowa służba zdrowia przekazała wojewódzkim stacjom krwiodawstwa i licznym zakładom leczniczym ponad 220 tys. litrów krwi. Wiele razy żołnierze spieszyli z pomocą oso-

Honorowe krwiodawstwo jest pięknym świadectwem obywatelskiej postawy żołnierzy.

bom rannym w wypadkach i katastrofach drogowych lub kolejowych. Szybka i sprawna akcja dostarczania krwi przyczyniała się do uratowania poszkodowanym życia.

Ludowe Wojsko Polskie z chwilą zakończenia wojny rozwinęło działalność oświatową. Aktywnie włączyło się do odbudowy szkolnictwa, do walki z analfabetyzmem. W pierwszych latach powojennych ponad 10 tys. żołnierzy ukończyło kursy dla analfabetów.

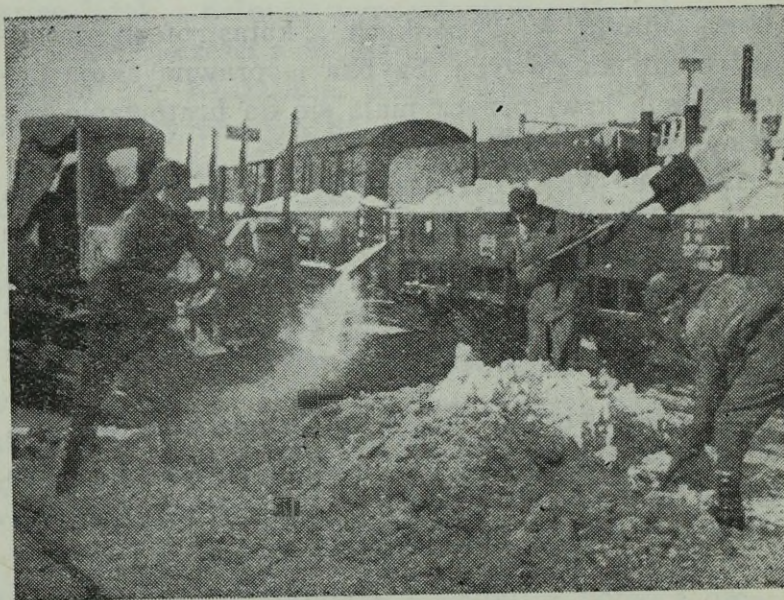
W latach pięćdziesiątych w jednostkach wojskowych przystąpiono do kształcenia żołnierzy w zakresie szkoły podstawowej. Wiele tysięcy żołnierzy ukończyło wtedy klasę siódmą.

W latach sześćdziesiątych zorganizowano kursy

przysposobienia zawodowego. Tysiące żołnierzy zdobyło kwalifikacje pracowników budownictwa, kierowców, mechaników samochodowych, chemików, operatorów różnego rodzaju maszyn i urządzeń itp.

Ludowe Wojsko Polskie wniosło szczególnie duży wkład w wychowanie młodego pokolenia Polaków, w krzewienie obywatelskich postaw i patriotycznego zaangażowania. Poza intensywnie i wielostronnie rozwijaną pracą szkoleniową i wychowawczą w wojsku kadra i żołnierze stanu zmiennego — przede wszystkim członkowie partii i ZMP — czynnie uczestniczyli w tworzeniu terenowych ogniw różnych organizacji społecznych i paramilitarnych, skupiających głównie młodzież w wieku przedpobo-

Opady śniegu mogą poważnie zakłócić ruch na drogach i pracę kolei. Gdy sytuacja tego wymaga, do walki ze skutkami zimy wkracza wojsko. Likwidacja zasp i oczyszczanie torów należą do zadań najtrudniejszych.

rowym. Dzięki pomocy wojska zdołano na dużą skalę zorganizować grupy przysposobienia rolniczego w gospodarstwach uspołecznionych, a następnie stworzyć podwaliny Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”, która objęła cały kraj i stała się masową szkołą przysposobienia zawodowego, obronnego i wychowania fizycznego. Od 1949 r. skupiała ona w swych szeregach ponad milion junaków i junaczek. Nie zabrakło ich na żadnej wielkiej budowlі w okresie planu sześcioletniego, przy wznoszeniu zakładów przemysłowych i miast, wszędzie tam, gdzie potrzeba było młodych rąk do pracy — trudnej i wymagającej ofiarności na miarę najwyższą.

Ideowym przywódcą PO „Służba Polsce” był Związek Młodzieży Polskiej, a kadre kierowniczą stanowili w większości oficerowie i podoficerowie Wojska Polskiego, skierowani do pełnienia nowych obowiązków z różnych jednostek i instytucji. Ich pracy zawdzięcza się wiele znaczących sukcesów „Służby Polsce”, osiągniętych zarówno w odbudowie i rozbudowie kraju, jak i w wychowaniu młodzieży oraz przygotowaniu jej do pracy w różnych zawodach. Spośród junaków SP, skierowanych na szkolenie szybowcowe i spadochronowe, wyrosło wielu znanych pilotów w lotnictwie wojskowym i sportowym.

II. Wkład wojska w rozwój społeczno-gospodarczy Polski

„Nasza armia żyje wspólnym rytmem myśli i pracy z klasą robotniczą, z całym narodem. Nakłady na obronność, niezbędne dla umacniania bezpieczeństwa kraju, są równocześnie w znacznej mierze zwracane społeczeństwu poprzez bezpośredni udział wojska, wojskowej kadry naukowej, wojskowych specjalistów różnych dziedzin oraz wielu tysięcy żołnierzy w pracach o wielkim znaczeniu gospodarczym i technicznym, wymagających wysokiej dyscypliny i sprawności organizacyjnej”.

EDWARD GIEREK

1. Wojsko szkołą życia i wychowania obywatelskiego

Ludowe siły zbrojne kształcą i wychowują pełnowartościowych obywateli, zdolnych skutecznie bronić kraju i twórczą pracą budować jego pomyślną przyszłość.

Przeobrażenia społeczno-polityczne, ekonomiczne, kulturalne i socjalne dokonane w Polsce Ludowej stwarzają potrzebę kształtowania cech osobowości obywatela państwa socjalistycznego, takich jak: odwaga, męstwo, ofiarność, poświęcenie i wytrwałość w osiągnięciu zamierzonych celów, rozwijanie własnej inicjatywy, samodzielności, obowiązkowości, skromności i szacunku dla innych.

Właśnie służba wojskowa wywiera istotny wpływ na wychowanie i kształtowanie zaangażowanych postaw ideowo-politycznych młodych obywateli.

„W społeczeństwie naszym przywykło się mówić, że ludowe Wojsko Polskie jest szkołą życia i wychowania. W stwierdzeniu tym zawiera się istotna prawda. W toku służby wojskowej wychowujemy ludzi odważnych, gotowych do najwyższych poświęceń w imię obrony Ojczyzny, ludzi odpornych na trudy i zahartowanych, przyzwyczajonych do surowej dyscypliny, a jednocześnie umiejących myśleć i działać samodzielnie. Ludzie ci muszą umiejętnie władać skomplikowanym sprzętem bojowym i technicznym, a przede wszystkim muszą posiadać głęboką świadomość polityczną i hart ideowy”¹.

Kierując się decyzjami kierownictwa partii i rządu rozwinęto prace we wszystkich dziedzinach szkolenia i wychowania żołnierzy, stosując jednocześnie wiele nowych, twórczych rozwiązań. Szczególną uwagę skoncentrowano na kształtowaniu socjalistycznego sposobu życia i jego jakości.

W działalności tej uwzględniono aktualne warunki wynikające ze zmian i postępu w sferze produkcji materialnej, przeobrażeń w świadomości społeczeństwa oraz fachowego i ideowo-moralnego przygotowania kadry zawodowej.

W dniach 14—15 czerwca 1976 r. odbyło się sympozjum naukowe w Wojskowej Akademii Politycznej na temat: *Ludowe Wojsko Polskie w budowie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego*. Uczestnicy sympozjum dokonali szerokiej i wnikliwej analizy roli wojska w świetle węzłowych zadań poli-

¹ Przemówienie wygłoszone przez generała broni Włodzimierza Sawczuka na VII Plenum KC PZPR, „Trybuna Ludu”, 29 listopada 1972.

tycznych i społeczno-gospodarczych, określonych w uchwale VI Zjazdu PZPR.

† W okresie budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego naczelnym zadaniem wojska jest wszechstronne kształcenie i wychowanie ludzi umiejących skutecznie działać w każdej sytuacji, czy to związanej z obroną kraju, czy też ze współtworzeniem nowych wartości materialnych i kulturalnych. Dlatego też istnieje potrzeba rozwinięcia i pogłębiania różnych form kształcenia ideologicznego, politycznego i wojskowego. „Będziemy więc nadal doskonalić funkcjonowanie wszystkich ogniw naszych ludowych sił zbrojnych, aby jeszcze lepiej wykonywały wyznaczone im zadania w warunkach wyższych wymagań, dyktowanych potrzebami nowego etapu budownictwa socjalistycznego”².

Poważne znaczenie dla dalszego doskonalenia procesu szkolenia bojowego i politycznego, wychowania obywatelskiego, stylu pracy partyjno-politycznej w wojsku, umacniania roli i znaczenia organów partyjno-politycznych ma zatwierdzona przez Sekretariat KC PZPR w dniu 15 stycznia 1975 r. *Instrukcja o strukturze, zadaniach i kompetencjach organów partyjno-politycznych, aparatu partyjno-politycznego w Siłach Zbrojnych PRL* oraz *Instrukcja o pracy POP w Siłach Zbrojnych PRL*. Również znaczny wpływ na dalsze pogłębienie pracy ideowo-wychowawczej oraz umacnianie siły i gotowości bojowej wojska miały wdrożone w 1974 r. zasady normatywne zawarte w:

— *Instrukcji o przodownictwie i współzawodnictwie w Siłach Zbrojnych PRL*,

² Z wystąpienia szefa GZP WP generała broni Włodzimierza Sawczuka, „Żołnierz Wolności”, 16 czerwca 1976.

Dni otwartych koszar są okazją do prezentacji uzbrojenia i sprzętu, którym dysponuje współczesne wojsko. Nawet radiostacja nowoczesnego wozu bojowego może wzbudzić żywe zainteresowanie zwiedzających, tym bardziej gdy żołnierz pozwoli spróbować własnych umiejętności przy jej obsłudze.

- *Deklaracji ideowo-programowej SZMW,*
- *Zasadach działania SZMW.*

Podejmowane i realizowane przedsięwzięcia w zakresie umacniania siły i gotowości bojowej wojska oraz wychowania obywatelskiego mają charakter planowy i prowadzą do:

- stworzenia właściwej atmosfery dla twórczych poszukiwań i skutecznych rozwiązań w dziedzinie organizacji pracy, doskonalenia metod szkolenia bojowego i politycznego oraz wychowania żołnierzy;
- kształtowania aktywnych, zaangażowanych postaw oraz rozwijania przodownictwa indywidualnego i zespołowego wśród żołnierzy;
- rozwijania i kształtowania socjalistycznych stosunków międzyludzkich;

— zwiększenia zakresu, intensywności i wartości ideowych działalności kulturalno-oświatowej, zaspokajającej potrzeby żołnierzy w tej dziedzinie;

— zapewnienia żołnierzom odpowiedniego wypoczynku dla regeneracji sił, niezbędnych do wykonywania coraz trudniejszych zadań szkoleniowych.

Ważne miejsce w działalności dowódców aparatu partyjno-politycznego, organizacji partyjnych i młodzieżowych zajmuje troska o to, by proces kształcenia i wychowania żołnierzy ściśle łączyć z potrzebami wojska i gospodarki narodowej, co znajduje swój wyraz między innymi w:

— rozwijaniu wśród żołnierzy ruchu przodownictwa i współzawodnictwa w celu zdobywania dodatkowych specjalności przydatnych w wojsku i gospodarce narodowej;

— organizowaniu dokształcania ogólnego i różnego rodzaju kursów zawodowych;

— uczeniu żołnierzy gospodarności, wzorowej organizacji pracy, precyzji wykonawstwa, dyscypliny i porządku;

— kształtowaniu wśród żołnierzy wysokiego poczucia odpowiedzialności za jakość wykonywanych zadań na rzecz gospodarki narodowej w ramach szkolenia specjalistycznego i czynów społecznych.

Lata 1971—1978 zaznaczyły się w sposób szczególny w historii Sił Zbrojnych PRL. W okresie tym osiągnięto wyższy poziom w doskonaleniu gotowości bojowej wojsk, umacnianiu obronności kraju, rozwinięciu pracy ideowo-politycznej i żołnierskich czynów produkcyjnych i społecznych na rzecz wojska i gospodarki narodowej.

Na pogłębienie i ożywienie pracy decydujący wpływ miały uchwały VI i VII Zjazdu PZPR i uchwały Sekretariatu KC PZPR związane z obchodami

Wojsko wykazuje stałą troskę o przysposobienie obronne i sprawność fizyczną młodzieży. Pod okiem instruktora kontrolującego prawidłowość zgrywania przyrządów celowniczych i ta dziewczyna opanuje sztukę strzelania z broni sportowej.

historycznych rocznic. Obchody 30-lecia ludowego Wojska Polskiego, 30-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i 30 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem przebiegły pod znakiem wzmożonej aktywności społeczno-politycznej żołnierzy.

Wysoka ocena pracy dowódców, aparatu politycznego, organizacji partyjnych i młodzieżowych w dziedzinie wychowania żołnierzy, kształtowania wysokiej dyscypliny, zdolności bojowej oraz umacniania dorobku i pozycji Polski, dana przez kierownictwo partii i rządu, zmobilizowała żołnierzy do jeszcze bardziej intensywnej realizacji uchwał VI i VII Zjazdu PZPR, do podejmowania zobowiązań i czynów dla pełnego wykonania zadań wynikających z postanowień I i II Krajowej Konferencji PZPR. Wyraziło się to między innymi w tym, że:

— uczestnicy narady partyjno-młodzieżowej Pomorskiego Okręgu Wojskowego odbytej w dniu 12 stycznia 1973 r. podjęli zobowiązanie i wezwali szeregowych i podoficerów, chorążych, oficerów i pracowników cywilnych do czynu na cześć 30-lecia ludowego Wojska Polskiego pod hasłem: „Wier-

ni tradycjom — żołnierską służbą i wydajną pracą współtworzymy dzień dzisiejszy i przyszłość socjalistycznej Ojczyzny;

— żołnierze 6 Warszawskiego Pułku Zmechanizowanego, Śląskiego Okręgu Wojskowego podjęli w dniu 25 lutego 1974 r. zobowiązanie na cześć 30-lecia PRL i zwrócili się jednocześnie z wezwaniem do wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych ludowego Wojska Polskiego o podejmowanie żołnierskiego czynu na cześć 30-lecia;

— w 3 Berlińskim Pułku Zmechanizowanym na uroczystym apelu w dniu 5 lutego 1975 r. z udziałem pododdziałów 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki wezwano wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych wojska do podejmowania czynu żołnierskiego dla uczczenia zwycięstwa nad faszyzmem.

Podjęte na szeroką skalę różnorodne formy pracy ideowo-wychowawczej, połączone z inicjatywą i pomysłowością, przyniosły duże efekty społeczne. Przeprowadzono wiele przedsięwzięć w skali krajowej, ogólnowojskowej, okręgów wojskowych i rodzajów wojsk oraz jednostek wojskowych, m.in. zorganizowano:

— w dniach 6—7 kwietnia 1973 r. konferencję ideologiczną poświęconą analizie doświadczeń w pracy ideowej w wojsku oraz zadaniom wynikającym z uchwał VI Zjazdu PZPR i VII Plenum KC PZPR;

— kilkudniowe szkolenie kierowniczej kadry aparatu partyjno-politycznego oraz szkolenie sekretarzy komitetów partyjnych poświęcone problemom gotowości bojowej wojsk, umacnianiu stanu moralno-politycznego, dyscypliny i porządku regulaminowego oraz problemom w zakresie pogłębiania pracy ideo-

wo-wychowawczej, propagandowo-agitacyjnej i kulturalno-oświatowej;

— narady aktywu partyjnego podsumowujące dorobek w dziedzinie obrony kraju między VI a VII Zjazdem PZPR, na których przyjęto zadania programowe wynikające z wytycznych KC PZPR na VII Zjazd Partii;

— nadania na mocy decyzji Biura Politycznego KC PZPR przodującym jednostkom wojskowym dla upamiętnienia wiekopomnego zwycięstwa nad hitlerowskim faszyzmem imion bohaterów walk rewolucyjnych i narodowowyzwoleńczych: marszałka Konstantego Rokossowskiego — związkowi taktycznemu Pomorskiego Okręgu Wojskowego, generała dywizji prof. dr. med. Bolesława Szareckiego — Wojskowej Akademii Medycznej, płk. Antoniego Grabowskiego — jednostce wojskowej stacjonującej na terenie Śląskiego Okręgu Wojskowego, chor. Józefa Paczkowskiego — 2 Berlińskiemu Pułkowi Zmechanizowanemu;

— w 30 rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem przed Grobem Nieznanego Żołnierza wielką manifestację ludności stolicy z udziałem kierownictwa partii i rządu, na której I sekretarz KC PZPR Edward Gierek dokonał dekoracji sztandarów zasłużonych jednostek ludowego Wojska Polskiego;

— w dniu 5 marca 1973 r. naradę aktywu Kół Młodzieży Wojskowej podsumowującą ich 15-letni dorobek. W rezolucji uczestnicy opowiedzieli się za przyjęciem przez KMW nowej nazwy — Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej i zgłosili akces do Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej;

— uroczyste promocje podchorążych wyższych oficerskich szkół wojskowych;

— uroczystą przysięgę młodych żołnierzy 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki, połączoną z manifestacją ludności i młodzieży na polach Grunwaldu;

— wieloetapowy ogólnowojskowy konkurs pod hasłem: „Sprawniejsze kierowanie, lepsza organizacja pracy i oszczędniejsze gospodarowanie — wyższa gotowość bojowa”;

— konkurs: „Wojsko — Kultura — Technika”;

— konkurs na „Najaktywniejszego wynalazcę — racjonalizatora”;

— konkurs: „Wojskowy Mistrz Gospodarności”;

— ogólnowojskowy konkurs czytelniczy pod hasłem: „Wiedza — Kultura — Obronność”;

— trzystopniowy, ogólnowojskowy przegląd ośrodków kultywowania tradycji;

— wiele spotkań z przedstawicielami bratnich armii państw socjalistycznych. Na podkreślenie zasługuje dalsze pogłębianie współpracy z żołnierzami Armii Radzieckiej w dziedzinie wymiany doświadczeń w pracy partyjno-politycznej i kulturalno-oświatowej, w szkoleniu ogólnowojskowym i specjalistycznym, technice, gospodarce itp. Między innymi we Wrocławiu zorganizowano dwudniową wspólną konferencję ideowo-polityczną Śląskiego Okręgu Wojskowego i Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej;

— Ogólnowojskowe Zawody Turystyczne;

— dziesiątki tysięcy spotkań, odczytów, wycieczek itp.

Na przykład tylko w jednostkach Warszawskiego

Okręgu Wojskowego z okazji 30-lecia ludowego Wojska Polskiego odbyło się³:

- 1850 spotkań żołnierzy z weteranami rewolucyjnego ruchu robotniczego i kombatanami drugiej wojny światowej;

- 170 spotkań przedstawicieli armii Układu Warszawskiego z żołnierzami jednostek WOW;

- 1400 wycieczek żołnierzy na pola bitewne, do muzeów i obozów zagłady;

- projekcje ponad 3000 filmów o problematyce wojskowej;

- ogłoszono ponad 4000 referatów o tematyce wojskowej i patriotyczno-obronnej dla żołnierzy.

Podjęto również szeroką działalność w środowisku cywilnym, która wyrażała się m.in. w tym, że:

- zorganizowano 8800 spotkań kadry zawodowej z ludnością cywilną, w których wzięło udział ponad 1,2 mln ludzi;

- oficerowie ogłosili 3100 referatów na tematy patriotyczno-obronne;

- wspólnie z młodzieżą przeprowadzono 1100 konkursów o problematyce patriotyczno-obronnej, w których udział wzięło około 200 tys. młodych chłopców i dziewcząt;

- wojskowe zespoły artystyczne i orkiestry zorganizowały dla ludności cywilnej 1000 występów i koncertów, które oglądało blisko pół miliona osób.

Z drugiej strony zwiększył się udział cywilnego aktywu społeczno-politycznego w pracy ideowo-wychowawczej i kulturalno-oświatowej z żołnierzami. Na przykład w 1974 r. aktyw cywilny w jednostkach okręgów wojskowych (Pomorskiego, Śląskiego i Warszawskiego) wygłosił 5100 odczytów, a cywilne ze-

³ Por. *Raport żołnierskich dokonań*, Warszawa 1973, s. 22.

społy artystyczne dały 1700 występów. Na przestrzeni tegoż roku przedstawiciele środowisk twórczych — pisarze, malarze i plastycy, odbyli 1620 spotkań z żołnierzami. Udzielili też oni znacznej pomocy okręgom wojskowym i rodzajom sił zbrojnych w urządzaniu wystaw, sal tradycji, klubów i świetlic żołnierskich.

Przemyślana praca ideowo-polityczna przyczyniła się do rozwinięcia we wszystkich jednostkach Wojska Polskiego w skali dotąd nie notowanej ruchu przodownictwa i współzawodnictwa o miano najlepszej drużyny i plutonu, o miano pododdziału służby socjalistycznej. Efektem tej działalności było tysiące zdobytych specjalności, odznak „Wzorowy Żołnierz”, „Wzorowy Kierowca” i tytułów „Drużyn Służby Socjalistycznej”.

W wyniku pracy szkoleniowo-wychowawczej związanej z obchodami 30-lecia Zwycięstwa i 20-lecia Układu Warszawskiego uzyskano:

- 4912 mian „Drużyn Służby Socjalistycznej”,
- 46 262 tytuły „Wzorowy Żołnierz”,
- 1110 tytułów „Wzorowy Podchorąży”,
- 1029 tytułów „Wzorowy Dowódca”.

Członkowie Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej na cześć 30 rocznicy powstania Związku Walki Młodych i 25-lecia Związku Młodzieży Polskiej zainicjowali wiele akcji o charakterze patriotycznym i internacjonalistycznym pod hasłem: „Każdy członek SZMW godnym kontynuatorem chlubnych tradycji ZWM i ZMP”.

SZMW wniósł swój znaczący wkład w bilans żołnierskiej aktywności. Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej zrzeszający ponad 60% młodzieży wojskowej wypracował wiele sprawdzonych w prak-

tyce form działania⁴. Dopingują one żołnierzy do mistrzowskiego opanowania specjalności wojskowych, osiągania celujących wyników w służbie i szkoleniu oraz w pracy dla społeczeństwa.

Obecnie co drugi członek SZMW posiada odznakę „Wzorowego Żołnierza”, „Wzorowego Marynarza” lub „Wzorowego Kierowcy”. Żołnierze-przodownicy — pełniący pokojową misję w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie — to w większości członkowie SZMW.

Nową formą kształcenia wprowadzoną w 1974 r. są tak zwane podstawowe studia zawodowe, dzięki którym absolwenci uzyskują uprawnienia do wykonywania konkretnego zawodu.

W latach 1971—1975 tylko w jednostkach kolejowych i drogowych wyszkolono 17 tys. żołnierzy służby czynnej w specjalnościach szczególnie przydatnych, takich jak: kierowca, mechanik samochodowy, operator ciężkich maszyn budowlanych, inżynierijnych oraz kolejowych. W jednostkach tych uprawnienia robotnika wykwalifikowanego w robotach kolejowych, drogowych i mostowych posiada co czwarty żołnierz odchodzący do rezerwy. W różnych rodzajach wojsk w 1974 r. i 1975 r. objęto doksztalcaniem zawodowym ponad 62 tys. żołnierzy służby czynnej. W tym czasie kwalifikacje w zawodach przemysłowych zdobyło 44 100 osób, a rolniczych 9300 osób. Ponadto w 1974 r. 6041 żołnierzy ukończyło kursy chemizacji rolnictwa, zdobywając uprawnienia chemizatorów upraw polowych i ochrony roślin.

Działalność szkoleniowa i wychowawcza wojska ⁷

⁴ Por. H. Janusz, *Wojsko szkołą patriotyzmu i wychowania obywatelskiego*, „Trybuna Ludu”, 21 kwietnia 1976.

przygotowuje młodego obywatela do zdyscyplinowanej i wydajnej pracy dla społeczeństwa, czyni z niego świadomego budowniczego socjalistycznej Ojczyzny.

W okresie pokoju bowiem wzrasta udział socjalistycznej armii w ideowo-politycznej, moralnej, kulturalnej i technicznej edukacji społeczeństwa, a szczególnie młodzieży, odbywającej konstytucyjną powinność wojskową. Opracowany *Program rozwoju kultury w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1976—1990* świadczy o humanizacji służby wojskowej w Polsce Ludowej⁵.

Realizując politykę kulturalną partii i państwa, której znaczenie tak mocno zostało zaakcentowane na VII Zjeździe PZPR, dowódcy i aparat partyjno-polityczny nadają wysoką rangę wszystkim przedsięwzięciom kulturalno-oświatowym.

„(...) W naszych siłach zbrojnych od lat czyni się wiele w sferze pracy kulturalno-oświatowej. Obecnie tym wysiłkom nadajemy nowe impulsy, rozszerzamy ich horyzont. Praca kulturalna, atmosfera kulturalna powinny być zjawiskiem w pełni naturalnym, powszechnym, przenikającym organicznie tok życia wojska (...)”⁶

Szeroki jest wachlarz form pracy kulturalno-oświatowej w wojsku. Odbywają się spotkania z zasłużonymi ludźmi, kursy szkolenia zawodowego, języków obcych, koncerty i recitale, imprezy amatorskiego ruchu artystycznego, konkursy, wycieczki, imprezy sportowe, organizowane są wystawy plasty-

⁵ Por. *Kształtowanie ludzkiej osobowości*, rozmowa z zastępcą szefa GZP WP generałem brygady A. Żyto, „Trybuna Ludu”, 1 lipca 1976.

⁶ Z wystąpienia ministra obrony narodowej generała armii Wojciecha Jaruzelskiego na odprawie kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 29 marca 1976 r., Warszawa 1976, s. 69.

ki, fotografiki, tematyczne ekspozycje książek, pokazy filmów itp.

Poważny wpływ na dalszy rozwój pracy kulturalno-oświatowej miało podpisane w 1972 r. porozumienie o współpracy między Ministerstwem Kultury i Sztuki a Głównym Zarządem Politycznym Wojska Polskiego. Porozumienie określiło zasady współdziałania oraz zadania, m.in. w dziedzinie teatru, plastyki, filmu, muzyki i działalności estradowej, muzealnictwa i ochrony zabytków oraz uwzględniło udział przedstawicieli cywilnego i wojskowego środowiska artystycznego w różnych komisjach i radach programowych.

Mecenat kulturalny wojska pomaga twórcom kultury popularyzować zasady ludowej obronności w artystycznym kształcie literackim, filmowym, muzycznym i plastycznym.

Szczególnie wiele uwagi poświęca się roli kultury w procesie kształcenia i wychowania słuchaczy wyższych szkół oficerskich i akademii wojskowych.

„(...) Główną uwagę trzeba zwrócić na podnoszenie kultury kadry zawodowej. Wymagać od niej musimy znajomości zasad polityki społeczno-kulturalnej partii i państwa, orientacji w podstawowych trendach w kulturze i sztuce, umiejętności pobudzania żołnierzy do współtworzenia dóbr kultury i aktywnego z nich korzystania. Wielką rolę do spełnienia ma w tym względzie szkolnictwo wojskowe. Właśnie w uczelni przyszli dowódcy i wychowawcy powinni nabywać nawyki czynnego uczestnictwa w działalności kulturalnej i nauczyć się, jak je później zaszczeplać żołnierzom w pododdziałach (...)”⁷

⁷ Z wystąpienia szefa GZP WP generała broni Włodzimierza Sawczuka na odprawie kierowniczej kadry Sił

Właśnie tym problemom był poświęcony Akademicki Sejmik Kultury⁸, zorganizowany przez Wydział Polityczny Akademii Sztabu Generalnego WP, na którym dokonano oceny działalności kulturalno-wychowawczej, wymieniono doświadczenia i sprecyzowano zadania.

Referat programowy na temat *Rola kultury w systemie kształcenia i wychowania słuchaczy ASG WP*, jak i obszerna dyskusja⁹ potwierdziły wielostronną działalność w różnych sferach życia kulturalnego, coraz bliższe i szersze kontakty żołnierzy z kulturą i sztuką.

Upowszechnienie socjalistycznej kultury oraz propagowanie aktywnego w niej uczestnictwa wśród słuchaczy akademii, wyższych szkół oficerskich, szkół chorążych i podoficerskich szkół zawodowych umożliwiają ich wszechstronny rozwój, kształtują kulturę postępowania i nowoczesny, socjalistyczny styl życia.

Naprzeciw tym możliwościom wychodzą społeczne normy współżycia w wojsku i poza wojskiem zawarte w opracowanych i wdrożonych w ostatnich latach dokumentach: *Zasady etyki kadry ludowego Wojska Polskiego*, *Obyczaje kadry ludowego Wojska Polskiego*, *Ceremoniał wojskowy*, rozwijających i utrwalających najlepsze cechy moralno-polityczne

Zbrojnych PRL w dniu 29 marca 1976 r., Warszawa 1976, s. 46.

⁸ Akademicki Sejmik Kultury odbył się 14 maja 1976 r., w obradach jego uczestniczyli przedstawiciele GZP WP, okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych, akademii wojskowych, wyższych szkół oficerskich, szefowie oddziałów i katedr, dowódcy kursów i grup taktycznych oraz aktyw organizacji partyjnych, młodzieżowych i społecznych oraz działacze kultury.

⁹ Por. *Akademicki Sejmik Kultury*, 14 maja 1976 r., Warszawa 1976, s. 5—6.

żołnierzy oraz regulujących zasady postępowania w czasie uroczystości państwowych i wojskowych.

Absolwenci uczelni i szkół wojskowych szkoleni i wychowywani w takich warunkach i atmosferze stają się nie tylko potencjalnymi obrońcami, ale i faktycznymi budowniczymi rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego.

Ważną funkcję w życiu wojska pełni również sport, który stanowi jedną z form kształtowania zaangażowanych postaw młodych ludzi, dobrą szkołę charakterów. Z doświadczeń pedagogiki wojskowej wynika, że sport wywiera istotny wpływ na obywatelskie wychowanie oraz odgrywa ogromną rolę w budowie zdrowego i silnego społeczeństwa, potrafiącego sprostać dziejowym przemianom i zadaniom budowy socjalistycznej Ojczyzny.

Realizując program wychowania fizycznego przygotowuje się żołnierzy do znoszenia trudów i niewygód w warunkach zmuszających do maksymalnego wysiłku fizycznego oraz kształtuje się ich odporność psychiczną, a szczególnie takie cechy, jak: odwaga, zdecydowanie, poświęcenie, inicjatywa, nieustępliwość i pewność siebie.

Wychowanie fizyczne obejmuje całe stany osobowe jednostek i instytucji wojskowych, co wpływa na masowość sportu w wojsku, na rozwój turystyki i zapewnia wypoczynek żołnierzom służby zasadniczej, kadrze zawodowej i ich rodzinom, jak również pracownikom cywilnym wojska. W systemie kultury fizycznej i sportu ważne miejsce zajmują wojskowe kluby sportowe, które łączą funkcje szkoleniowe z propagowaniem i kształtowaniem wśród członków klubu i sympatyków wzorców i umiejętności sportowych oraz zaangażowanych postaw. Kluby woj-

skowe mają rzeczywiste i potencjalne możliwości oddziaływania na miejscowe środowisko, a przede wszystkim na młodzież. Działalność wojskowych klubów sportowych sprzyja wyszukiwaniu i doskonaleniu wśród młodzieży talentów w licznych dyscyplinach sportowych, co owocuje wybitnymi osiągnięciami uzyskiwanymi przez sportowców wojskowych w wielu imprezach w kraju i za granicą.

Pięćdziesięciu ośmiu przedstawicieli wojskowych klubów sportowych pięknie broniło naszych barw narodowych na Olimpiadzie w Montrealu w 1976 r. Spośród nich piętnastu zdobyło medale, a trzynastu zajęło punktowane miejsca. Olimpijczycy Janusz Pyciak-Peciak i Edward Skorek z CWKS Legia zdobyli złote medale, natomiast ze srebrnym medalem powrócili: Kazimierz Deyna, Lesław Ćmiekiewicz i Piotr Mowlik z CWKS Legia, Tadeusz Mytnik z WKS Flota i Władysław Żmuda z WKS Śląsk, a brązowe medale zdobyli: Kazimierz Szczerba i Janusz Gortat z CWKS Legia, Wiesław Gawlikowski, Zdzisław Antczak, Andrzej Piotrowski i Jerzy Klempeł z WKS Śląsk, Jerzy Greszkiewicz z WKS Flota oraz Henryk Rozmiarerek z WKS Grunwald.

Warto przypomnieć, że na Olimpiadzie w Monachium w 1972 r. sportowcy wojskowi również uzyskali wspaniałe sukcesy, zdobywając 9 medali (5 złotych, 3 srebrne i 1 brązowy). Praktyka wykazuje, że sportowcy wojskowi są przykładem wysokiej kultury, karności i zdyscyplinowania, wzorem poszanowania honoru i godności żołnierza ludowego Wojska Polskiego.

Działalność ideowo-wychowawcza w wojskowych środowiskach sportowych stanowi integralny składnik ogólnego procesu szkolenia sportowego oraz pracy, życia i działalności wojska.

Proces szkolenia i wszechstronne wychowanie 7
żołnierzy w duchu patriotyzmu i internacjonalizmu
nie tylko wzbogaca wiedzę, ale angażuje ich uczu-
ciowo i pobudza do konkretnego działania. Żołnierze
po mistrzowsku opanowując swoje rzemiosło woj-
skowe uczestniczą również w czynach i pracach na
rzecz społeczeństwa i gospodarki narodowej, a jeśli
występuje konieczność — z narażeniem własnego
życia ratują ludzi, mienie społeczne i prywatne.

Żołnierzom-bohaterom okresu pokoju jest poświę-
cony album pod tytułem *W żołnierskim darze*,
w którym m.in. czytamy: „Tylko w roku 1970 —
w 70% nie zidentyfikowani z racji swojej żołnier-
skiej skromności — ludzie w żołnierskich mundu-
rach ugasili na terenie kraju ponad 150 pożarów
i uratowali z nurtów rzek 320 osób”¹⁰. Setki i tysią-
ce przykładów bohaterstwa, ofiarności i odwagi żoł-
nierzy w czasie pokoju odnotowują kroniki każdego
roku.

Żołnierze polscy uczestniczyli w komisjach roz-
jemczych w Korei, Wietnamie, Laosie, Kambodży
i służą pod błękitną flagą ONZ na Bliskim Wscho-
dzie. Na szczególne podkreślenie zasługuje trudna,
a jednocześnie zaszczytna żołnierska służba w Spe-
cialnej Jednostce Wojska Polskiego w Doraźnych
Siłach Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczo-
nych na Bliskim Wschodzie. Żołnierze, jak na Po-
laków przystało, z ambicją i honorem wykonują
powierzone im zadania, rozślawiając w świecie na-
szą Ojczyznę i jej socjalistyczne siły zbrojne.

¹⁰ W *Żołnierskim darze*, Warszawa 1973, s. 254.

2. Wkład wojska w rozwój nauki i unowocześnienie gospodarki narodowej

„(...) istnieją ściśle i różnorodne związki, które łączą ludowe Wojsko Polskie z życiem całego narodu – dotyczą one również w pełni i nauki, wielostronna współzależność między nauką a obronnością zapuściła mocne korzenie, rozwinęła się i przynosi pożądane owoce (...)”

Z wystąpienia ministra obrony narodowej PRL
generała armii WOJCIECHA JARUZELSKIEGO

Dokumenty VI i VII Zjazdu PZPR mocno akcentują rosnącą rolę nauki i techniki w jakościowych przemianach sił wytwórczych i życia społecznego kraju.

„Nauka powinna być jednym z głównych czynników kształtujących oblicze naszego kraju. Jej rozwój musi odpowiadać dzisiejszym i przyszłym potrzebom społeczeństwa socjalistycznego w dziedzinie gospodarki, kultury, oświaty i warunków życia człowieka”¹¹.

Realizując decyzje kierownictwa partii i państwa oraz pamiętając zawsze o wskazaniach Lenina, że „Punkt widzenia życia, praktyki powinien być naczelnym i podstawowym punktem widzenia teorii poznania”¹², umocniono związki nauki z praktyką i maksymalnie przybliżono ją do żywotnych potrzeb wojska i gospodarki narodowej.

Usprawniono programowanie i planowanie badań, opierając się na dorobku naukowym w kraju i na

¹¹ Uchwała VI Zjazdu PZPR o dalszy socjalistyczny rozwój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, „Nowe Drogi”, 1972, nr 1, s. 170.

¹² W. I. Lenin, *Materializm a empiriokrytycyzm*, Dzieła, t. 14, Warszawa 1949, s. 160.

świecie. Usprawniono współpracę placówek naukowo-badawczych i dydaktycznych z jednostkami wojskowymi, rozszerzono i pogłębiono współpracę z Polską Akademią Nauk, cywilnym szkolnictwem wyższym i instytucjami naukowymi gospodarki narodowej. Lepiej wykorzystuje się istniejący potencjał naukowy do wspólnego rozwiązywania problemów ważnych dla obronności i gospodarki.

Systematyczne doskonalenie polityki naukowej przyniosło konkretne rezultaty, wyrażające się m.in.:

- w wyraźnym przyspieszeniu rozwoju nauki w wojsku;

- dużym wkładem wojskowych naukowców w unowocześnianie sił zbrojnych i gospodarki narodowej;

- w zwiększeniu liczby instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej współpracujących w rozwiązywaniu problemów koordynowanych przez Polską Akademię Nauk. Liczba tematów koordynowanych przez PAN, a wykonywanych przez instytucje wojskowe wyniosła ponad 100 w latach 1971—1975 (np. w 1972 r. — 33, 1974 r. — 37 i w 1975 r. — 53 tematy);

- wzrostem liczby publikacji naukowych kadry akademii, szkół i instytutów wojskowych;

- wzrostem liczby wdrożeń rozpracowanych tematów naukowych do praktycznej działalności wojska i gospodarki narodowej.

Wkład wojska, jego akademii, wyższych szkół oficerskich, instytutów naukowych w rozwój nauki zyskał uznanie najwyższych władz partyjnych i państwowych.

Najwyższą szkołą dowódczo-sztabową w Siłach Zbrojnych PRL jest Akademia Sztabu Generalnego WP im. generała broni Karola Świerczewskiego

utworzona w 1947 r. Odgrywa ona wiodącą rolę w systemie szkolnictwa wojskowego, która wynika z¹³:

— uprawiania sztuki wojennej jako dziedziny profilującej w całokształcie nauki wojennej i przyczyniania się przez to do integrowania poszczególnych jej działów oraz do ujednolicania poglądów w tej dziedzinie w wojsku;

— eksponowania w działalności dydaktycznej i naukowej teorii i praktyki dowodzenia w różnorodnych uwarunkowaniach i aspektach, a także w coraz bardziej rozwijanej i pogłębianej dążności do stworzenia naukowego wzorca i modelu pracy dowódcy i sztabu.

Do podstawowych zadań Akademii należy m.in.:

1) Wychowanie słuchaczy na aktywnych budowniczych socjalizmu, oddanych partii i władzy ludowej obywateli — patriotów i internacjonalistów, ściśle związanych z postępowymi i rewolucyjnym tradycjami narodu i oręża polskiego oraz w duchu braterstwa broni z Armią Radziecką i innymi armiami państw członków Układu Warszawskiego.

2) Kształcenie i przygotowanie słuchaczy do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych, twórczo i umiejętnie wykonujących zadania wynikające ze współczesnych potrzeb pola walki i dowodzenia w okresie pokoju.

3) Prowadzenie badań naukowych w dziedzinie nauki wojennej, a zwłaszcza sztuki wojennej, ściśle związanych z aktualnymi i perspektywicznymi potrzebami systemu obronnego państwa, a także udział we wdrażaniu osiągnięć tych badań do praktyczne-

¹³ Por. *Statut Akademii Sztabu Generalnego WP im. gen. broni Karola Świerczewskiego*, Warszawa 1975.

go działania jednostek wojsk operacyjnych i obrony terytorium kraju.

4) Kształcenie kadr naukowych w dziedzinie nauki wojennej, a zwłaszcza sztuki wojennej, z uwzględnieniem przyspieszania rozwoju naukowego uzdolnionych oficerów oraz zachęcania do nowatorstwa i eksperymentów.

Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego współpracuje z kilkudziesięcioma instytutami i 14 zakładami pracy.

Znaczny, liczący się udział w dorobku nauk społecznych w kraju ma Wojskowa Akademia Polityczna im. Feliksa Dzierżyńskiego, kształcąca pedagogów, historyków, ekonomistów, psychologów i socjologów wojskowych.

Wojskowa Akademia Polityczna, współdziałając ściśle z innymi wojskowymi i około 60 cywilnymi ośrodkami naukowo-badawczymi, w tym również z kilkoma zakładami pracy (Huta Stalowa Wola, WKŚ Okęcie), może poszczycić się znacznymi osiągnięciami w stworzeniu i rozwijaniu nowych dyscyplin naukowych, zwłaszcza przydatnych w wychowaniu wojska, oraz podejmowaniu prac badawczych istotnych z punktu widzenia przemian społecznych w kraju.

Uwzględniając potrzebę dalszego doskonalenia metod szkolenia i wychowania opracowano przedmiot i zakres takich nowych dyscyplin naukowych, jak: pedagogika wojskowa, dydaktyka wojskowa, psychologia wojskowa, socjologia wojny i wojska, etyka zawodu wojskowego.

W ramach tych dyscyplin podejmowane są badania nad szkolnictwem wojskowym w ludowych siłach zbrojnych, modelem wychowawczym żołnierza, wychowaniem politycznym w armiach państw

Układu Warszawskiego, zasadami i układem treści dydaktyczno-wychowawczych w programach wyższych uczelni, psychologicznymi zagadnieniami przy stosowania do służby wojskowej, osobowością żołnierza, socjologicznymi zagadnieniami zawodowej służby wojskowej, procesami samokształcenia w wojsku, systemami działalności propagandowej i wychowania ideowego, filozoficzno-socjologicznymi problemami wojny i pokoju we współczesnym świecie, analizą i krytyką ideologii antykomunistycznej itp.

Wiele uwagi poświęca się również naukom historycznym, historii Polski, historii powszechnej, historii polskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego, a także historii wojskowej i nauce o polityce oraz ekonomice wojennej.

Najbardziej z gospodarką narodową i przemysłem związana jest Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego, której około 30% potencjału naukowo-badawczego zaangażowanego jest stale w prace na rzecz społeczeństwa. Z 230 patentów, których twórcami są naukowcy z WAT, 40 znalazło pełne zastosowanie w gospodarce narodowej, dając rocznie wielomilionowe oszczędności.

Wojskowa Akademia Techniczna jest uczelnią, która na co dzień współpracuje z różnymi gałęziami gospodarki narodowej (medycyną, górnictwem, hutnictwem, łącznością, przemysłem metalurgicznym, motoryzacyjnym, budowlanym itp.).

Uczelnia ściśle współpracuje również z:

— Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w zakresie ustalania kierunków rozwoju systemu studiów technicznych, warunków doboru i trybu kwalifikowania kandydatów, wymiany do-

świadczeń i konsultacji przy ustalaniu przepisów o charakterze organizacyjno-administracyjnym;

— cywilnymi uczelniami technicznymi (Politechniką Warszawską, Wrocławską, Śląską, Poznańską, Akademią Górniczo-Hutniczą) w sprawie korelacji kierunków studiów i programów, konsultacji przy uruchamianiu nowych specjalności, wymiany wykładowców, praktyk, stażów i doświadczeń studenckich kół naukowych;

— organizacjami naukowo-technicznymi, a zwłaszcza z NOT, Polskim Związkiem Inżynierów i Techników Budownictwa, Stowarzyszeniem Inżynierów i Geodetów i innymi.

Wojskowa Akademia Techniczna cieszy się ogromnym zainteresowaniem społeczeństwa, a szczególnie młodzieży. Jest wiodącą wojskową placówką w dziedzinie nauk ścisłych i technicznych. Pod względem organizacyjno-kadrowym jest w pewnym sensie przodującą i modelową uczelnią techniczną w kraju ¹⁴.

Dysponuje nowoczesną bazą laboratoryjną, opartą również na własnych opracowaniach, oraz strukturą instytutową, umożliwiającą integrację i kompleksowość wysiłków badawczych.

Wysoka ideowość i kwalifikacje kadry decydują o właściwym wykorzystaniu potencjału naukowego.

Instytuty uczelniane zintegrowały wysiłek naukowy, co umożliwiło podejmowanie prac długofalowych, mających bardzo ważne znaczenie zarówno dla wojska, jak i gospodarki narodowej, usprawniło wykorzystanie ludzi i sprzętu oraz zapewniło szyb-

¹⁴ Na podstawie materiałów z konferencji prasowej poświęconej działalności naukowej w latach 1971—1975.

ki rozwój potencjału naukowego i technicznego uczelni.

Działalność dydaktyczno-wychowawcza jest priorytetowym zadaniem uczelni. Metodyka szkolenia uwzględnia najnowsze osiągnięcia dydaktyki oraz opiera się na systematycznie uzupełnianym arsenale nowych technik nauczania, jak środki telewizyjne, urządzenia audiowizualne oraz elektroniczna technika obliczeniowa.

Nieodłącznym elementem dydaktyki w uczelni jest działalność wychowawcza. Wypracowany został model skoordynowanego oddziaływania wychowawczego na słuchacza, polegający na tym, że wychowanie ideowo-polityczne, szkolenie wojskowe oraz szkolenie techniczne tworzą zwartą całość, zapewniając ukształtowanie trwałej postawy głębokiego zaangażowania absolwenta WAT jako oficera-inżyniera, przyszłego organizatora przedsięwzięć technicznych i szkoleniowo-wychowawczych w jednostkach i instytucjach wojskowych.

Osiągnięciem Akademii jest uzyskanie wysokiej sprawności studiów wynoszącej około 80⁰%. Jest to możliwe dzięki dyscyplinie studiów oraz dużemu zaangażowaniu kadry naukowo-dydaktycznej uczelni w bezpośredniej pracy wychowawczej ze słuchaczami oraz dzięki temu, że zagadnienia dydaktyczno-wychowawcze znajdują się w centrum uwagi organizacji partyjnych i młodzieżowych. Organizacje te są inicjatorami różnych form oddziaływania wychowawczego na swoich członków i organizatorami pomocy słabszym słuchaczom.

Szczególną uwagę poświęca się rozwijaniu osobowości słuchaczy oraz ich zainteresowań naukowych. Znajduje to wyraz w pracy kół naukowych oraz w studiach indywidualnych. Koła naukowe,

których działalność w ostatnich latach znacznie rozszerzono, skupiają około 10⁰% słuchaczy osiągniętych bardzo dobre i dobre wyniki w nauce, wykazujących zainteresowania wybiegające poza program studiów. Szczególnie uzdolnieni słuchacze, którzy wykazali się osiągnięciami w kołach naukowych, są kwalifikowani na studia indywidualne. Są to przeważnie przyszli pracownicy naukowo-dydaktyczni uczelni. Efektywność pracy kół naukowych, słuchaczy i studiów indywidualnych opiera się na inspiratorskiej działalności doświadczonych pracowników naukowo-dydaktycznych.

Akademia w szerokim zakresie współpracuje z gospodarką narodową. W ostatniej pięcioletce uczelnia uczestniczyła w rozwiązywaniu 15 węzłowych problemów oraz kilkudziesięciu tematów wchodzących w skład problemów resortowych i branżowych. Efektem tej działalności jest wykorzystanie w latach 1971—1975 w wojsku i gospodarce narodowej około 400 oryginalnych opracowań naukowych.

Realizując prace związane z rozwojem techniki wojskowej, doskonaleniem konstrukcji sprzętu wojskowego, technologią jego wytwarzania oraz zasadami i systemami jego wykorzystania w czasie pokoju i na polu walki, kadra uczelni stara się, aby to, co robi dla sił zbrojnych, znalazło również zastosowanie w gospodarce narodowej.

Wykonywane prace dotyczą badań wyprzedzających i rozpoznawczych, opracowywania założeń i wymagań konstrukcyjnych, egzemplarzy prototypowych, udziału i nadzoru w uruchamianiu produkcji oraz zasad wykorzystywania w praktyce urządzeń i całych zespołów. Ogólnie rzecz biorąc, działalność ta znacznie usprawnia system obronny oraz zwiększa gotowość bojową wojsk.

Mówiąc o korzyściach, jakie gospodarce narodowej przynoszą wyniki prac naukowo-badawczych WAT, należy na wstępie podkreślić, że w uczelni powstał dobrze rozwinięty ośrodek badań promieni laserowych. Skonstruowano kilkanaście modeli i prototypów urządzeń laserowych, mających zastosowanie w przemyśle, nauce i medycynie. Przykładem są: mikrodrażarki laserowe do wykonywania otworów w twardych materiałach i urządzenia do badań struktury materiałów i pomiaru różnych wielkości fizycznych, nowe wersje urządzeń laserowych do wytyczania linii prostej stosowane do kontroli prostoliniowości drążenia chodników i szybów w górnictwie, układania torów kolejowych, budowy pasów startowych, wytyczania trasy budowy falochronów (np. przy budowie Portu Północnego w Gdańsku). W służbie zdrowia znalazły zastosowanie m.in. koagulatory laserowe stosowane w mikrochirurgii okulistycznej, np. do spajania siatkówki oka, lub laserowe lancety chirurgiczne, które znajdują zastosowanie m.in. w onkologii.

Na szczególną uwagę zasługują osiągnięcia w zakresie fizyki nagrzewania plazmy przy wykorzystaniu laserów. Za pomocą impulsu laserowego i specjalnego układu uzyskano temperaturę plazmy rzędu kilkudziesięciu milionów stopni Celsjusza, a więc temperaturę, przy której zachodzi mikro-synteza termojądrowa z wydzielaniem się neutronów syntezy. W tej dziedzinie osiągnięto wyniki liczące się w skali międzynarodowej i stawiające polskich badaczy w czołówce światowej.

Za te prace zespół wybitnych twórców nauki pod przewodnictwem gen. dyw. prof. dr. hab. Sylwestra Kaliskiego w 1974 r. otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia.

Z innych osiągnięć elektroniki wymienić można zastosowany w przemyśle, w ramach produkcji antyimportowej, transformator położenia kąтового dla obrabiarek sterowanych numerycznie. Uzyskana tu oszczędność szacowana jest na 300 tys. dol. rocznie.

Znalazły również zastosowanie, w napędach czytelników i w układach obrabiarek sterowanych numerycznie, różne typy silników krokowych wraz z elektronicznymi układami sterowania. Koszt jednego takiego importowanego zestawu wynosi około 500 dol.

W dziedzinie informatyki i cybernetyki technicznej warto podkreślić fakt, że skonstruowane w WAT maszyny analogowe jako pierwsze weszły do produkcji krajowej. Opracowano również pierwsze w kraju rozwiązania maszyn analogowo-cyfrowych (hybrydowych) w technice lampowej, półprzewodnikowej i na obwodach scalonych. Maszyny te, pracujące już w instytutach uczelnianych i przemyśle, stanowią istotną produkcję antyimportową. (Koszt jednej maszyny hybrydowej szacowany jest na około 200 tys. dol.)

Prowadzone są również prace nad urządzeniami wejściowo-wyjściowymi dla maszyn matematycznych, umożliwiającymi bezpośrednią współpracę człowieka z komputerem.

Wiele opracowywanych zagadnień dotyczy również organizacji pracy i zarządzania. Z przeznaczonych dla wojska projektów niejednokrotnie korzysta przemysł i gospodarka. Na przykład opracowano między innymi dla Zjednoczenia POLMO projekt technologiczny systemu automatycznego przetwarzania informacji ewidencyjno-sprawozdawczej POLMO-BEHAMOT dla podsystemu napraw i części oraz programy planowania produkcji, bazy norma-

tywnej i systemu informacji kierownictwa. Pracuje się również nad nowymi koncepcjami zdalnego sterowania maszynami, dostosowaniem ich do pracy w niskich temperaturach itp.

Zdalne sterowanie maszynami roboczymi ze względów bhp jest niezbędne w terenie zagrożonym i trudno dostępnym. Jedna z takich maszyn — koparka M-250H, opracowana wspólnie z Zakładami im. Waryńskiego, znalazła się na wystawie Ministerstwa Przemysłu Maszynowego zorganizowanej z okazji VII Zjazdu PZPR.

Od dawna Zespół Teorii Eksploatacji stał się ośrodkiem inicjującym rozwój tej dyscypliny. Opracowany z jego inicjatywy raport o stanie eksploatacji w kraju stał się podstawą wielu ważkich decyzji. Znaczny jest również wkład uczelni w rozwój technicznej strony problematyki eksploatacyjnej w zakresie tarcia, zużycia, smarowania itd.

Duży jest również dorobek WAT w badaniach podstawowych i aplikacyjnych w dziedzinie mechaniki. Rezonans niestacjonarnych fal w ośrodkach plastycznych, zagadnienia rozchodzenia się i oddziaływania na obiekty jednowymiarowych i przestrzennych fal plastycznych, rozchodzenie się fal uderzeniowych i detonacyjnych oraz ich oddziaływanie na przegrody umieszczone w gruncie lub wodzie, teoria połączonych pól elektro-magneto-termo-mechanicznych, nowe ujęcie mechaniki kwantowej, prace poznawcze nad zmęczeniem metali itd. — to problemy, które na stałe weszły do literatury światowej.

Na uwagę również zasługuje opracowany i przeznaczony do szerokiego zastosowania w pracach inżynierskich wibromłot o działaniu pionowym i obrotowo-zmiennym. W porównaniu do tradycyj-

nych urządzeń stosowanych do zagłębiania i wyrywania pali odznacza się on wielokrotnie lepszymi parametrami techniczno-eksploatacyjnymi.

Nowe metody obliczeń obiektów fortyfikacyjnych znalazły zastosowanie w budownictwie cywilnym. Również w budownictwie wykorzystuje się opracowania naukowe i wyniki doświadczeń przy stosowaniu nowych tworzyw (plastobetony, marmury poliestrowe, stabilizowane grunty itp.).

Kompleksowe badania nad pojazdami mechanicznymi prowadzone pod kątem rozwoju metod badawczych i obliczeniowych, optymalizacji parametrów konstrukcyjnych i doboru materiałów są ściśle związane z potrzebami krajowego przemysłu motoryzacyjnego. Związek ten występuje zwłaszcza w badaniach nad wielopaliwowością silników, zmniejszeniem toksyczności spalin, ogumieniem pojazdów, zastosowaniem przekładni hydrokinetycznych, umożliwiających półautomatyczne i automatyczne sterowanie, oraz w badaniach nad dynamiką zawiesznień pojazdów, nad przyspieszonym docieraniem silników, podwyższeniem niezawodności i trwałości pojazdów itp.

W WAT przeprowadzono badania funkcjonalne i eksploatacyjne nad hydraulicznymi układami siłowymi i sterowania kombajnu Bizon. W ich wyniku wprowadzono wiele istotnych zmian konstrukcyjnych, które zwiększyły niezawodność i trwałość układu.

Opracowano dla Sanockiej Fabryki Autobusów układ chłodzenia silnika nowego typu autobusu H9 przeznaczonego do komunikacji międzymiastowej i miejskiej, projekt układu wentylacyjnego do turystycznej wersji autobusu H9 przeznaczonego na potrzeby krajowe i eksport oraz przeprowadzono ba-

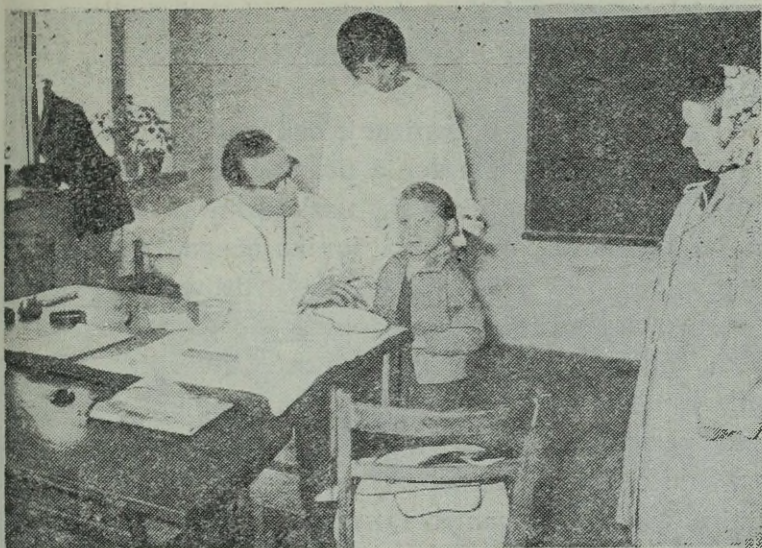
dania aerodynamiczne (celem zminimalizowania oporów czołowych) dla nowych modeli autobusów H9/II.

W laboratoriach naukowych i przemysłowych kraju stosowana jest skonstruowana w uczelni aparatura badawcza, m.in. zwierciadlany mikroskop elektronowy, radioizotopowe urządzenia do pomiaru wielkości fizycznych, automatyczny dyfraktometr małokątowy do badań materiałowych w zakresie submikroskopowym itp.

Przykład zastosowania czysto wojskowych środków technicznych dla celów gospodarczych stanowi metoda usuwania narostów w piecach obrotowych bez potrzeby ich ochładzania.

Wymierne korzyści ekonomiczne dała również nowa metoda wykorzystania energii materiałów wybuchowych do mocowania rur w kotłach energetycznych i wymiennikach ciepła oraz do platerowania. Metoda ta znalazła praktyczne zastosowanie m.in. w fabryce kotłów przemysłowych w Sosnowcu i przy dwóch budowanych w Finlandii przez polskie przedsiębiorstwa elektrociepłowniach, gdzie trzeba było połączyć szczelnie około 27 tys. rurek z dnami kotłów. Zastosowanie wynalazku uczonych wojskowych skróciło czas pracy ze 180 do 17 dni.

Zespół pracowników naukowych WAT opracował nowy, zawieszinowy materiał wybuchowy — WATEX, wyróżniający się wieloma zaletami, m.in. dużą skutecznością urabiania i fragmentowania skały, wysokim stopniem bezpieczeństwa podczas transportu i ładowania otworów strzelniczych. Koszt nowego materiału — przy uruchomieniu produkcji na skalę przemysłową, będzie znacznie niższy od kosztu stosowanych obecnie w górnictwie amonitów. Na samym materiale oszczędności wyniosą kilkaset milionów złotych rocznie.

„Białe niedziele” są już tradycyjną formą czynów społecznych wojskowej służby zdrowia. W izbie wiejskiej szkoły lekarz przyjmuje pacjentów bez różnicy wieku.

Prowadząc intensywne badania i podejmując nowe zadania dąży się do uzyskania pozytywnych wyników, m.in. w dziedzinie nowych materiałów wybuchowych dla potrzeb wojska i górnictwa, opływów naddźwiękowych, w integracji technik i usług w systemach telekomunikacyjnych, w rozwoju badań i opracowaniu konstrukcji poduszkowców do obsługi urządzeń zlokalizowanych w trudno dostępnym terenie, w elektronizacji osprzętu samochodowego i zastosowania laserów.

Działalność naukowa WAT jest wysoko oceniana nie tylko w kraju, lecz także i za granicą. Uczelnia utrzymuje ożywione kontakty z liczącymi się na świecie ośrodkami naukowymi.

Dużymi również osiągnięciami poszczycić się może Wojskowa Akademia Medyczna. Uczelnia legitymuje

się wielostronnymi i wartościowymi doświadczeniami dydaktyczno-wychowawczymi i naukowymi, które zmierzają do:

- usprawnienia organizacji ochrony zdrowia;
- zapobiegania i leczenia urazów mechanicznych, termicznych i chemicznych, uszkodzeń wywołanych działaniem promieniowania jonizującego i mikrofalowego, zakażeń bakteryjnych i wirusowych;
- przystosowania i wydolności organizmu, jak: dobór oraz selekcja, genetyczne uwarunkowanie funkcji ustroju, odporność ustroju, higiena i fizjologia pracy oraz żywienia, wstrząsu i reanimacji, sprawności i wydolności psychicznej;
- substytucji tkanek i narządów: transplantologia, krwiodawstwo, płyny krwiozastępcze, protezy narządowe lub tkankowe;
- wdrażania wyników badań naukowych do praktyki służby zdrowia, przystosowania i kontroli nowych metod postępowania diagnostycznego i leczniczego, oceny nowych środków leczniczych i postępu techniki medycznej.

Do osiągnięć przynoszących chlubę nauce polskiej należą między innymi:

- pierwsze w Polsce wszczepienie sztucznych zastawek serca;
- opracowanie oryginalnej metody biologicznej analizy testowej wykrywania śladowych ilości chemicznych związków toksycznych w wodach, glebach i atmosferze;
- opracowanie nowej metody klasyfikacji chorobotwórczych bakterii jelitowych w wyniku rozległych badań nad wytwarzaniem przez bakterie kolicyn — substancji o antybiotycznym działaniu;
- wyniki badań nad wpływem promieniowania jonizującego na ustrój;

W nagłych przypadkach, gdy stan rannego w katastrofie drogowej tego wymaga, a dla jego życia ważna jest każda minuta, drogę do szpitala skróci śmigłowiec z wojskową załogą.

— skonstruowanie rewelacyjnego urządzenia do wielobarwnych zdjęć rentgenowskich — Radio-Color-Scop. Wynalazek ten spotkał się z dużym zainteresowaniem naukowców na Międzynarodowym Kongresie Radiologów w Tokio i opatentowany został w wielu krajach (m.in. we Francji);

— wyniki w badaniach nad wpływem niskich i ultraniskich temperatur na przedłużenie okresu przechowywania krwi i szpiku kostnego w ciekłym azocie;

— opracowanie metody produkcji wysokogatunkowego chirurgicznego gipsu alabastrowego (wprowadzona została do produkcji);

— opracowanie nowego materiału opatrunkowego

i bielizny szpitalnej z włókien syntetycznych dla wojskowej i cywilnej służby zdrowia, które już znalazły praktycznie zastosowanie;

— opracowanie metody odkażania wody pitnej w puszkach (praktycznie zastosowano w ratownictwie rozbitków okrętowych);

— wyniki badań nad możliwością oznaczania płci płodu metodą fluorescencyjną na podstawie badania kropli krwi (przydatne m.in. w praktyce sądowo-lekarskiej i kryminalistycznej).

Większość prac naukowo-badawczych Wojskowej Akademii Medycznej na rzecz społeczno-gospodarczego rozwoju kraju jest prowadzona na zlecenia Zjednoczenia Przemysłu Farmaceutycznego „Polfa”, Instytutu Gospodarki Komunalnej, Instytutu Włókienniczego itp.

W ramach współpracy z Ministerstwem Administracji Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska realizowany jest temat *Ochrona ludności przed skutkami bojowych i przemysłowych skażeń w wodzie — bioindykacyjna osłona ujęć komunalnych*. Osiągnięte w ich rezultacie wyniki przyczyniły się do tego, że Katedrze Biologii WAM powierzono funkcję krajowego koordynatora badań problemu węzłowego: *Przyrodnicze podstawy gospodarki środowiskowej*. Badania pozaresortowe WAM stanowią około 30%. W 1974 roku wykonano 401 prac naukowo-badawczych.

Oprócz świadczeń naukowo-badawczych, organizacyjno-metodycznych itp. poszczególne komórki WAM pracują na rzecz zakładów przemysłowych Łodzi i województwa, np. Klinika Laryngologiczna przeprowadziła kompleksowe badanie załogi Bełchatowskich Zakładów Przemysłu Bawełnianego na temat: *Wpływ hałasu maszyn na zakłócenia słuchu pra-*

cowników, a Klinika Internistyczna dokonała badań załogi Przemysłu Włókien Sztucznych w Tomaszowie na temat: *Wpływ pracy w warunkach trudnych dla zdrowia na ustrój człowieka*. Wyniki badań upowszechniono w innych zakładach kraju.

Dużymi osiągnięciami może poszczycić się WAM w działalności lekarsko-usługowej. I tak np. w 1974 roku przeprowadzono w Łodzi i województwie 70 tys. szczepień ochronnych, 38 ekip w składzie 147 lekarzy przebadalo 4783 pacjentów i wygłosiło 84 wykłady popularnonaukowe, udzielono 18 837 osobom cywilnym porad specjalistycznych, roztozczono stałą opiekę nad kilkoma domami starców i dziecka.

Podobnie kształtuje się współdziałanie innych uczelni, placówek naukowo-badawczych, jednostek i instytucji wojskowych na obszarze całego kraju.

Przykładowo warto wspomnieć o:

a) utrzymaniu ścisłych kontaktów Wyższej Oficerskiej Szkoły Samochodowej w Pile z Fabryką Samochodów Ciężarowych w Starachowicach i uczestnictwie kadry szkoły w konferencjach naukowo-technicznych fabryki, wymianie doświadczeń z zakresu badań eksploatacyjnych, proponowaniu nowych zastosowań technicznych itp., współdziałaniu z Huta im. M. Nowotki w Ostrowcu Świętokrzyskim i innymi zakładami pracy;

b) Wojskowym Instytucie Medycyny Lotniczej od lat rozwijającym współpracę z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi i udzielającemu pomocy w poważnych wypadkach przy pracy.

Instytut ten prowadzi wiele doświadczeń na zlecenie przemysłu. Posiada wybitnych specjalistów z zakresu medycyny pracy, którzy na zlecenie m.in. Huty Warszawa i Fabryki Wyrobów Precyzyjnych

im. gen. broni Karola Świerczewskiego prowadzi badania nad czynnikami szkodliwymi dla zdrowia, występującymi również w pracy lotników, jak hałas, wibracje, toksykologiczne zatrucie środowiska oraz psychologiczne i organizacyjne problemy pracy.

Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej udziela m.in. szerokiej specjalistycznej pomocy lekarskiej osobom cierpiącym na trwałe bądź doraźne schorzenia powstałe w warunkach nienaturalnych;

c) realizacji w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Inżynieryjnych im. gen. Jakuba Jasińskiego wielu tematów prac wojskowo-naukowych w ścisłym powiązaniu ze specjalistycznymi pracami na rzecz gospodarki narodowej.

Na terenie Wrocławia tylko w latach 1973—1975 wykonano 105 specjalistycznych zadań w zakresie prac minerskich, mostowych, geodezyjnych, geologicznych, ziemnych i ekspertyz w zakresie budownictwa (w 1975 r. wykonano 45 prac).

Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie techniki szkoła otrzymała w 1974 r. wyróżnienie Naczelnej Organizacji Technicznej. Wyróżniona praca pod tytułem: *Specjalny kumulacyjny ładunek wybuchowy (zestaw dla kruszenia głazów w głębokich nierurowanych studniach, otworach wiertniczych)*, została praktycznie wykorzystana m.in. przy budowie największej w Polsce kopalni węgla brunatnego w Bełchatowie;

d) zawartym w 1975 r. porozumieniu pomiędzy Instytutem Eksploatacji Okrętów Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte a Instytutem Technologiczno-Samochodowym Politechniki Łódzkiej.

Porozumienie o współpracy przewiduje m.in.:

— wzajemne informowanie się o rocznych i wieloletnich planach prac naukowo-badawczych oraz wdrożeniowych, dotyczących urządzeń okrętowych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących eksploatacji tłokowych silników spalinowych;

— konsultacje realizowanych prac naukowo-badawczych i procesu dydaktycznego;

— informowanie się wzajemne o wynikach prac naukowo-badawczych;

— wymianę opublikowanych prac naukowych;

— wzajemne opiniowanie prac naukowo-badawczych oraz prac dyplomowych;

— wzajemne udostępnianie aparatury naukowo-badawczej;

— wykonywanie wspólnych prac naukowo-badawczych według specjalnego planu.

Przytoczone fakty wskazują, że wyniki badań naukowców wojskowych, ich osiągnięcia wykraczają daleko poza ramy wojska, stając się dorobkiem całej polskiej nauki i techniki.

3. Wojsko społeczeństwu i gospodarce narodowej

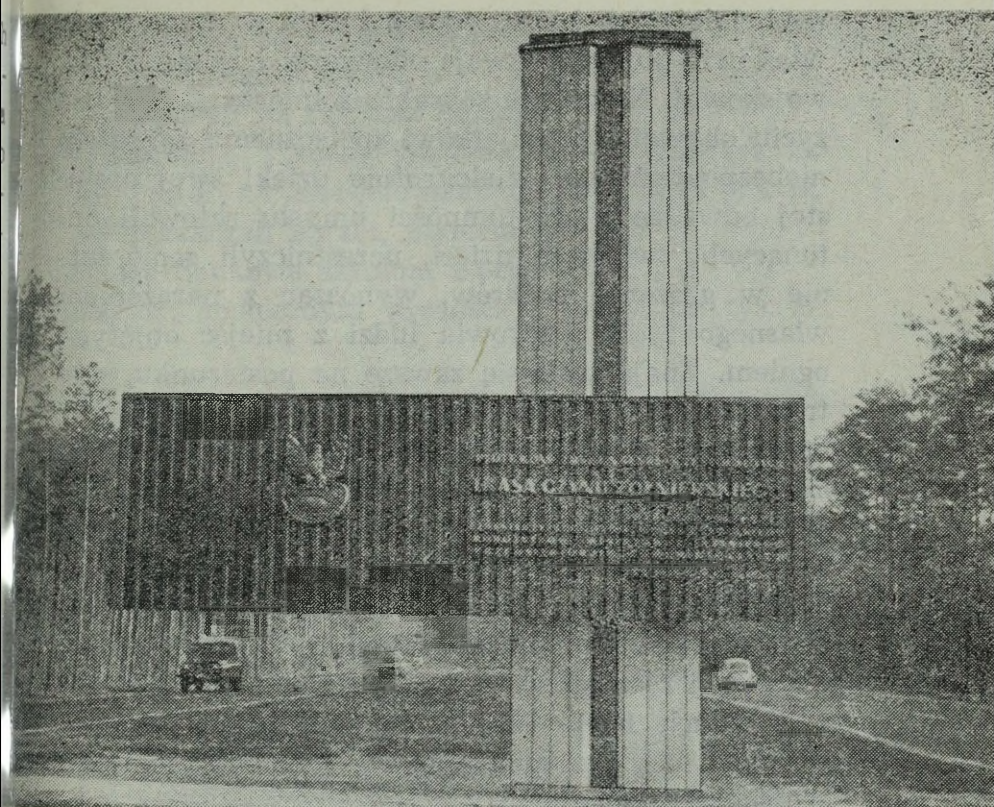
Zakrojony na nie znaną w naszych dziejach skalę ⁷ program przyspieszonego rozwoju Ojczyzny rozszerzył front działań inwestycyjnych, które wymagają dużej koncentracji kwalifikowanej siły roboczej, urządzeń, materiałów i sprawnej organizacji. Stało się już zjawiskiem powszechnym, że obok załóg cywilnych na wielu głównych budowlach pracują żołnierze. Bardzo często właśnie im powierza się szczególnie trudne zadania, podporządkowane ściśłym harmonogramom i związane z potrzebą wykorzystania nowoczesnej techniki. W licznych przy-

padkach, gdy realizacja planów inwestycyjnych wkraczała w fazę wyścigu z czasem, żołnierze pracowali z największą ofiarnością, bez względu na warunki atmosferyczne i dobowe, dając świadectwo obywatelskiej ambicji, hartu i dobrego przygotowania zawodowego. Kierownicy załóg i brygad budowlanych, fachowcy wysokiej klasy niejednokrotnie przy różnych okazjach podkreślali zwłaszcza dyscyplinę i wzorowy porządek w pododdziałach skierowanych do pracy na rzecz gospodarki narodowej, umiejętność szybkiego przemieszczania głównego wysiłku na odcinki, które tego pilnie wymagały, dobrze przemyślane zgranie czynności wykonywanych przez poszczególne grupy i zespoły oraz, co najważniejsze, dotrzymywanie napiętych terminów. Ta postawa żołnierzy jest już sprawdzona od lat i stanowi nie tylko praktyczny wykładnik ich możliwości, lecz także dobitny wyraz rzetelnie pojętego patriotyzmu naszych czasów.

Wartość prac wykonanych przez wojsko dla gospodarki narodowej w latach 1971—1975 wyraża się kwotą ponad 10 mld złotych.

W 1975 roku codziennie pracowało żołnierzy:

— na Dworcu Centralnym	— 900
— w Hucie „Katowice”	— 1000
— na terenie Śląska	— 4000
— przy budowie Nadodrzańskiej Magistrali Kolejowej oraz Magistrali Węglowej Śląsk—Porty i innych szla- ków komunikacyjnych	— ponad 1000
— przy budowie drogi szybkiego ruchu Warszawa—Katowice	— 700
— przy żniwach	— 5000
— przy wykopkach	— 7000

Symboliczna tablica pamiątkowa na zbudowanej przez żołnierze wojsk drogowo-mostowych trasie Piotrków Trybunalski — Częstochowa, stanowiącej odcinek nowo otwartej drogi szybkiego ruchu Warszawa — Katowice.

Warto dodać, że oprócz zadań realizowanych w ramach zajęć szkoleniowo-praktycznych na rzecz gospodarki narodowej żołnierze dobrowolnie podejmują i wykonują wiele czynów społecznych. Tylko z tego tytułu wartość bezpośredniej robocizny i zużytego sprzętu wynosiła średnio w latach 1971—1975 ponad 250 mln złotych rocznie. W 1975 r. wartość ta wyniosła 288 mln złotych.

Podane wartości nie obejmują wielu innych cen-

nych inicjatyw, które wnoszą ludzie w mundurach, właściwie pojmując swoje obowiązki i rangę służby wojskowej. Nigdy nie zabrakło żołnierzy tam, gdzie życiu obywateli i majątkowi społecznemu zagrażało niebezpieczeństwo. Wielokrotnie dzięki swej osobistej odwadze i przytomności umysłu ratowali oni tonących, zwłaszcza dzieci, uczestniczyli samorządnie w gaszeniu pożarów, wynosząc z narażeniem własnego życia i zdrowia ludzi z miejsc objętych ogniem. Znajdowali się zawsze na posterunku, gdy trwała walka z powodziami i zatorami lodowymi, organizując między innymi ewakuacje ludności i jej mienia z terenów dotkniętych klęską żywiołową. Wartość społeczna tych prac nie ma często wymiernego w złotówkach wykładnika, ale jej znaczenie, zwłaszcza w odczuciu poszkodowanych, jest ogromne i pogłębia zaufanie do żołnierzy jako obrońców obywateli również w okresie pokoju.

W latach 1974—1975 w ramach świadczeń społecznych na rzecz społeczeństwa żołnierze ludowego Wojska Polskiego:

— ufundowali dla sierot i półsierot książeczek mieszkaniowych PKO	—	627
— wpłacili na ufundowane książeczki mieszkaniowe PKO sumę	—	4 046 tys. zł.
— wpłacili na Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia	—	33 799 tys. zł.
— zebrali na Fundusz Odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie	—	387 tys. zł.
— zebrali na Fundusz Budowy Pomnika Centrum Zdrowia Dziecka	—	520 tys. zł.

— wpłacili na fundusz Polskiego Czerwonego Krzyża	— 116 tys. zł.
— wpłacili na fundusz Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej	— 257 tys. zł.
— zebrali na inne cele społeczne	— 1 370 tys. zł.
— przekazali sprzęt, materiały, pomoce naukowe szkołom i organizacjom społecznym wartości	— 4 323 tys. zł.

O dużym zaangażowaniu społecznym świadczy również wiele innych faktów.

W 1975 r. w terenowych władzach partyjnych działało 554 przedstawicieli¹⁵ ludowego Wojska Polskiego, a w radach narodowych 838 żołnierzy¹⁶.

W innych organizacjach społecznych aktywnie uczestniczyło kilkadziesiąt tysięcy oficerów, podoficerów i szeregowców. I tak na przykład w:

— organizacjach młodzieżowych Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej	3545
— Lidze Obrony Kraju oraz Klubach Oficerów Rezerwy	3473
— Związku Bojowników o Wolność i Demokrację	2343
— w charakterze kuratorów i opiekunów społecznych	1233
— komitetach rodzicielskich szkół	4554
— samorządach mieszkańców	3581
— innych pozawojskowych organizacjach społecznych	ok. 35 000

¹⁵ W tym: 46 w KW PZPR, 390 w KM/KD PZPR i 118 w KG PZPR.

¹⁶ W tym: 58 w WRN, 494 w M/DRN i 286 w GRN.

Jak widać z przedstawionych danych, działalność wojska wśród społeczeństwa jest bardzo rozległa i efektywna.

Formy pracy, świadczeń i usług wojska na rzecz społeczeństwa i gospodarki narodowej są bardzo różnorodne i obejmują:

- działalność społeczno-polityczną, kulturalno-oświatową, wydawniczą itp.;

- realizację zadań planowych w ramach praktycznych ćwiczeń na podstawie umów obejmujących budowę priorytetowych zakładów produkcyjnych, obiektów użyteczności publicznej, szlaków komunikacyjnych, prace specjalistyczne na rzecz rolnictwa itp.;

- czyny społeczne, podejmowane w okresie żniw, wykopków, przy naprawie i budowie dróg, obiektów kulturalno-oświatowych, sportowych, współpracę z zakładami pracy i instytucjami;

- udzielanie pomocy w organizowaniu różnego rodzaju kampanii, akcji i imprez o znaczeniu ogólnokrajowym lub międzynarodowym;

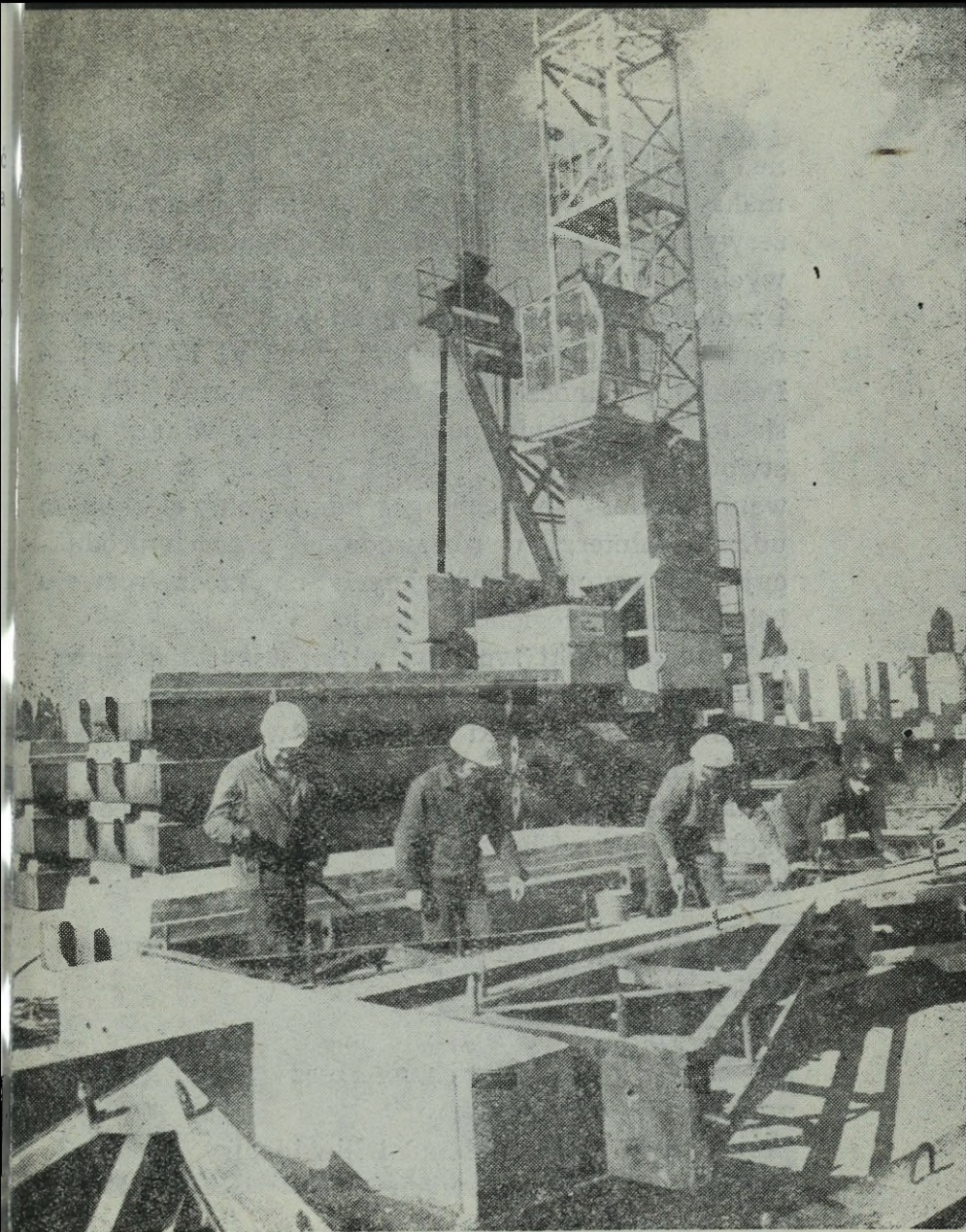
- przekazywanie środków materiałowych, sprzętu, wyposażenia technicznego, obiektów itp.;

- świadczenie różnego rodzaju usług (lecznictwo, poligrafia, wypiek chleba, pralnictwo itp.);

- przedsięwzięcia produkcyjno-usługowe, dzięki którym następuje ograniczenie zapotrzebowania wojska na produkcję i usługi gospodarki cywilnej.

Praktycznie żołnierz ludowego Wojska Polskiego jest obecny swoją służbą i pracą, obywatelską inicjatywą i aktywnością na wszystkich frontach budownictwa socjalistycznego.

Jednostki i instytucje wojskowe starają się — wykonując jednocześnie zadania szkoleniowo-obron-

Wkład żołnierskiej pracy w budowę Centrum Zdrowia Dziecka jest przykładem głębokiej więzi wojska ze społeczeństwem i wyrazem serdecznej troski o szczęśliwe dzieciństwo najmłodszych obywateli.

ne, wynikające z podstawowej funkcji wojska — maksymalnie wykorzystywać swoje możliwości i rezerwy w zakresie łączenia programów szkoleniowych i wysiłku żołnierzy z planami, potrzebami i zadaniami dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, nakreślonymi przez VI i VII Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wyraża się to w udzielaniu pomocy organom władzy państwowej, instytucjom i zakładom pracy w wykonywaniu zadań społeczno-gospodarczych, aktywnym udziale żołnierzy w różnorodnych pracach produkcyjnych, czynach społecznych na rzecz rozwoju osiedli, miast, regionów i kraju.

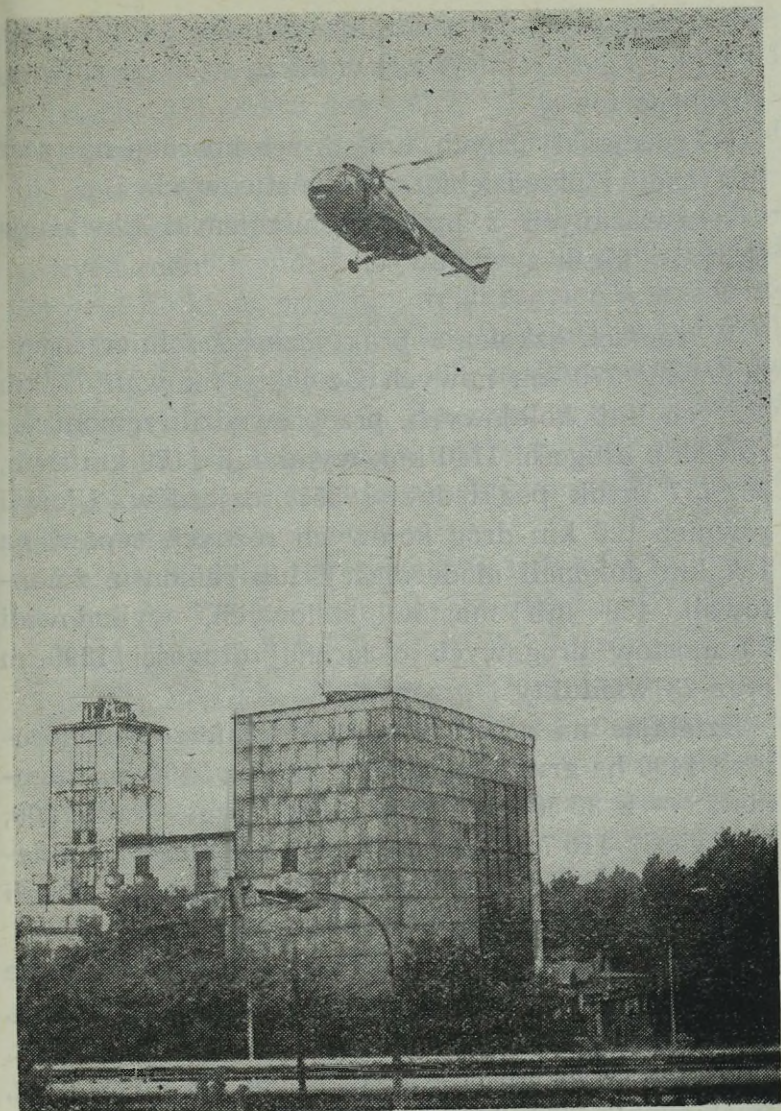
Szczególnie aktywny był udział wszystkich rodzajów wojsk w różnych świadczeniach na rzecz społeczeństwa i gospodarki narodowej w poszczególnych latach minionej pięciolatki (1971—1975).

Na przykład w 1972 r. żołnierze przepracowali około 8 mln roboczodni, z tego między innymi w trakcie:

— realizacji zadań planowych na wielkich obiektach na podstawie umów	6 mln
— czynów społecznych	810 tys.
— akcji gospodarczych na rzecz rolnictwa	770 tys.
oraz przy przeciwdziałaniu i likwidacji skutków klęsk żywiołowych	100 tys.

Zaangażowano wiele tysięcy pojazdów mechanicznych, maszyn i sprzętu specjalistycznego do wykonania następujących zadań:

— planowych w ramach szkolenia praktycznego żołnierzy,

Wojskowe śmigłowce, nazywane „latającymi dźwigami”, wykonały już tyle trudnych operacji na licznych placach budów, że nie wzbudzą zdziwienia, chociaż na pewno zasługują na kronikarski zapis. Przeniesienie tego zbiornika na szczyt wysokiego obiektu tradycyjnym sposobem pochłonęłoby wiele roboczogodzin, nie licząc ciężkiego sprzętu. Śmigłowiec wykonuje tę pracę w ciągu minut.

- związanych z realizacją czynów żołnierskich,
- na rzecz rolnictwa, zwłaszcza w akcji żniwnej i transportowej,
- specjalistycznych, unikalnych operacji na rzecz instytucji i przedsiębiorstw państwowych,
- związanych z przeciwdziałaniem i likwidacją skutków klęsk żywiołowych.

W ramach szkolenia praktycznego żołnierze wybudowali 170 km nowych i zelektryfikowali 77 km starych linii kolejowych, przeprowadzili remont torowisk o długości 1140 km, wymienili 1179 km szyn, 632 737 sztuk podkładów i 557 rozjazdów. Ułożyli również 120 km dróg kołowych różnych typów, na 157 km dokonali modernizacji lub remontu, zmontowali 450 mb mostów stalowych, wybudowali 29 mostów drogowych o łącznej długości 1890 m oraz 23 wiadukty i przepusty.

Działając na rzecz rolnictwa żołnierze zmeliorowali 1400 ha gruntów, zebrali zboże z 3500 ha, ziemniaki — z 20 500 ha, buraki cukrowe — z 11 200, przewieźli 116 750 ton zbóż, 216 024 tony ziemniaków i 12 737 ton materiałów pędnych oraz wykonali 33 734 naprawy różnego sprzętu rolniczego.

W okresie sierpniowej powodzi w 1972 r. żołnierze umocnili 3450 m wałów ochronnych, ułożyli 72 tys. worków z piaskiem, zabezpieczyli 1350 mb rzek, naprawili 5150 mb podmytych i zniszczonych dróg, ewakuowali 4370 osób, 560 sztuk inwentarza żywego i dostarczyli ludności 108 ton żywności i wody pitnej.

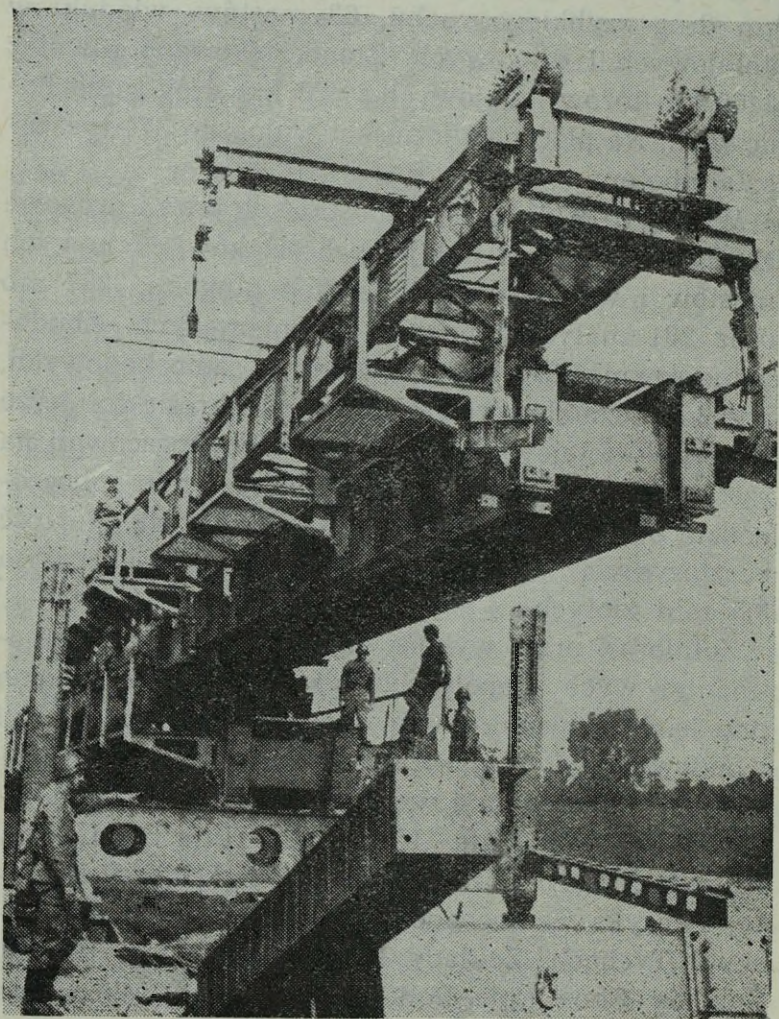
Na szczególną uwagę zasługuje działalność jednostek kolejowych, drogowych i Obrony Terytorialnej Kraju, które od początku swego istnienia wykonują w ramach szkolenia specjalistycznego wiele

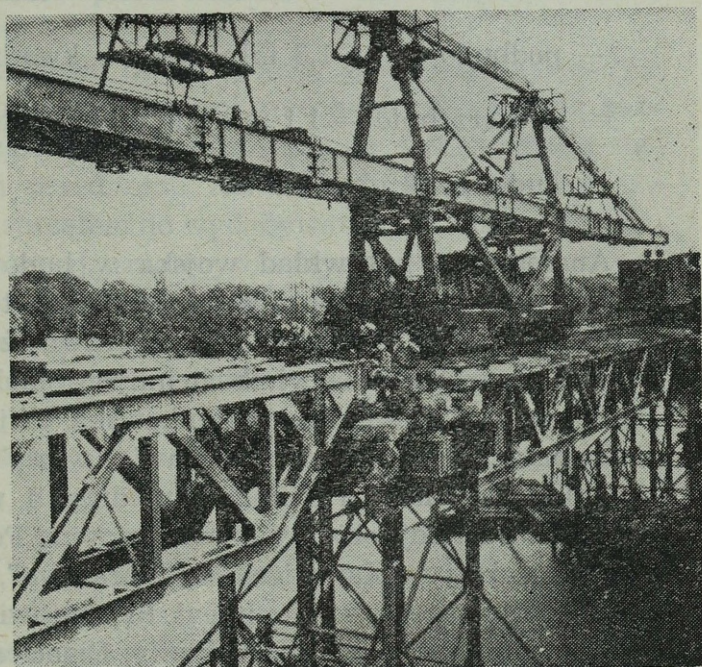
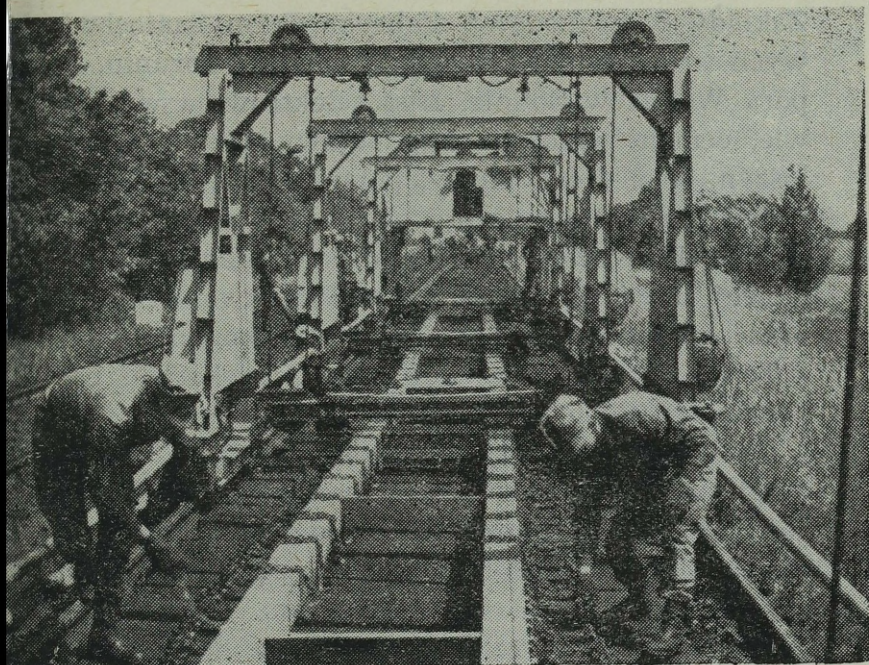
prac na priorytetowych, ważnych obiektach gospodarki narodowej. Żołnierze tych jednostek wnieśli w latach 1971—1975 szczególny wkład do dynamicznego rozwoju gospodarki kraju, pracując w ponad 100 miejscowościach. Wartość kosztorysowa wykonanych przez żołnierzy jednostek kolejowych i drogowych robót wynosiła w tym okresie ponad 7 mld złotych. Efektem programowego szkolenia praktycznego było zbudowanie 392 km linii kolejowych, 251 km dróg szybkiego ruchu, 63 mostów, wiaduktów kolejowych i drogowych. Zmodernizowano również 3400 km torów kolejowych i 523 km dróg samochodowych. Na placach i lotniskach ułożono 374 tys. m² asfaltobetonu.

W latach 1976—1977 jednostki kolejowe i drogowe zbudowały 178 km kolejowych szlaków, 47 nowych mostów i wiaduktów kolejowych długości 3337 mb oraz 281 małych obiektów inżynierskich. Zbudowano również 212 km nowych dróg samochodowych, a 292 km zmodernizowano. W tym okresie żołnierze jednostek kolejowych i drogowych przepracowali na rzecz gospodarki narodowej ponad 1,4 mln roboczogodzin o ogólnej wartości 214 mln złotych. Wartość kosztorysowa wykonanych obiektów przekroczyła 3,3 mld złotych.

Żołnierze przy wykonywaniu zadań budowlano-montażowych współpracowali z kilkudziesięcioma przedsiębiorstwami cywilnymi resortów komunikacji i budownictwa. Współuczestniczyli w budowie i modernizacji szczególnie ważnych obiektów gospodarki narodowej, jak: Huta „Katowice”, Huta im. Lenina, Huta im. Bieruta, Kopalnia Miedzi Lubin-Polkowice, Fabryka Samochodów Małolitrażowych w Białymstoku i Tychach, Zakłady Petrochemiczne w Płocku, Zakłady Chemiczne Police i Oświęcim, Jelczańskie

Największym wkładem w modernizację i rozbudowę systemu szlaków komunikacyjnych chlubią się jednostki drogowo-mostowe i kolejowe. Nowoczesny sprzęt o dużej sprawności i wydajności w połączeniu z wysokimi kwalifikacjami żołnierzy, którzy nim władają, umożliwia wykonanie skomplikowanych prac w każdych warunkach terenowych. Zdjęcia ilustrują kilka przykładów tych prac z różnych rejonów Polski. Ich wartość szacowana jest na setki milionów złotych, a precyzja i solidność wykonania ważnych dla gospodarki obiektów zasługują na wysokie uznanie.

Zakłady Samochodowe, Fabryka Opon Samochodowych w Olsztynie, Zakłady „Elana” w Toruniu, Zaporę Wodną w Solinie, Hydroelektrownia w Żydowie, cementownie: Chełm, Kujawy, Nowiny, Działoszyn, oraz drogi, mosty, porty i lotniska. Wojsko również uczestniczyło przy budowie Centralnej Magistrali Kolejowej, Nadodrzańskiej Magistrali Węglowej, drogi szybkiego ruchu Warszawa—Katowice oraz przebudowie drogi Kraków—Zakopane.

Tereny tych budów stały się największymi poligonami szkoleniowymi.

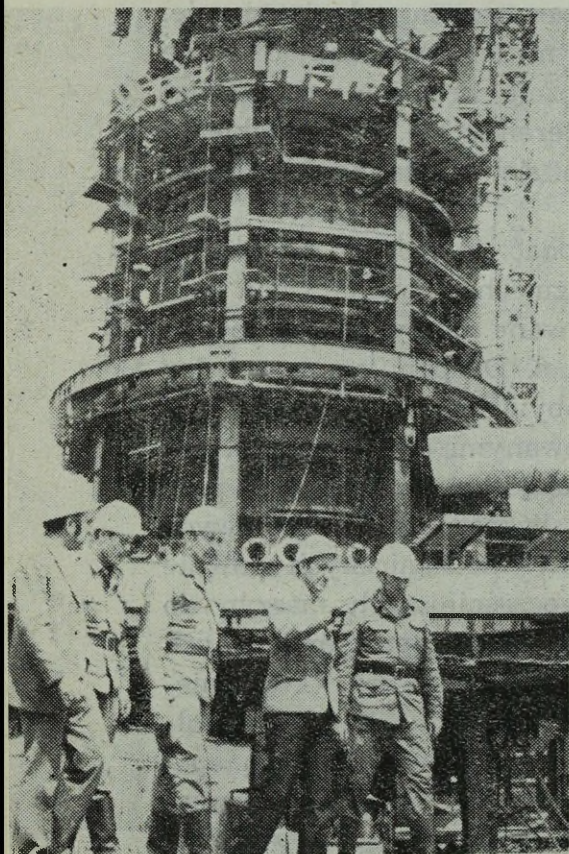
Udział wojska przy budowie ostatniego odcinka drogi szybkiego ruchu Warszawa—Katowice (długość 230,5 km), Piotrków Trybunalski—Częstochowa, o długości 90,7 km, wyraża się następującym zakresem robót:

- roboty ziemne — 1,3 mln metrów sześciennych
- podbudowy — 1,3 mln metrów kwadratowych
- nawierzchnie — 1,1 mln metrów kwadratowych
- budowa 22 obiektów.

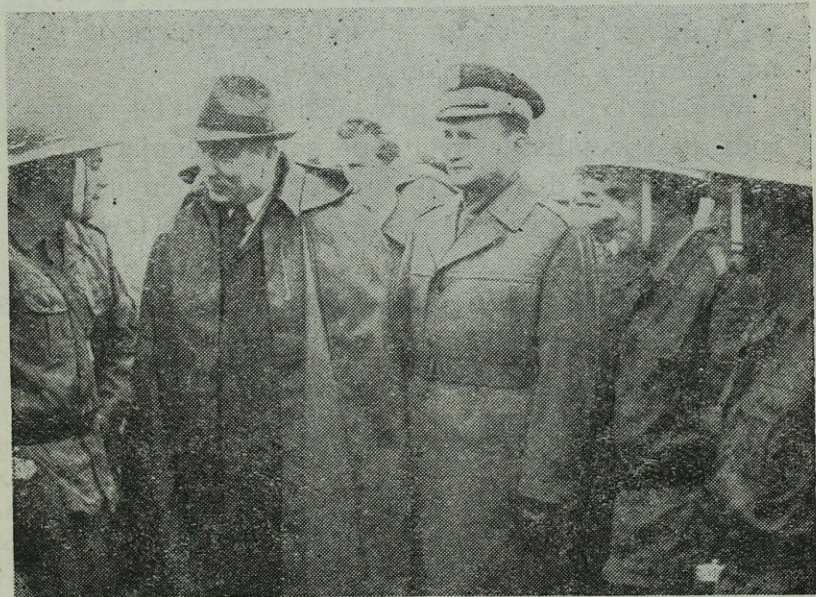
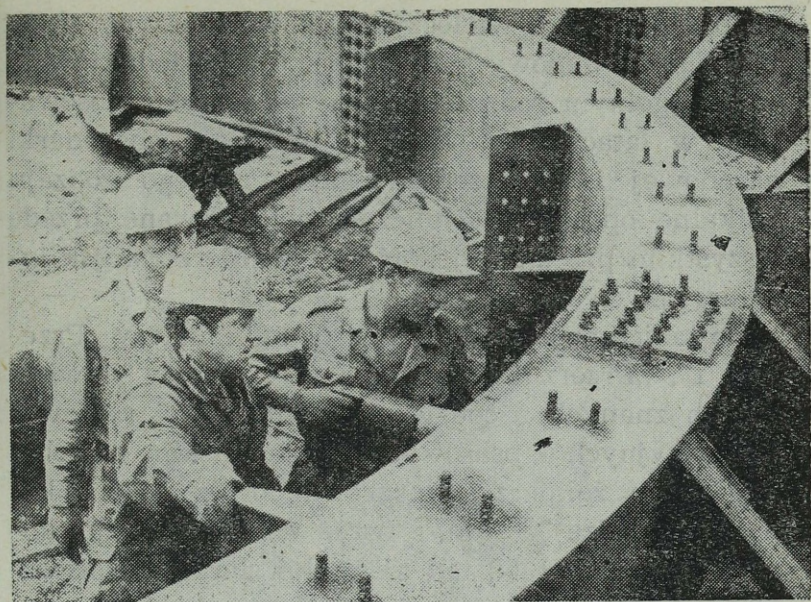
Analogiczny był wkład wojska w budowę gotowego już 140-kilometrowego odcinka tej drogi z Warszawy do Piotrkowa. Wojsko również przyszło z pomocą w budowie wielkich innych obiektów, takich m.in. jak: Trasa Łazienkowska, Wisłostrada i Dworzec Centralny w Warszawie, węzły komunikacyjne w Gdańsku i Poznaniu, drogi i wiadukty w Bielsku Białej, obiekty komunikacyjne Portu Północnego, Huty „Katowice” i „Warszawa”, kopalni węgla brunatnego w Koninie i Bełchatowie, mosty kolejowo-drogowe, np. na Odrze w Cigacicach.

Współczesne siły zbrojne dysponują nie tylko nowoczesnymi środkami walki, lecz także różnorodnym sprzętem o szczególnych właściwościach użytkowych, który z powodzeniem może być i jest szeroko wykorzystywany do najbardziej skomplikowanych prac na rzecz gospodarki narodowej. Sprzętem tym posługuje się wysoko wykwalifikowana kadra oraz żołnierze stanu zmiennego, legitymujący się dobrym przygotowaniem specjalistycznym i fachowym. Znany z dawnych lat wojennych i powojennych saper, który posługiwał się najczęściej łopatą, kilofem czy toporem lub ręczną piłą, dzisiaj ma do swej dyspozycji bogaty zestaw narzędzi zmechanizowanych łącznie ze sterowanymi elektronicznie. Zastępują one wysiłek mięśni, wykonując różne czynności w czasie znacznie krótszym, dokładniej i w różnych warunkach terenowych. Dzięki takiemu wyposażeniu praca stała się łatwiejsza i bardziej wydajna.

Przykładowo można podać, że wojska inżynieryjne są obecnie na wskroś zmechanizowane i pod każdym względem przystosowane do wykonywania stawianych przed nimi zadań. Dysponują one między innymi sprzętem do wydobywania i oczyszczania wody gruntowej, zmotoryzowanymi elektrowniami polowymi i urządzeniami napędzanymi prądem do prac specjalistycznych. Obok liczego parku kołowych i gąsienicowych pojazdów mechanicznych równie liczny jest park najnowocześniejszych maszyn do robót ziemnych i budowlanych, np. samojezdnych koparek, dźwigów, betoniarek, spycharek, które niezawodnie pracują w rękach wykwalifikowanych żołnierzy. Jednostki kolejowo-drogowe posiadają specjalne składy pociągów, przystosowanych do zmechanizowanego układania torów i naprawy uszko-

Huta „Katowice”, najnowocześniejszy gigant polskiej metalurgii, była także w okresie budowy placem robót dla licznych ekip specjalistów wojskowych, którzy uczestniczyli w wykonywaniu najtrudniejszych prac, dotrzymując ustalonych harmonogramów. Z powierzonymi im zadaniami i stopniem ich realizacji zapoznawali się bezpośrednio pierwszy sekretarz KC PZPR Edward Gierek i minister obrony narodowej generał armii Wojciech Jaruzelski, przekazując żołnierzom wyrazy uznania za wzorową organizację robót, zdyscyplinowanie i ofiarność.

dzonych. Ciężkie wieloczynnościowe maszyny służą również do budowy stałych mostów i wiaduktów.

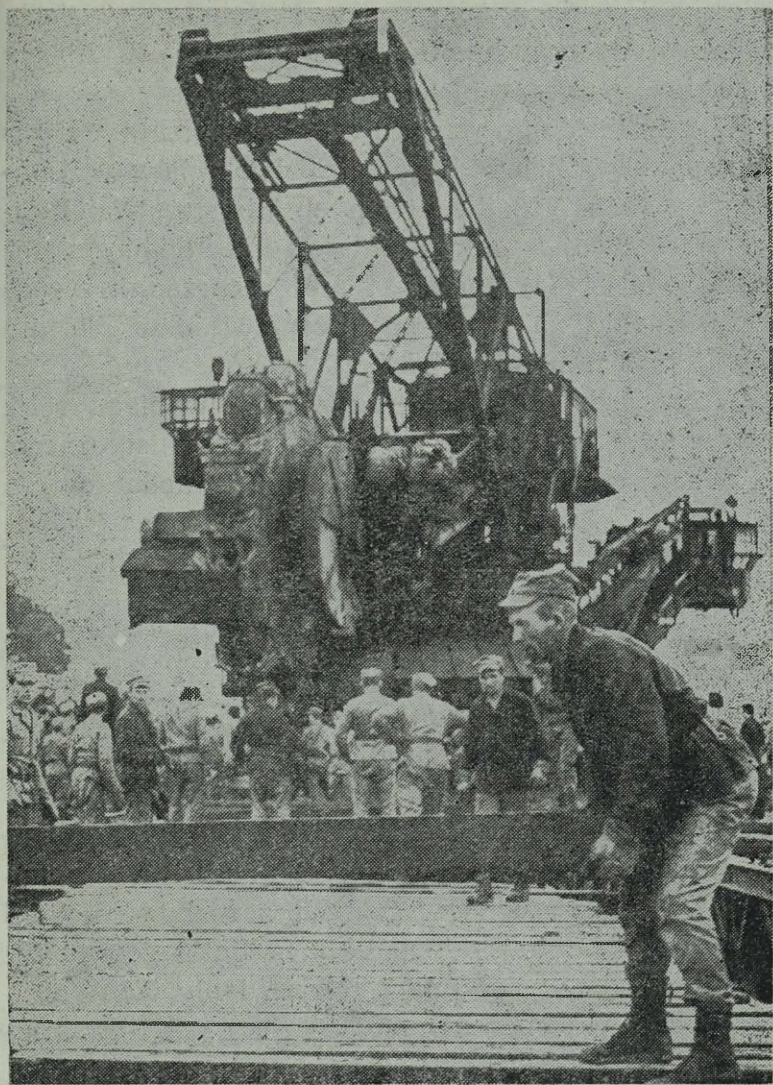
Szczególnym rodzajem usług — szeroko stosowanym w latach 1971—1978 — na rzecz gospodarki narodowej i społeczeństwa były różnego rodzaju unikalne operacje techniczne, wykonywane przede wszystkim przez specjalistów — żołnierzy wojsk inżynieryjnych i lotniczych.

Do takich operacji specjalnych m.in. należy „Przerzut I”, „Przerzut II”, „Dźwigar”, „Mosty” i wiele innych znanych z codziennych informacji radiowo-telewizyjnych i prasowych. W konińskim zagłębiu węglowym żołnierze przeprawili przez jezioro koparkę o wadze 350 ton, a przez Wisłę olbrzymią koparkę o wadze 1350 ton z kopalni siarki w Piasecznie do kopalni w Machowie. Warto nadmienić, że ta potężna maszyna o urobku 1300 metrów sześciennych na godzinę nie mogła być rozebrana, gdyż nikt nie podejmował się jej powtórnego złożenia. Precyzyjnie również przeprowadzono operację „Mosty” w Warszawie, która umożliwiła przyspieszenie prac na budowie Trasy Łazienkowskiej.

Wojska Lotnicze przeprowadziły około 60 różnego rodzaju specjalistycznych operacji, polegających na montażu lub demontażu urządzeń przemysłowych w kraju za pomocą ciężkich śmigłowców, tzw. latających dźwigów.

Operacje te dały gospodarce narodowej około 170 mln oszczędności, zapobiegły zakłóceniom i przerwom w produkcji oraz poważnie przyspieszyły wiele trudnych prac inwestycyjnych.

Żołnierze zawodowi, zasadniczej służby wojskowej i pracownicy cywilni wojska z dużą nadwyżką zrealizowali zobowiązania podjęte w latach 1973—1975 dla uczczenia 30 rocznicy powstania ludowego

Unikalnym wyczynem jednostek podległych Szefostwu Komunikacji Wojskowej MON było przetransportowanie 350-tonowej kopalni przez jezioro Gośławskie w kopalni węgla brunatnego „Konin”. Słynna operacja „Przerzut”, uznana za sensację na skalę krajową, powiodła się zgodnie z planem wojskowych specjalistów, przynosząc gospodarce narodowej milionowe oszczędności.

Wojska Polskiego, 30 rocznicy zwycięstwa, 30-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i VII Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

W ramach dobrowolnych czynów społecznych żołnierze wszystkich rodzajów wojsk okręgów wojskowych oraz instytucji centralnych Ministerstwa Obrony Narodowej przepracowali w ubiegłej pięciolatce (lata 1971—1975) ponad 14 mln roboczodni, z tego bezpośrednio na rzecz społeczeństwa około 5 mln i wojska 9 mln roboczodni.

W pracach tych wykorzystywano w ciągu roku około 9 tys. sztuk różnego sprzętu specjalistycznego.

W ramach realizacji zobowiązań oraz dodatkowych społecznych czynów żołnierskich wykonano wiele tysięcy prac o ważnym znaczeniu społeczno-gospodarczym i obronnym.

I tak na przykład w 1975 r. żołnierze wszystkich okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych uczestniczyli w realizacji przedsięwzięć o charakterze lokalnym udzielając pomocy w pracach polowych: Państwowym Gospodarstwu Rolnym, kombatanom, rodzinom żołnierzy odbywających służbę wojskową, terenowym organom administracji państwowej w pracach związanych z rozbudową sieci łączności telefonicznej, nadleśnictwom i gospodarce komunalnej w zalesianiu i zadrzewianiu, kontynuując czyny społeczne na rzecz ochrony przyrody i naturalnego środowiska, które podjęto z okazji obchodów 30 rocznicy Polski Ludowej pod hasłem „Zielony pomnik żołnierski na 30-lecie PRL”¹⁷, mieszkań-

¹⁷ Działalność ta przyniosła duże efekty. Na przykład w latach 1971—1973 żołnierze jednostek wojskowych Warszawskiego Okręgu Wojskowego posadzili w akcji zalesiania 786 tys. drzew, w akcji zadrzewiania 700 tys. drzew na terenie koszar, osiedli oraz wykonali 205 tys. m kw. klombów i posadzili 876 tys. kwiatów.

com miast i osiedli w budowie i modernizacji węzłów komunikacyjnych i dróg.

Na wyróżnienie zasługuje także wybudowanie w rekordowym czasie tunelu pod torami bez ograniczenia ruchu kolejowego przez Wyższą Oficerską Szkołę Radiotechniczną w Jeleniej Górze przy współudziale jednostek kolejowych i pracowników PKP.

Nowe rozwiązania techniczne zastosowane z inicjatywy kierownictwa uczelni oraz wzorowa organizacja pracy połączona z wykonawstwem wielu prac w ramach czynu partyjnego i czynów społecznych pozwoliły skrócić planowany cykl budowy z dwóch lat do 86 dni roboczych i faktycznie zaoszczędzić 1 986 tys. złotych w stosunku do ceny kosztorysowej (4 295 tys. złotych).

Konkretnym przykładem współdziałania z władzami terenowymi była również pomoc uczelni w akcji żniwnej 1975 r. Wydzielona grupa żołnierzy zrealizowała następujące przedsięwzięcia:

— zorganizowała radiową i kablową łączność między Wojewódzką Radą Narodową w Jeleniej Górze a gminnymi radami narodowymi, między innymi w Mysłakowicach, Podgórzynie, Wleniu i Lubomierzu, wykorzystując do tego sześć radiostacji R-109, pięć wzmacniaczy UK-1 i 30 km kabla PKL-Z;

— przepracowała 1920 godzin na radiostacjach w czasie żniw i ponad 4 tys. roboczogodzin przy zbiorze zbóż.

Żołnierze aktywnie uczestniczyli w pracach przy budowie obiektów sportowych i pływalni, między innymi we Wrocławiu i Poznaniu.

Podejmowano również czyny żołnierskie związane z doskonaleniem bazy szkoleniowej, remontem uzbrojenia i sprzętu wojskowego, polepszaniem wa-

runków zakwaterowania, estetyki koszar i osiedli wojskowych.

Żołnierze ludowego Wojska Polskiego aktywnie uczestniczą także w kampaniach i akcjach społeczno-politycznych o charakterze ideowo-wychowawczym.

W 1972 r. zorganizowano 14 tys. spotkań żołnierzy zawodowych z młodzieżą w szkołach i około 6 tys. wycieczek młodzieży do jednostek. Wspólnie ze szkołami i nauczycielami wojsko zorganizowało 600 kursów przysposobienia obronnego, 1600 zawodów sportowo-obronnych, 1800 kursów wiedzy obronnej, około 1000 rajdów, rejsów i festynów. W imprezach tych uczestniczyło ponad 1,8 mln dzieci i młodzieży.

Wojskowe zespoły artystyczne dały dla społeczeństwa 5600 występów, które oglądało ogółem 3 mln osób, natomiast orkiestry wojskowe dały ponad 2 tys. koncertów, z czego prawie połowę dla ludności cywilnej.

W latach następnych minionej pięciolatki jeszcze bardziej — na podstawie wytycznych szefa GZP WP¹⁸ — rozszerzono i pogłębiono więź ze społeczeństwem.

W okresie tym zorganizowano i przeprowadzono wiele imprez i uroczystości związanych z obchodami 30-lecia Polski Ludowej, zwycięstwa nad faszyzmem i 20 rocznicy Układu Warszawskiego.

Ogniwa służbowe i społeczne wojska wykorzystały obchody wspomnianych rocznic do dalszego umocnienia więzi ze społeczeństwem, głównie z klasą robotniczą wielkich ośrodków przemysłowych, mło-

¹⁸ Wytyczne w sprawie rozszerzania, pogłębiania i umacniania więzi ludowego Wojska Polskiego ze społeczeństwem z 1973 r.

dzieżą, środowiskami kombatanckimi, twórczymi, kulturalno-oświatowymi i środkami masowej propagandy. Ożywiono działalność lektorską, usprawniono pracę aktywu wojskowego w terenowych instancjach partyjnych, organizacjach społeczno-politycznych, radach narodowych i instytucjach wychowawczych. Zaktywizowano różne środowiska społeczne, zwłaszcza kombatanckie, żołnierzy rezerwy, twórców, wychowawców, pracowników kultury i środków masowej propagandy do podejmowania problemów ideowo-wychowawczych o charakterze społeczno-obronnym wśród miejscowej ludności i zacieśniania jej współpracy z wojskiem.

Dzięki tej działalności przeprowadzono w latach 1974—1975 około 61 tys. odczytów-spotkań, w których udział wzięło blisko 5 mln osób. Z tego 36 tys. spotkań odbyło się w zakładach pracy i z ludnością wiejską z udziałem 2 300 tys. osób, 19 tys. w szkołach z udziałem 1 900 tys. uczniów i 6 tys. z młodzieżą przebywającą na obozach i koloniach letnich, w których uczestniczyło 800 tys. osób; pogłębiano stałą współpracę jednostek wojskowych z 2 078 zakładami pracy i 2 638 szkołami; żołnierze z jednostek podległych Pomorskiemu Okręgowi Wojskowemu, którzy powrócili po wykonaniu zadań z Bliskiego Wschodu, odbyli 305 spotkań z udziałem wielu tysięcy młodzieży.

Z okazji 30 rocznicy zwycięstwa jednostki wojskowe w pierwszej połowie 1975 r. zorganizowały 205 manifestacji, 467 apeli poległych, 199 rajdów i sztafet szlakami walk ludowego Wojska Polskiego, w których łącznie uczestniczyło około 2 mln osób cywilnych.

W ramach „dni otwartych koszar” zapoznano społeczeństwo, a zwłaszcza młodzież, z warunkami ży-

cia wojska i jego tradycjami. Sale tradycji jednostek w 1974 r. zwiedziło ponad 1 mln osób.

Udzielono istotnej pomocy szkołom w urządzaniu izb pamięci narodowej. Żołnierze byli inspiratorami i organizatorami nadawania imion bohaterów ludowego Wojska Polskiego i zasłużonych jednostek szkołom, drużynom ZHP, placom, ulicom, a także fundowania pomników, obelisków i tablic pamiątkowych.

Upamiętniając tradycje bojowe ludowego Wojska Polskiego w okresie obchodów 30-lecia zwycięstwa i 20-lecia Układu Warszawskiego urządzono 29 sal tradycji, 186 izb pamięci narodowej, nadano 81 szkołom i drużynom ZHP oraz 58 placom i ulicom imiona i nazwy związane z ludowym Wojskiem Polskim. W tym czasie także odsłonięto 37 pomników i obelisków i 76 tablic pamiątkowych.

Żołnierze zawodowi i służby zasadniczej wykonując zalecenia organizacji partyjnych i Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej zorganizowali ponad 5 tys. spotkań z kombatanami drugiej wojny światowej, w których wzięło udział około 700 tys. młodzieży cywilnej i wojskowej, zapoznając się z przebiegiem działań na Wale Pomorskim, w walkach o Kołobrzeg, Warszawę itp.

W ramach akcji „uchrońmy od zapomnienia” i „kwiat dla kombatanta” wspólne patrole młodzieżowe w liczbie 8612 odwiedziły ponad 12 tys. uczestników walki zbrojnej, w czasie których zebrali wiele cennego materiału do kronik pamięci jednostek, szkół i organizacji młodzieżowych.

Rozwinięta i wzbogacona została działalność kulturalno-oświatowa, wyrażająca się przede wszystkim w występach wojskowych zespołów artystycznych i orkiestr dla ludności cywilnej, które tylko

w okresie dwóch lat (1973—1975) dały ogółem 9600 występów dla około 4,5 mln widzów. Z tego Centralny Zespół Artystyczny WP obejrzało 300 tys. widzów, zespoły artystyczne OW i rodzajów sił zbrojnych — 2 300 tys., a zespoły amatorskie jednostek wojskowych — 1 900 tys. Orkiestry wojskowe natomiast tylko w 1974 r. koncertowały 3125 razy dla 1 700 tys. słuchaczy.

Rozszerzono formy współpracy ze środowiskami twórczymi (spotkania, wystawy, zaproszenia na ćwiczenia, pokazy działania wojsk i sprzętu), wydziałami oświaty urzędów wojewódzkich i nauczycielami oraz ośrodkami kulturalno-oświatowymi. I tak na przykład w 1974 r. zorganizowano dla 75 artystów-plastyków dwutygodniowe plenery w jednostkach, zaproszono 80-osobową grupę twórców kultury na zgrupowanie defiladowe w celu zapoznania ich z warunkami szkolenia i życiem wojska. Marynarka Wojenna zorganizowała 10 rejsów, w których wzięło udział około 5 tys. nauczycieli szkół średnich i podstawowych. Jednostki Pomorskiego Okręgu Wojskowego zorganizowały 335 narad pedagogicznych, poświęconych patriotyczno-obronnemu wychowaniu młodzieży, w których uczestniczyło około 8 tys. nauczycieli. Podobne przedsięwzięcia realizowały pozostałe okręgi wojskowe i wszystkie rodzaje sił zbrojnych.

Aktyw wojskowy wchodzący w skład organizacji społeczno-politycznych, młodzieżowych, samorządów mieszkańców, zespołów kuratorów społecznych, komitetów szkolnych i instytucji wychowawczych ukierunkował swoją pracę przede wszystkim na:

— udzielanie pomocy w realizacji zadań ideowo-wychowawczych, zwłaszcza w odniesieniu do młodzieży;

— organizowanie wymiany doświadczeń z pracy wychowawczej, propagandowo-agitacyjnej i kulturalno-oświatowej;

— inspirowanie poszczególnych grup społecznych do podejmowania przedsięwzięć o charakterze patriotyczno-obronnym.

7 Różnorodne przedsięwzięcia społeczno-polityczne, ideowo-wychowawcze i kulturalno-oświatowe wśród społeczeństwa sprzyjały przede wszystkim pogłębianiu patriotyczno-obronnych postaw obywateli i przysposabianiu ich — zwłaszcza młodzieży — do świadomego wykonywania zadań, obowiązków i powinności wynikających z ustawy *O powszechnym obowiązku obrony PRL*.

Podejmowane przez wojsko działanie w zakresie przysposabiania do obrony kraju i kształtowania patriotyczno-obronnych postaw ma na celu:

1) Udzielanie pomocy radom narodowym, instytucjom państwowym, zakładom pracy w organizowaniu i przeprowadzaniu powszechnego szkolenia obronnego ludności, zajęć specjalistycznych w oddziałach samoobrony, narad i szkoleń instruktorsko-metodycznych z nauczycielami.

2) Inspirowanie różnych środowisk społecznych do realizacji przedsięwzięć o charakterze patriotyczno-obronnym i czynów społeczno-użytecznych, ważnych ze względu na potrzebę doskonalenia obrony cywilnej.

3) Doskonalenie współdziałania z organizacjami społeczno-obronnymi, szkolnictwem i młodzieżą w zakresie organizacji imprez i przedsięwzięć patriotyczno-obronnych, przygotowania młodych obywateli do odbycia służby wojskowej, zwłaszcza specjalistów (kierowców, pływonurków, skoczków spadochronowych, łącznościowców itp.), typowania

i wstępnego przygotowania kandydatów do podoficerskich szkół zasadniczej służby wojskowej, zachęcania młodych obywateli do podejmowania nauki i studiów w zawodowym szkolnictwie wojskowym, pracy z odchodzącymi do wojska i powracającymi z niego po ukończeniu służby.

4) Rozwijanie szerokiej pracy wśród żołnierzy rezerwy, umocnienie ich związków z wojskiem, pogłębienie wśród nich współodpowiedzialności za obronę kraju, zwiększenie ich udziału we wszystkich podejmowanych przedsięwzięciach obronnych.

Działalność wojska w zakresie przysposobienia społeczeństwa do obrony kraju jest wielostronna, polega głównie na popularyzowaniu zadań ciężących na wszystkich obywatelach w dziedzinie umacniania szeroko pojętej obronności, krzewieniu wiedzy o stopniu i formach zagrożenia ludności i gospodarki narodowej w warunkach współczesnej wojny z użyciem broni masowego rażenia, organizowaniu praktycznych ćwiczeń oddziałów samoobrony połączonych z likwidacją „pożarów”, ewakuacją „poszkodowanych”, usuwaniem skutków „wybuchu jądrowego” itp. Dzięki tej działalności społeczeństwo uzyskuje nieodzowny zasób wiadomości o charakterze i skali zadań, które będą wykonywane w razie ewentualnego konfliktu zbrojnego, kiedy zniknie podział na front i zaplecze.

Ważną rolę odgrywają w tej mierze konferencje, sympozja i narady organizowane przez instytucje centralne MON, dowództwa okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych wspólnie z instancjami partyjnymi w wielkich ośrodkach miejskich, zakładach pracy, wyższych uczelniach cywilnych, w czasie których omawia się różne aspekty obronności kraju na tle bieżącej sytuacji politycznej.

Wojskowa Akademia Polityczna, Wojskowy Instytut Historyczny i inne placówki naukowe podejmują badania, dokonują analiz i ocen z problematyki wojskowo-obronnej, które w publikacjach upowszechnia się wśród społeczeństwa. Szczególne zadania przypadają w tym zakresie prasie centralnej, radiu, telewizji, a przede wszystkim „Żołnierzowi Wolności”, „Żołnierzowi Polskiemu” oraz wojskowemu magazynowi radiowemu i telewizyjnemu. Ożywioną działalność prowadzi Towarzystwo Wiedzy Wojskowo-Obronnej, którego członkowie w 1974 r. wygłosili 6 tys. prelekcji dla około 250 tys. osób, głównie żołnierzy rezerwy i aktywu obrony cywilnej. Ponadto TWWO wydało 30 broszur poświęconych problemom wojskowo-obronnym.

Zwiększono udział dowódców i aparatu partyjno-politycznego, kadry jednostek i instytucji wojskowych, a zwłaszcza sztabów terenowych w doskonaleniu pracy cywilnego aktywu frontu obronnego, niesieniu w różnych formach pomocy ogniowom obrony cywilnej, przysposobieniu społeczeństwa do obrony kraju. Wyrażało się to m.in. w organizowaniu specjalnych szkoleń instruktorów obrony cywilnej, zlotów, spotkań i narad nauczycieli poświęconych problematyce patriotyczno-obronnego wychowania, udzielaniu pomocy organom obrony cywilnej w przygotowywaniu ćwiczeń i przeprowadzaniu zajęć instruktorsko-metodycznych, powszechnym i specjalistycznym szkoleniu obronnym, udostępnianiu wojskowej bazy szkoleniowej itp.

Wyraźnie wzrosło zaangażowanie różnych środowisk społecznych w działalności społeczno-obronnej, w czynach i pracach społecznych na rzecz środowiska oraz doskonalenia bazy szkoleniowej obrony cy-

wilnej. I tak na przykład członkowie LOK przy znacznym wkładzie pracy społecznej w 1974 r. wybudowali 26 wielofunkcyjnych obiektów szkoleniowych i 10 ośrodków sportów obronnych. W ramach czynów społecznych wykonali ponad 500 małokalibrowych strzelnic gminnych, 148 torów przeszkód do wieloboju sprawnościowego, autodromy w Kielcach, Płocku i Rykach oraz pomoce szkoleniowe dla ośrodków szkolenia kierowców wartości około 2 mln złotych. Niezależnie od tego uczestniczyli przy budowie dróg, basenów przeciwpożarowych, remiz strażackich, domów kultury, obiektów sportowych i rekreacyjnych. Wartość tych prac oszacowano na 2,5 mln złotych. W pracach społecznych na rzecz obrony cywilnej i społeczeństwa w 1974 r. uczestniczyli również członkowie 3997 oddziałów samoobrony w liczbie 400 tys. osób. Szacunkowa wartość wykonanych prac wyniosła 130 mln złotych. W latach 1972—1974 8020 oddziałów samoobrony w liczbie 253 532 osób przepracowało prawie 4 mln roboczogodzin przy likwidacji skutków klęsk żywiołowych.

Uzyskano lepsze efekty współdziałania terenowych sztabów i jednostek wojskowych z organizacjami społeczno-obronnymi, szkolnictwem i młodzieżą w czasie wykonywania wielu bieżących zadań. W imprezach sprawnościowo-obronnych organizowanych przez LOK, w których w 1974 r. uczestniczyło około 2,5 mln osób, przeszkalano kandydatów do podoficerskich szkół zasadniczej służby wojskowej i usprawniano działalność wśród żołnierzy rezerwy.

Upowszechniono zwyczaj uroczystego żegnania poborowych odchodzących do wojska. Zwiększono zainteresowanie wyższych uczelni cywilnych współ-

pracą z wojskowymi wyższymi szkołami oficerskimi, w których kształcą się i odbywają praktykę studenci w ramach szkolenia oficerów rezerwy.

Troską wszystkich ogniw wojska jest umocnienie związków z żołnierzami rezerwy w drodze systematycznego zwiększenia opieki nad nimi, inspirowania ich do pracy ideowo-wychowawczej, udzielania pomocy Kołom Oficerów Rezerwy. Efektywniej wykorzystuje się aktyw rezerwy do pracy z żołnierzami i młodzieżą w działalności wzmacniającej obronę cywilną. W 1974 r. w patriotyczno-obronnym wychowaniu młodzieży na koloniach i obozach uczestniczyło 3277 oficerów rezerwy.

Pogłębione zostały kontakty i współpraca instytucji i jednostek wojskowych z zakładami produkującymi sprzęt i wyposażenie dla wojska oraz innymi załogami przedsiębiorstw.

Na szczególne podkreślenie zasługują przedsięwzięcia produkcyjno-usługowe, w wyniku których następuje ograniczanie zapotrzebowania wojska na produkcję i usługi gospodarki cywilnej, oraz usprawnienia w zakresie efektywności gospodarowania w wojsku.

„Realizując wytyczne XV Plenum KC PZPR poważne wyniki uzyskano w rozwijaniu gospodarki rolnej, w tym hodowli trzody chlewnej, uzyskując wzrost pogłowia o 31⁰/₀, zabezpieczając potrzeby wojska w wieprzowe artykuły mięsno-słoninowe w 1975 r. w 33⁰/₀, pełne potrzeby w zakresie kiszzonej kapusty, w 55⁰/₀ spożycie kiszonych ogórków i w znacznych ilościach potrzeby w zakresie przetwórstwa warzywnego i owocowego”¹⁹.

¹⁹ M. Obiedziński, *O wyższą jakość pracy i służby wojskowej*, „Przegląd Kwatermistrzowski”, nr 1, 1976, s. 7.

W latach 1971—1975 powstało wiele twórczych inicjatyw żołnierskich. W tym okresie do Komisji Głównej Ministerstwa Obrony Narodowej do Spraw Inicjatyw i Nowatorstwa wpłynęło ponad 9 tys. wniosków nowatorskich, z których prawie 3 tys. dotyczyło usprawnień w dowodzeniu i organizacji, ponad 500 w wychowaniu, około 2 tys. w szkoleniu, a ponad 4 tys. zawierało propozycje z problematyki techniczno-gospodarczej.

Prace związane z udziałem w ogólnokrajowym konkursie usprawnień gospodarki materiałowej niektórych przedsiębiorstw wojskowych i jednostek budowlanych pozwoliły uzyskać oszczędności w wysokości 97 mln złotych.

Wszechstronna, ofiarna służba i praca żołnierzy ludowego Wojska Polskiego przyspiesza rozwój społeczno-gospodarczy kraju i budowę rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego.

III. Społeczne uznanie dla żołnierskich dokonań

„Naród polski jest dumny ze swej armii, z jej patriotycznej postawy i ideowości, z wysokiego poziomu jej wyszkolenia i nowoczesnego wyposażenia (...). Wiemy, że naród i partia mogą zawsze i niezawodnie liczyć na żołnierzy ludowego wojska, wiernych synów naszej socjalistycznej Ojczyzny”.

EDWARD GIEREK

Nasze ludowe siły zbrojne, zespolone jedną myślą i jednym dążeniem, jakim jest służba i praca dla dobra Ojczyzny, są aktywnym współtwórcą narodowych wartości. Umacniając siłę bojową ludowego Wojska Polskiego, uzbrojonego w nowoczesny sprzęt bojowy, żołnierze po mistrzowsku opanowują rzemiosło wojskowe i jednocześnie współuczestniczą w procesie politechnizacji społeczeństwa.

Zarówno z perspektywy historii, jak i dnia dzisiejszego wkład żołnierzy w rozwój społeczno-gospodarczy kraju jest bardzo ważki i wszechstronny.

W czasie wojny ludowe Wojsko Polskie integro-

wało naród polski na płaszczyźnie walki o wyzwolenie narodowe i społeczne. Żołnierz aktywnie współuczestniczył w konsekwentnej realizacji historycznego Manifestu lipcowego poprzez bezpośredni udział w walce o umacnianie władzy ludowej, w przeprowadzaniu reformy rolnej, nacjonalizacji przemysłu, pracach ogólnonarodowych nad likwidacją zniszczeń wojennych i integracją ziem zachodnich i północnych z Macierzą.

Bohaterstwo i miłość do Ojczyzny, walka i ofiar-na praca żołnierzy dla Niej zawsze wzbudzały i wzbudzają podziw i serdeczne uznanie społeczne.

„Dawne hasło: «Wojsko z ludem — lud z wojskiem» nabrało obecnie innej treści. Dziś powinno się mówić właściwie: «Wojsko w ludzie — lud w wojsku», bo to trafniej oddaje istotę jedności wojska i społeczeństwa — zwłaszcza zaś uczestnictwa naszych sił zbrojnych w ogólnonarodowym procesie dynamicznego rozwoju kraju”¹.

W latach 1971—1975 wojsko szczególnie aktywnie uczestniczyło w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Istotne osiągnięcia ilościowe i jakościowe uzyskano w umacnianiu więzi ze społeczeństwem. Siły Zbrojne Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej zwiększyły zakres i skalę świadczeń na rzecz społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, służyły znaczną częścią swego potencjału społeczeństwu, jego wysiłkom naukowym, organizacyjnym, inwestycyjnym, technicznym i produkcyjnym.

Żołnierze pomagali klasie robotniczej w budowie szczególnie ważnych obiektów przemysłowych, modernizacji szlaków komunikacyjnych, wspierali budowniczych miast i osiedli, rolników w czasie spię-

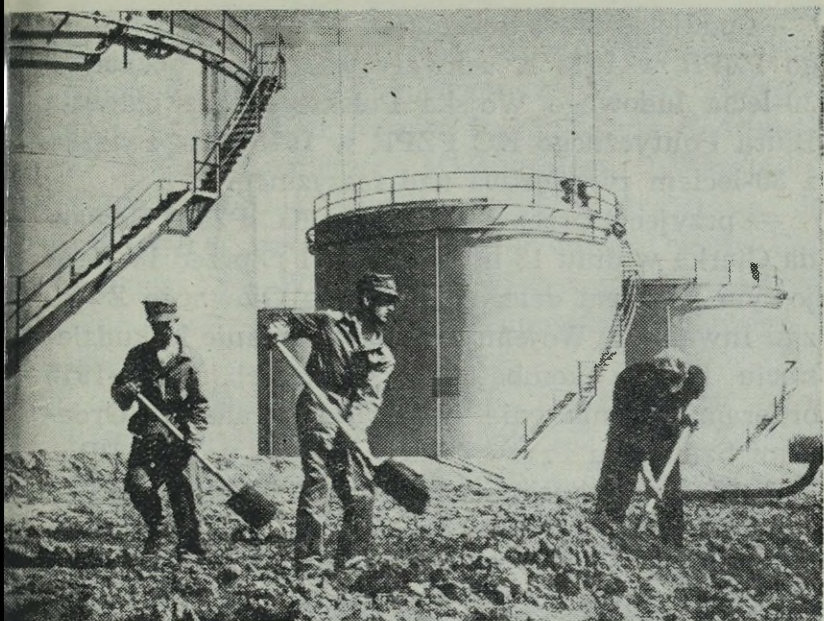
¹ P. Jaroszewicz, *30 lat wiernej służby socjalistycznej Ojczyźnie*, „Wojsko Ludowe”, 1973, nr 10, s. 9.

trzenia prac polowych. Zadania wykonywali zawsze sprawnie, wyróżniając się dobrą organizacją i wzorową postawą w pracy, zdyscyplinowaniem, ofiarnością i inicjatywą.

Cechą charakterystyczną wkładu wojska w społeczno-gospodarczy rozwój kraju był nie tylko ilościowy wzrost różnego rodzaju świadczeń, ale jakość zadań wykonywanych na rzecz gospodarki narodowej. Rozwinięto współpracę między Ministerstwem Obrony Narodowej a innymi resortami, np. wymianę informacji i doświadczeń z Ministerstwem Przemysłu Maszynowego i Ministerstwem Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska. Umocniono współdziałanie jednostek wojskowych z terenowymi instancjami partyjnymi, organami władzy administracyjnej, organizacjami społeczno-politycznymi i kombatanckimi w upowszechnianiu idei obbronności, osiągnięć wojska, jego wkładu w obecny kształt Polski. Wzbogacono metody oddziaływania na młodzież cywilną w celu przygotowania jej do służby wojskowej oraz umocniono więź z żołnierzami rezerwy i ich rodzinami, otaczając troskliwą opieką zasłużonych żołnierzy rezerwy oraz kombatanatów.

Wszechstronna, aktywna działalność ludowego Wojska Polskiego przyniosła konkretne, wymierne efekty gospodarce narodowej i społeczeństwu.

Znacznie wzrosła patriotyczno-obronna postawa społeczeństwa oraz przysposobienie go do obrony kraju. Społeczeństwo nie tylko z uznaniem wyraża się o wojsku, o jego działalności na rzecz kraju, ale coraz aktywniej współdziała w umacnianiu systemu obronnego państwa, przychodząc siłom zbrojnym z pomocą w realizacji postawionych przed nimi zadań, w tym również w prowadzeniu pracy ideowo-

Żołnierze brali udział w rozbudowie i budowie nowych obiektów przemysłu chemicznego, który w ostatnich latach wkroczył także w fazę intensywnego rozwoju. Konserwacja ziemnych wałów ochronnych przy zbiornikach płynnego paliwa to jedno z ważnych zadań, wykonywanych często przez wojsko.

-wychowawczej wśród żołnierzy. Wynika to z przekonania, że pokój w Europie i świecie może być utrzymany dzięki konsekwentnej realizacji kompleksowej polityki obronnej² naszej partii i państwa oraz całej wspólnoty państw socjalistycznych.

Wyrazem uznania kierownictwa partii i rządu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dla daniny krwi w walce o wolną Polskę, codziennego trudu i ofiarnej żołnierskiej służby jest między innymi:

² Kompleksowa polityka obronna — to rozwijanie i umacnianie ustroju socjalistycznego, państwa, potencjału gospodarczego, świadomości społecznej, to doskonalenie sił zbrojnych jako głównego ogniwa systemu obronnego.

— podjęcie przez Sekretariat Komitetu Centralnego PZPR w 1973 r. uchwały w sprawie obchodów 30-lecia ludowego Wojska Polskiego oraz uchwała Biura Politycznego KC PZPR w 1975 r. w związku z 30-leciem zwycięstwa nad faszyzmem;

— przyjęcie przez I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka w dniu 13 listopada 1971 r. przed IV Krajowym Zjazdem delegacji Zarządu Głównego Związku Inwalidów Wojennych, uhonorowanie kilkudziesięciu tysięcy kombatanatów w latach 1973—1975 orderami, odznaczenie przez Radę Państwa Orderami Sztandaru Pracy I klasy w 1971 r. ZIW PRL, a w 1974 r. Związku Ociemniałych Żołnierzy PRL;

— uchwalenie przez Sejm PRL ustaw: z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, z dnia 23 października 1975 r. o dalszym zwiększaniu świadczeń dla kombatanatów i więźniów obozów koncentracyjnych;

— osobiste uczestnictwo I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka w 1971 r. w obradach XII Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej PZPR Śląskiego Okręgu Wojskowego, w 1973 r. XIII Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej PZPR Pomorskiego Okręgu Wojskowego, w 1975 r. X Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej PZPR Wojsk Obrony Powietrznej Kraju;

— spotkania I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka z kierownictwem Głównego Zarządu Politycznego WP oraz z kolejnymi dowódcami Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie;

— uczestnictwo I sekretarza KC PZPR Edwarda

Gierka i premiera Piotra Jaroszewicza w ćwiczeniach „Kraj-73”, spotkaniach z żołnierzami: 1 Praskiego Pułku Zmechanizowanego, 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki, 1 Pułku Lotnictwa Myśliwskiego „Warszawa”, 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. Józefa Bema, pracującymi przy budowie Dworca Centralnego w Warszawie, Wisłostrady, autostrady Warszawa — Katowice, zgrupowania polowego w Rzeszowie;

— specjalne gratulacyjne spotkanie w dniu 8 czerwca 1973 r. I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka i prezesa Rady Ministrów Piotra Jaroszewicza z zespołem wybitnych naukowców, którzy pod kierunkiem gen. dyw. prof. dr. hab. Sylwestra Kaliskiego uzyskali za pomocą impulsu laserowego i specjalnego układu temperaturę plazmy rzędu kilkudziesięciu milionów stopni C, a więc temperaturę, przy której zachodzi mikrosynteza termojądrowa z wydzielaniem się neutronów syntezy. Sukces ten oznacza uzyskanie w niedalekiej przyszłości tanich źródeł energetycznych;

— podjęcie przez Sekretariat Komitetu Centralnego PZPR uchwały w sprawie obchodów w 1978 roku 35 rocznicy powstania ludowego Wojska Polskiego.

Prezes Rady Ministrów wydał specjalne zarządzenie w celu zapewnienia należytej pracy ideowo-wychowawczej z przedpoborowymi i poborowymi, popularyzacji ochotniczego zgłaszania się do służby wojskowej oraz organizowania i nadania uroczystego charakteru pożegnaniom poborowych w związku z powoływaniem ich do zasadniczej służby wojskowej, jak też powitaniom żołnierzy powracających

po odbyciu tej służby do miejsc zamieszkania i zakładów pracy³.

Zarządzenie to nakłada na naczelników gmin i miast, kierowników zakładów pracy oraz organizacje społeczne i młodzieżowe konkretne obowiązki w zakresie pogłębiania i umacniania więzi społeczeństwa z wojskiem oraz patriotycznego wychowania młodzieży.

Ścisłe współdziałanie wojska i społeczeństwa przynosi konkretne korzyści, wyrażające się wkładem w kształtowanie patriotycznej, internacjonalistycznej i obywatelskiej postawy młodego pokolenia Polaków.

Szczególnym społecznym uznaniem cieszą się ludzie, którzy przeszli szkołę życia i wychowania obywatelskiego w ludowych siłach zbrojnych. Cechuje ich ideowość, wysoka dyscyplina i odpowiedzialność, pracowitość i kultura, troska o mienie społeczne, koleżeństwo i szacunek do przełożonych. Bardzo pozytywnie ocenił ich postawę obywatelską doświadczony działacz gospodarczy, górnik, dyrektor Dolnośląskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego mgr Janusz Jaworski, który m.in. stwierdził, że pracownicy „(...) którzy odbyli służbę wojskową cieszą się w górnictwie dobrą opinią. Najczęściej spotykana ocena ich pracy, to zdyscyplinowani, zawsze ofiarni, co nie bez znaczenia jest w takim zawodzie jak górnictwo, dobrzy organizatorzy produkcji, a zarazem skromni. Można ich stawiać jako wzór wychowawczy przy adaptacji młodych kadr po zasadniczych szkołach górniczych (...)”

³ Zarządzenie nr 84 prezesa Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1973 r. w sprawie pracy ideowo-wychowawczej z młodzieżą przedpoborową i poborową oraz z żołnierzami rezerwy.

Równie pozytywnie o pracy młodych rezerwistów wypowiedział się kierownik działu w Hucie Stalowa Wola: „Cechuje ich duża solidność w pracy, wysoka dyscyplina, poczucie odpowiedzialności. Cieszą się większym niż ich koledzy szacunkiem i poważaniem przełożonych. Bardzo dużo rezerwistów z zapałem i sukcesywnie podnosi swoje kwalifikacje, szybko awansują w hierarchii zawodowej (...) Mają też zdecydowanie lepszy stosunek do kolegów, większe poczucie solidarności i lojalności (...) Większość świeci naprawdę dobrym przykładem. Toteż majstrowie i kierownicy działów «walczą o tych ludzi»”.

O doskonałej szkole życia, jaką jest służba w wojsku, świadczą liczne przykłady. Przytoczymy tutaj przynajmniej jeden z nich⁴:

W Kombinacie WAFUM w 1973 r. wiceprzewodniczącym koła ZMS na wydziale i wiceprzewodniczącym tegoż ZMS w Zarządzie Zakładowym, świetnym pracownikiem, uznanym w wyniku konkursowego plebiscytu za „najlepszego kolegę i współpracownika na wydziale”, na którego oddało swe głosy ponad 300 pracowników, był człowiek, który w początkach swej kariery przyczyniał wiele kłopotów wychowawczych swoim przełożonym. „Ano, rozrabiało się... — przyznaje bez fałszywej skruchy dzisiejszy najlepszy kolega i współpracownik — ale kiedyś trzeba było wziąć się w garść...”. Pierwszy sygnał o tym „braniu się w garść”, który — nie ma co ukrywać — wprowadził w pewne osłupienie kierownictwo zakładu, nadszedł pocztą w postaci listu pochwalnego od dowódcy jednostki, w której chłopak odbywał właśnie służbę wojskową. Wraca-

⁴ Por. *Kombinat WAFUM*, Wrocław 1973, s. 61.

jący do cywila kapral WP objawił się w zakładzie jako aktywista, świetny pracownik i rzutki działacz sportowy.

Z najwyższym uznaniem o ludowym Wojsku Polskim i jego żołnierzach wyrażają się ludzie zaangażowani, ludzie rzetelnej pracy, zdyscyplinowanego działania, o dużym poczuciu odpowiedzialności, a jednocześnie pełni twórczego niepokoju, poszukujący stale nowych, coraz lepszych rozwiązań. Widzą oni w żołnierzach nie tylko obrońców naszych granic, ale i budowniczych, często pracujących w miejscach awaryjnego zagrożenia. Właśnie na temat: wojsko a gospodarka narodowa, w 1976 r. podniósł ten problem dyrektor naczelny Huty „Zygmunt”⁵ inż. Bolesław Kołodziej i nawiązał do sytuacji szczególnej, jaka powstała w latach 1968—1969 w Fabryce Obrabiarek „Rafamet”⁶, gdzie wówczas był dyrektorem naczelnym:

„Ludowe Wojsko Polskie w każdej sytuacji jest niezawodne. Pamiętam lata sześćdziesiąte. Byłem w tym okresie dyrektorem Fabryki Obrabiarek «Rafamet» w Kuźni Raciborskiej. Fabryka uruchomiła nowy wydział — odlewnię żeliwa. Produkcja odlewni ruszyła bardzo dobrze. Funkcjonalność technologiczna pieców do topienia, wysoki stopień mechanizacji formowania, automatyzacja transportu — to wszystko stworzyło warunki, że o produkcji odlewni mówiliśmy dobrze. Wąskim przekrojem stała się oczyszczalnia odlewów. Po prostu wydział

⁵ Huta „Zygmunt” jest znanym producentem w kraju i za granicą wyrobów hutniczych i ciężkich maszyn dla hut, zatrudnia około 6 tys. pracowników.

⁶ Fabryka Obrabiarek „Rafamet” jest przedsiębiorstwem eksportującym ciężkie specjalistyczne obrabiarki. Posiada własne Biuro Eksportowe i własnych agentów handlowych, m.in. w Moskwie i Tokio.

ten swym uzbrojeniem technicznym nie dorównywał odlewni. Błąd sztuki projektowania i niedobór w zatrudnieniu. Setki ton nieoczyszczonych odlewów dla potrzeb własnych i innych odbiorców krajowych limitowały produkcję bardzo potrzebnych gospodarce narodowej obrabiarek do metali.

Życzliwość wielu ludzi, a przede wszystkim dowództwa Śląskiego Okręgu Wojskowego, Jego nacechowana mądrością życia decyzja rozwiązała problem. Do dyspozycji fabryki postawiono pododdział wojska wraz z kadrą dowódczą (...) W okresie kilku tygodni wielometrowe sterty odlewów nieoczyszczonych oczyszczono, a potrzeby produkcji własnej i innych odbiorców zostały zaspokojone. Fabryki mogły produkować i rozwijać opłacalny dla gospodarki eksport. Pamiętam te trudne dla kierownictwa i załogi fabryki dni. Pomogło jak zawsze ludowe Wojsko Polskie. Jego pomoc okazała się niezawodna (...)"

Wyniki badań przeprowadzonych wśród cywilnego aktywu społeczno-politycznego na temat „Współpraca wojska ze społeczeństwem” potwierdziły ożywienie tej współpracy w ostatnich latach⁷.

Na pytanie: „Jak oceniacie zasady i metody współpracy wojska ze społeczeństwem, czy odpowiadają one warunkom i potrzebom naszego terenu” — aż 61,4⁰/₀ bardzo pozytywnie, a 27,9⁰/₀ pozytywnie oceniło praktyczną współpracę wojska ze społeczeństwem. Negatywnych odpowiedzi nie

⁷ Badania przeprowadzono w 1975 r. na podstawie decyzji szefa GZP WP przez pracowników GZP WP i Instytut Badań Społecznych WAP w 14 miejscowościach, m.in. w Bydgoszczy, Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Katowicach, Lublinie, Wrocławiu, Gdyni, Lubartowie i Oleśnicy.

otrzymano, a zaledwie 10,7% pytanych nie miało określonego zdania.

Działalność propagandowa wojska wśród społeczeństwa oraz prace na rzecz gospodarki narodowej dobrze służyły dalszemu umacnianiu zwartości moralno-politycznej narodu, lepszemu zrozumieniu przez obywateli konieczności umacniania kraju w drodze sumiennego wypełniania obowiązków oraz powinności i świadczeń obronnych.

Do wzrostu zainteresowania obywateli sprawami bezpieczeństwa państwa przyczyniła się polityka partii i rządu, postawa samych żołnierzy oraz działalność prasy centralnej i terenowej, radia i telewizji. Tylko w 1974 r. prasa centralna i terenowa zamieściła 13 173 publikacje na tematy obronności i wojska.

Aktywna, zdyscyplinowana i ofiarna działalność wojska we wszystkich dziedzinach życia kraju zyskała sobie szacunek i uznanie społeczne.

Za szczególnie wybitny wkład w dzieło umacniania więzi wojska ze społeczeństwem uhonorowano 2882 żołnierzy odznaczeniami „Za zasługi dla miasta i województwa”, 110 — „Zasłużony działacz FJN” i 17 medalami „Za ofiarność i odwagę”.

Wszechstronny udział żołnierzy w życiu społeczno-gospodarczym Polski zyskał sobie wysokie uznanie wśród społeczeństwa i przyczynił się do umocnienia autorytetu ludowego Wojska Polskiego.

IV. Żołnierski czyn pomnaża dorobek Ojczyzny

„Ludowy żołnierz polski obecny jest zawsze na pierwszej linii spraw społecznych; jest zawsze tam, gdzie trzeba pilnej pomocy i odważnego, dynamicznego działania; gotów jest zawsze stanąć w każdej społecznej potrzebie”.

Generał armii WOJCIECH JARUZELSKI

Przyjęty na VII Zjeździe PZPR program intensywnego rozwoju Ojczyzny, odpowiadający żywotnym interesom całego narodu i aspiracjom współczesnego pokolenia Polaków, rozszerzył i pogłębił skalę zadań we wszystkich dziedzinach gospodarki. Są one realizowane w nowych, bardziej złożonych warunkach zewnętrznych i wewnętrznych.

Wysiłkowi pokojowej pracy towarzyszyły zjawiska napięć w sytuacji międzynarodowej, otwartych konfliktów zbrojnych i wstrząsów polityczno-społecznych w różnych krajach Europy i świata. Recesja, bezrobocie, zachwianie systemów waluto-

wych i ostry kryzys energetyczny pogłębiły trudności gospodarcze w wielu państwach, co znalazło między innymi odbicie we wzroście cen artykułów na rynkach zagranicznych. Pośrednio więc, poprzez kontakty i umowy handlowe oraz umowy kooperacyjne i współpracę licencyjną, skutki tych zjawisk odczuwała również nasza gospodarka. Wprawdzie ekonomiczna współpraca państw socjalistycznych w ramach RWPG i dwustronna całkowicie eliminuje możliwość kryzysów, to jednak nie wyklucza ona napięć powstających w sferze stosunków gospodarczych z krajami kapitalistycznymi. Kontrahenci świata zachodniego kierują się wyłącznie własnym interesem, stwarzając wiele przeszkód i trudności w realizacji już zawartych z nami umów. W tym tkwiły uwarunkowania zewnętrzne, które musiały być uwzględniane w strategii naszego dalszego rozwoju.

Uwarunkowania wewnętrzne to przede wszystkim przesunięcie głównego wysiłku z już zakończonych kluczowych inwestycji o podstawowym znaczeniu dla ekonomiki państwa na nowe kierunki działania. Do rangi priorytetowej urosło budownictwo mieszkaniowe, intensyfikacja produkcji rolnej, dalszy rozwój handlu zagranicznego i umacnianie równowagi rynkowej. Dla stworzenia niezbędnych przesłanek gwarantujących wykonanie tych trudnych zadań potrzebny był manewr gospodarczy, czemu dała wyraz II Krajowa Konferencja PZPR. Wysunięte na tym forum postulaty i wnioski weszły już w fazę praktycznej realizacji w różnych resortach gospodarki narodowej.

Cel został więc wyraźnie wskazany, lecz nowe zadania wymagają nowych rozwiązań zarówno w planowaniu i kierowaniu, jak i samym działaniu.

Ofiarny trud ludzi pracy nie wszędzie i nie od razu przynosi widoczne rezultaty, jest bowiem rozłożony na lata, sięgając do odległej przyszłości. Jednak dzięki koncentracji sił i środków na głównych obiektach można było w stosunkowo krótkim czasie osiągnąć sukcesy na miarę historyczną. Świadczy o tym na przykład Port Północny, budowany od podstaw z rozmachem budzącym podziw całego społeczeństwa, kombinat petrochemiczny w Płocku czy wreszcie Huta „Katowice”, nowoczesny, imponujący gigant metalurgiczny o wysokim stopniu zautomatyzowania procesów produkcyjnych, jeden z największych w Europie. W tym samym czasie trwała intensywna praca na wielu innych wielkich placach budowy nowych obiektów. Do eksploatacji oddano hutę miedzi Głogów II, cementownie w Strzelcach Opolskich, Gorzódzach i Ożarowie, hutę szkła w Szczakowej, 35 fabryk domów oraz zmodernizowano wiele zakładów produkcyjnych, uruchamiając w nich nowe linie technologiczne. Dla uzupełnienia obrazu tych dokonań, przeobrażających oblicze Ojczyzny, dodajmy, że w budowie znajduje się największy w Europie kombinat paliwowo-energetyczny Bełchatów, kombinat nawozów mineralnych Police II, 55 fabryk domów i wiele innych obiektów, w tym duża fabryka ciągników rolniczych w Ursusie o priorytetowym znaczeniu dla kompleksowego programu rozwinięcia gospodarki żywnościowej.

Ten dział wymaga ogromnych nakładów finansowych i techniczno-materiałowych. Aby wieś spełniła swe zadania o podstawowym znaczeniu dla całego narodu, trzeba rozszerzyć dostawę maszyn i urządzeń rolniczych do różnych prac polowych, zwiększyć produkcję nawozów mineralnych, mate-

riałów budowlanych, energii elektrycznej, trzeba wreszcie rozbudować sieć nowych dróg i ciągów wodnych. Podjęty program zmian zmierzających do zintensyfikowania produkcji rolnej obliczony jest na wiele lat, a jego pierwsze rezultaty w stopniowym podnoszeniu pogłowia bydła i trzody chlewnej, w poprawie zaopatrzenia rynku są już odczuwalne, chociaż ciągle w sposób niedostateczny. Należy bowiem wyraźnie podkreślić, że proces przeobrażeń wsi przebiega znacznie wolniej niż w przemyśle, co jest między innymi uwarunkowane ciągłym uzależnieniem człowieka od obiektywnie istniejących sił przyrody i praw biologicznych, których zmienić ani przyspieszyć nie można.

Budownictwo mieszkaniowe, handel zagraniczny, równowaga rynkowa i usługi dla ludności to kolejne działy programu przedstawionego narodowi przez partię, który został przyjęty do realizacji i z każdym rokiem przynosi widoczne rezultaty.

Jak zawsze, poczynając od pierwszych najtrudniejszych lat odbudowy i umacniania władzy ludowej, razem z narodem, z jego wysiłkiem twórczym, aspiracjami i nie rozwiązanymi zadaniami, było, jest i będzie wojsko, żołnierze wszystkich rodzajów sił zbrojnych. O jego współczesnej roli tak mówił Edward Gierek na XIV Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej PZPR Marynarki Wojennej w dniu 15 lutego 1978 r.:

„W miarę zmieniających się wewnętrznych i zewnętrznych warunków budowy socjalizmu w Polsce różnicowały się zadania naszych sił zbrojnych. Chciałbym podkreślić znaczenie niezwykle wartościowego udziału wojska w patriotycznym i międzynarodowym wychowaniu młodzieży, w przygotowywaniu wysokiej klasy specjalistów dla wielu

dziedzin gospodarki narodowej, w kształtowaniu podczas służby wojskowej ofiarnych, odpornych na trudy obywateli, w umacnianiu społecznej dyscypliny, obowiązkowości i wysokiego poczucia odpowiedzialności za losy kraju.

Liczne, zwłaszcza w ostatnich latach, mamy dowody dużego wkładu wojska w rozwój nauki, oświaty i kultury. W żołnierskich szeregach znajduje się wielu uznanych naukowców, cenionych powszechnie nowatorów działania i racjonalizatorów techniki. Poważny i niezwykle wartościowy jest wkład wojska w gospodarczy rozwój kraju, w rozbudowę sieci komunikacyjnej, wznoszenie obiektów przemysłowych, unowocześnianie potencjału produkcyjnego. Żołnierze dzielnie pomagają społeczeństwu w zwalczaniu i przezwyciężaniu skutków klęsk żywiołowych.

Liczne zastępy wojskowych działaczy aktywnie pracują w cywilnych instancjach partyjnych. Podczas ostatnich wyborów duża liczba oficerów weszła w skład rad narodowych, wnosząc do pracy tych przedstawicielskich organów władzy inwencję i doświadczenie, pomagając w rozwiązywaniu problemów, którymi żyją miasta, wsie i regiony.

Jednym z podstawowych czynników siły Polski, jej pomyślnego rozwoju i trwałego bezpieczeństwa jest patriotyczna jedność narodu, której platformę stanowi program naszej partii. Ludowe Wojsko Polskie, uczestnicząc w jego realizacji, jest ważnym ogniwem narodowej integracji. W jedności narodu tkwi jego siła, do wykuwania tej jedności siły zbrojne wnoszą poważny wkład”.

W słowach I sekretarza KC PZPR zawarty jest bilans dokonań wojska w ciągu ostatnich lat, stanowią one również dobitny wyraz szacunku władz

partyjnych i państwowych dla sił zbrojnych, które są częścią narodu i aktywnie współuczestniczą w wielkim dziele budowy socjalistycznej Ojczyzny, nowoczesnej, zasobnej, liczącej się w świecie, związanej głęboko z krajami przyjaciół, zwartej i z ufnością spoglądającej w przyszłość.

Na wytkniętej drodze czeka nas jeszcze wiele trudności, wiele napiętych zadań, wymagających śmiałej inicjatywy, uruchamiania rezerw w nowatorskim spojrzeniu na treść planów i sposoby ich realizacji, aby osiągać sukcesy szybciej i taniej, w warunkach lepszej organizacji pracy. Mamy podstawy wierzyć, że te zadania będą wykonane i — jak tego dowiodły wieloletnie doświadczenia — możemy liczyć na pomoc wojska.

Tradycyjnym zwyczajem, który stał się już żywą częścią historii ludowego Wojska Polskiego, są cenne apele ogłaszane z okazji jego święta. Wzorową służbą, podnoszeniem kwalifikacji, lepszymi wynikami szkolenia bojowego i politycznego oraz czynami społecznymi żołnierze manifestują swą patriotyczną postawę dla godnego uczczenia daty pamiętnej bitwy pod Lenino, która otworzyła szlak bojowy LWP u boku radzieckich towarzyszy broni.

W roku 1978 przypada 35-lecie żołnierskiego święta, jubileusz o szczególnym znaczeniu historycznym i wychowawczym. Kierując się serdeczną pamięcią o tych, którzy jako pierwsi wkroczyli do walki nad Miereją, aby orężem i krwią złamać opór wroga i przyspieszyć dzień wyzwolenia Ojczyzny, kościuszkowcy wystosowali apel do wszystkich żołnierzy i pracowników cywilnych sił zbrojnych. Im, spadkobiercom frontowych tradycji 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, przypadł ten w pełni zasłużony zaszczyt.

W dowód uznania za wzorową służbę i aktywność społeczną wizyta przedstawicieli najwyższych władz partyjnych, państwowych i wojskowych u kościuszkowców — spadkobierców frontowych tradycji najstarszej jednostki ludowego Wojska Polskiego. To oni ogłosili apel dla godnego uczczenia czynem żołnierskim 35 rocznicy LWP, ambitnie przodując w szkoleniu i pracy społecznej.

Oto jego treść, która spleta historię z dniem dzisiejszym ludzi w mundurach — obrońców i współtwórców pomyślności socjalistycznej Ojczyzny:

Apel 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki do wszystkich żołnierzy i pra-

owników cywilnych Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z okazji 35-lecia ludowego Wojska Polskiego.

Zbliża się 35 rocznica narodzin Kościuszkowskiej Dywizji — pierwszej regularnej jednostki ludowego Wojska Polskiego.

Dywizja nasza, jako załążek armii nowego typu, wyrosła z patriotycznej walki narodu polskiego o wolność i niepodległość, za sprawą komunistów polskich i dzięki wszechstronnej, braterskiej pomocy radzieckiego sojusznika.

Historyczną bitwą pod Lenino zapoczątkowali kościuszkowcy swój bohaterski szlak bojowy, którym krocząc ramię przy ramieniu z Armią Radziecką nieśli Polsce wolność.

Na bitewnych drogach ludowego Wojska Polskiego, w sławnych bitwach na przyczółkach wiślanych i o Warszawę, na Wale Pomorskim i o polski Bałtyk, w walkach nad Odrą i Nysą, a także w zwycięskim szturmie Berlina umacniało się polsko-radzieckie braterstwo broni.

U źródeł Polski Ludowej, zrodzonej z patriotycznych i wyzwoleniczych dążeń wszystkich Polaków, leży myśl polityczna Partii i czyn zbrojny kierowanego przez nią Narodu.

Polska Ludowa jest dziełem rąk i umysłów wszystkich ludzi pracy, całego zjednoczonego wokół programu i polityki Partii narodu polskiego.

Jest naszą dumą i honorem, że frontowe i powojenne pokolenia żołnierskie nie tylko czujnie i skutecznie pełniły służbę obronną w imię bezpieczeństwa i pokojowej pracy narodu, ale również aktywnie zapisały chlubne karty w kronice budownictwa socjalistycznego w naszym kraju.

Mamy obywatelską ambicję nadal być na pierw-

szej linii walki i pracy dla dobra i pomyślnego rozwoju socjalistycznej Polski.

Pomni tych tradycji — my, młode pokolenie żołnierzy 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki, świadomi odpowiedzialności za twórcze pomnażanie ideowego dziedzictwa naszych poprzedników, podejmujemy żołnierski czyn dla uczczenia 35-lecia ludowego Wojska Polskiego.

Na honor i dobre imię kościuszkowca uroczymy zobowiązujemy się:

Codzienną rzetelną służbą i pracą pogłębiać swartość ideowo-moralną naszych żołnierskich kolektywów, podnosić poziom wyszkolenia bojowego i politycznego, umacniać świadomą karność żołnierską i regulaminowy tok służby, doskonalić sprawność organizacyjną i techniczną oraz gotowość bojową wszystkich pododdziałów i oddziałów dywizji;

W szkoleniu bojowym i specjalistycznym doskonalić mistrzostwo w opanowaniu sprzętu bojowego i technicznego, zwiększyć szeregi „Wzorowych Żołnierzy” — przodowników wyszkolenia i żołnierzy z drugą specjalnością wojskową;

Aktywnie uczestniczyć w działalności politycznej i kulturalno-oświatowej, a zwłaszcza w realizacji zadań wynikających z „Programu rozwoju kultury w Siłach Zbrojnych PRL”;

Czynnym udziałem w pracach społeczno-użytecznych przyczynić się do osiągnięcia w 1978 r. trwałych i wysokich wskaźników w zakresie nowatorstwa i racjonalizatorstwa, eksploatacji sprzętu, oszczędności i właściwego gospodarowania mieniem wojskowym.

W wiernej służbie narodowi — jak zawsze w 35-letniej historii ludowego Wojska Polskiego — dokumentować będziemy swój patriotyzm na każdym żołnierskim posterunku.

Drogowskazem w realizacji tego zobowiązania będą nam Uchwały VII Zjazdu i postanowienia II Krajowej Konferencji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, które przekuwać będziemy w kształt konkretnych i materialnych rezultatów naszej służby. Będzie to nasz żołnierski wkład w dzieło umacniania siły i gotowości obronnej naszej socjalistycznej Ojczyzny, która pod przewodnictwem Partii — dzięki ofiarności wszystkich ludzi pracy — dynamicznie się rozwija, rośnie i pięknieje z każdym dniem.

Występując z tym uroczystym apelem — zwracamy się do żołnierzy wszystkich jednostek Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Kierujemy to wezwanie do kadry zawodowej, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i pracowników cywilnych całego wojska, do weteranów i żołnierzy rezerwy, do wszystkich towarzyszy żołnierskiej służby:

— Niech sprawą żołnierskiego honoru będzie dalsze umacnianie zwartości ideowo-moralnej, wysokiej dyscypliny żołnierskich szeregów, doskonalenie kunsztu wojskowego i mistrzostwa w kierowaniu techniką bojową;

— W szlachetnym współzawodnictwie równajmy do wzorowych, pomnażajmy szeregi przodujących żołnierzy, zastępy Drużyn Służby Socjalistycznej, walczmy o zaszczytne miano najlepszych w roku 35-lecia ludowego Wojska Polskiego;

— Żołnierskim czynem społecznym przyczyniamy się do dalszego doskonalenia i rozbudowy bazy szkoleniowej, ośrodków rekreacji i wypoczynku, do rozwoju ruchu wynalazczości i racjonalizacji we wszystkich dziedzinach życia wojskowego.

Świadectwem naszych patriotycznych i internacjonalistycznych postaw niech będzie ofiarna służba Ojczyźnie, pogłębianie ideowych więzi i braterstwa broni

z armiami krajów socjalistycznego przymierza obronnego — Układu Warszawskiego, a zwłaszcza z jego czołową siłą — bohaterską Armią Radziecką.

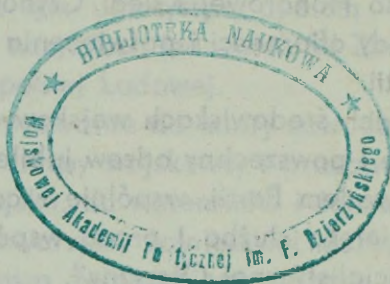
Wzywamy wszystkich żołnierzy, organizacje partyjne i młodzieżowe do masowego podejmowania zobowiązań dla godnego uczczenia 35-lecia ludowego Wojska Polskiego.

Wierni szlachetnym ideałom patriotyzmu i internacjonalizmu rozwijajmy dzieło naszych poprzedników — bohaterów wojny i pokojowej służby.

Wpiszmy do Honorowej Księgi Czynów Żołnierskich nowe przykłady ofiarności i poświęcenia w służbie Narodowi i Partii.

We wszystkich środowiskach wojskowych niech znajdzie poparcie i powszechny odzew jubileuszowe hasło:

„Pod przewodem Partii, wspólnie z całym narodem, rzetelną żołnierską służbą i pracą współtworzymy siłę i wielkość socjalistycznej Ojczyzny”.

Ważniejsze pozycje bibliograficzne

- Anusiewicz M., Czarnogórski Cz., *Ludowe Wojsko Polskie*, Warszawa 1973.
- Gierek E., *O wojsku i obronności*, Warszawa 1975.
- Góra W., Halaba R., *O utworzenie i utrwalenie władzy ludowej 1944—1948*, Warszawa 1968.
- Jurek M., Skrzypkowski E., *Układ Warszawski*, Warszawa 1971.
- Jurgielewicz W., *Organizacja ludowego Wojska Polskiego (22.VII.1944—9.V.1945 r.)*, Warszawa 1968.
- Lenin W. I., *Dzieła*, t. 14, Warszawa 1949.
- Materiały VI Zjazdu PZPR, „Nowe Drogi”, nr 1, 1971.*
- Materiały VII Zjazdu PZPR, „Nowe Drogi”, nr 1, 1976.*
- Sroga A., *Początek drogi Lenino*, Warszawa 1972.
- W służbie Polski socjalistycznej*, Warszawa 1975.

Spis treści

Wstęp	5
I. Pomoc wojska w odbudowie i rozbudowie kraju	11
II. Wkład wojska w rozwój społeczno-gospodarczy Polski	40
III. Społeczne uznanie dla żołnierskich dokonań .	108
IV. Żołnierski czyn pomnaża dorobek Ojczyzny . .	119
Ważniejsze pozycje bibliograficzne	130

*Sześć tysięcy dwieście trzecia
publikacja Wydawnictwa MON*

Printed in Poland

Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej
Warszawa 1978. Wydanie I

Nakład 6000+333 egz. Objętość: 5,52 ark. wyd.,
8,25 ark. druk. Papier druk. sat. III kl., 70 g,
82×104/32 z Fabryki Celulozy i Papieru im.
J. Dąbrowskiego w Kluczach. Oddano do składa-
nia w czerwcu 1978 r. Druk ukończono w paź-
dzierniku 1978 r. Wojskowe Zakłady Graficzne
w Warszawie — zam. nr 3230.

Cena zł 10.—

S-97

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

45954/1

11-045954-000-0